פרשת **לך לך** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתק"כ שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקוטי תמרים ..... ב
קדוש יאמר ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
שבח"י רבנן ..... ו
פנינ"קדש ..... ז
צדקה כהלכתה ..... ח
פשיט כהלכה ..... ט
לוח ההילולא ..... י
דבר בעתו ..... יא
פשוטלען פלכים ..... יב

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

זה שאומרים אלקי אברהם

יום בשורה ושמחה גדולה שרר בבית השר, כשהגיע אליו הידיעה שאחיו השאיר לו בירושה עיר גדולה עם כל בנותיה ואגפיה, אבל מצד שני דאגה כירסמה בלבו ומועקה במתניו כי הוא לא ידע מאומה כיצד לגבות מיסים וארנונות מאת אנשי העיר, ובעודו עומד בטרדותיו הגיע אליו כמלאך מושיע אדם אחד ולימדו דרכי השרים ואת אופן הכנסותיהם מגביית המיסים, לאחר ששמע השר את עצותיו של היועץ, הוא הפקיד פקידים על אנשי העיר ומינה אותם לגבות מיסים וגם להעניש את כל מי שיעבור על חוקי המיסים.

לימים אירע שנכדו של אותו אדם שיעץ לשר עבר על החוק ומעל בכספי השר ותפסוהו ונתנוהו במאסר לבוא עמו בדין ומשפט על כל המפעל, היה שם זקן אחד בעיר ההיא שזכר כי הפקודה נתחדשה על ידי אבי אביו של אותו אדם, הוא הלך אל השר ואמר לו: אמנם ראוי להעניש אותו אדם על שעבר על החוק, אך עם כל זאת מן הראוי לזכור כי אביו הזקן הוא שיעץ לך בעניני המיסים, וראוי, איפוא, להתנהג עם נכדו לפנים משורת הדין.

הנמשל מובן, מובא בגמ' (ברכות ז:) אמר רשב"י מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקרא להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון שנאמר "ויאמר ה' (לשון אדנות) אלוקים במה אדע", ואף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם.

על כן עד אברהם אבינו הנהיג ה' את עולמו בחסד וברחמים, בנדבה ולא על פי מעשי בני האדם, ומשהכיר אברהם את בוראו וקיבל את עול מלכותו הוא קרא לה' בתור אדון, ומאותו שעה חלה מידת הדין בעולם, לנהוג עם בני האדם לפי מעשיהם, מ"מ אם בני ישראל חוטאין ומורדין ברוב פשעם לצור מלכם, אעפ"כ מבקשין אנו שיזכור ברית אברהם, והוא הוא שהודיע טבעו של הקב"ה בעולם, בכל עניניו ודרכיו כדמובא בגמ' בב"מ, והוא אבינו והוא יושיענו שיוציא לאור משפטינו.

ואף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, דניאל ביקש שה' יענה לתפילתו בזכות אברהם שקראו אדון, כלומר, הלא אברהם הביא את מידת הדין לעולם, ועל ידו נקראת "אדון" ואם כן כדאי שתהיה נושא פנים לזרעו אחריו להכנם עמהם לפנים משורת הדין.

ובצפיותינו צפינו שרחמנא איזכר לן זכותא דאברהם רחימא, ומי שענה לאברהם אבינו הוא יענינו, ומצרותינו יגאלנו, ומבור גלות ידלנו ויעלנו, עדי נגאל בביאת גואלינו, ומלכינו בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר
בני ברק
עלה ויבוא ויגיע ברכותינו, לכבוד ידידינו וחבריו, החשוב המהולל בפי כל ח'
ותהי ידיו אמונה, בהתמסרות עצומה ונאמנה, להגדיל עשות לטובת קהילתינו
אליו יאתה תהלה ותפארה, כביר המעש בעוז ובגבורה, טוב ומטיב לזולת תדיר
לא ישבות יומם ולילה למעינו, לבו ער וחם לכל קדשינו, אהוב בפי כל
מוה"ד יואל הלוי לאנדא הי"ו
ארי שבחבורת עסקנים בקרב קהלתינו הק' באר"ב
לרגל שמחתו באירוסי בנו בשעה טובה ומוצלחת
ההתן החשוב המופלג בתורה"ש כמר יחזקאל שרגא נ"י בסימן טוב וכמזל טוב
ובהאי עידנא דחדוותא, נשגר כסא דברכתא, ביקר ורבותא
על התמסרותו התמידית למעינו בפעולותיו הברוכים,
על כן נודה לשמו ונהללו, מזמור לתודה נריע לו, ישלם ה'
פעלו, והשב ישוב לו בראשו גמולו, אך ששון ושמחה
ישמע תמיד באהלו, ברך ה' חילו, אושר ועושר בכל גבולו
יה"ר שיזכה לראות ולדוות ממנו ומכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה,
במידה מרובה וגדושה, מתוך בריות גופא ונהורא נפישא,
אושר ועושר והרחבת הדעת, רב ברכות ושובע שמחות,
תמיד בכל עת, וכל טוב סלה.
החותמים למען שמו ברגשי תודה והערכה
הנהלת הקהילה
פה בני ברק יצ"ו

להתרחק ולפרוש לגמרי ממקום אנשי רשע

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. הרמב"ם כתב בהלכות דעות (פ"ו ה"א) **דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר חבריו ואנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולהתרחק מן הרשעים**, ואם אנשי מדינתו רעים ילך למדינה שאנשיה צדיקים, ואם כל המדינות רעות וכו' או שאינו יכול ללכת למדינה אחרת וכו' ישב לבדו, **ואם אינם מניחין אותו וכו' ילך למדבר, כמו שכתוב** (ירמי' פ, א) **"מי יתנני במדבר מלון אורחים"**, עי"ש.

וזהו הרמז: לך לך מארצך **"יורה דרך לאיש היושב במדינה, שמנהגותיהם רעים, כמו אברהם באור כשדים,** ואם אי אפשר לילך ממדינה זאת על כל פנים יתרחק ממולדתך וממשפחתך ושב בביתך בבדידות, ואם אינן מניחין לך לישב לבדך, כי אם שיתערב עמהם, **אם כן התרחק עוד מביתך לגמרי הגם שהוא בית אביך תלך אל המדבר, אז תראה את הארץ אשר אראך על דרך הכתוב 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי'** (שמות כ, כא) **גילוי שכינה".**

תולדות יעקב יוסף

(וכ"כ ב'בן פורת יוסף', פר' ויחי, וע"ע באוה"ק ריש פרשתן)

"כה יהיה זרעך" ככוכבים שכל אחד מאיר אור עצמי ולא שיעשו רק כמעשי אברהם 'מצות אנשים מלומדה'

ויאמר אברם מה תתן לי וגו' ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר. בגמרא: "דמשק שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים" (יומא כח:) ולכאורה, לאיזה צורך הזכיר אברהם בהתנצלותו לפני השי"ת על שאין לו בנים דברי שבח על אליעזר. ונראה, דהנה **"צריך לידע ולהודיע לבני אדם המחברים את עצמם לצדיקים שלא ילמדו את עצמם לעשות כתנועותיהם והנהגותיהם כ'מצות אנשים מלומדה', היינו מפני שהצדיק עושה כך יעשה הוא גם כן כמוהו, כי זה הוא לא טוב מאוד, רק שילמד לעשות כפי שכלו באמת לאמיתו לעבוד את השי"ת בלב נכון".**

וזהו הרמז: "ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר ומשקה מתורת רבו לאחרים" פירוש, שדולה ומשקה ומלמדם לעשות כרבו בבחי' **'מצות אנשים מלומדה'.** והשיב לו השי"ת: **"לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך"** וגו'. ועדיין היה אברהם ירא שגם יוצאי חלציו יעשו כ'מצות אנשים מלומדה', בלא לב נבון וחכם, על כן הוציא אותו החוצה ואמר לו: **"ספור הכוכבים ויאמר לו כה יהיה זרעך"**, פירוש, הבטיחו שיהיו דוגמת הכוכבים שאינם מקבלים בהירות המאורות זה מזה, רק כל אחד מאיר בפני עצמו, כדכתיב (דניאל יב, ג) **"והמשכילים יזהירו וגו' ככוכבים לעולם ועד"**, ודו"ק.

מאור ושמש (וע"ע בדברי יחזקאל בפרשתן)

יראת העונש הפחותה הוא פתח השער והקדמה הכרחיית לזכות להכנס ליראת רוממותו ית'

ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד. יש לפרש הפסוק שבתורה, כדרכינו תמיד לפרש איזה פסוק בדרכי מוסר, **"כי כל פסוק הוא עצה מהבורא ב"ה"**, ויאמר: **'ואנשי'** מלשון שכחה, לשון: **'נשני אלקים'** (להלן מא, נא) **'סדום'** יכונה לגיהנם שהוא מלשון 'סיד וגפרית', וכן בזהר (ח"א קז:) קראו לשרו דגיהנם 'מלך סדם'. **והנה האדם צריך לירא מהבורא ב"ה יראת רוממות בגין דאיהו רב ושליט** (זוה"ק ח"א יא:) **אך עכ"פ גם היראה הזו, יראת העונש של גיהנם, צריך לשום נגד עיניו לשרוף האהבות הרעות,** כנודע. וזהו: **'ואנשי סדום'** דנתנשי מינן ושוכחים ענין סדום, דהיינו עונש הגיהנם, אזי הם **'רעים וחטאים'** וכו', **"כי אי אפשר להשיג יראת הרוממות קודם יראת העונש".**

אגרא דכלה

מה יפה ירושתינו היא אמונת אומן שחוריש לנו אבינו אברהם ע"ה ראש המאמינים עד סוף כל הדורות

והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. הרמב"ן הקשה: מה צדקה נחשב לאברהם במה שהאמין, והוא ראש המאמינים, ולמה לא יאמין בזה ["ומי שהאמין בלשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הנסיונות איך לא יאמין בבשורה טובה", יעו"ש]. ולפענ"ד האי 'והאמין' פועל יוצא הוא, שהשריש אמונה בנפשו, **"עד שנשרשה בלבו ליסוד מוסד, והנחיל אותה לבניו עדי עד, עד סוף כל הדורות, כאדם המנחיל את בנו טבעיו והרגליו, בידוע"** והיה לבניו ובני בניו אחריו עד שהגיע לשיעור שאף כאשר היו משוקעים במצרים בשערי הטומאה ונתפתו הרבה בתועבות מצרים, **"מכל מקום האמונה לא זזה, ונגאלו בזכות האמונה"**, כדכתיב (שמות ד, לא) **'ויאמן העם'**, ואמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה (ע' שבת צז.) "הם מאמינים בני מאמינים, שנשרשו מאבותם", **כי האמונה בה' אשר האמין אברהם עתה אחר הבטחת הבנים "היא השרישה האמונה בלב בניו עד סוף כל הדורות".** וזהו שנחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם. וזהו שכתוב אחר כך (פסוק יג– יד) **"ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו', ואחרי כן יצאו"** וגו', כי יצאו בזכות האמונה שאתה והם מאמינים לעולם.

חתם סופר (נכ: ובתורת משה עמ' מו)

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

בשם הבעש"ט הק'. כאשר זוכה אדם לבחי' לשמה, מתעלין כל התורה שלמד שלא לשמה מתחילה

ותאמר שרי אל אברם בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וגו' מרומז בפסוקים ענין הדרכת האדם בעסק לימוד התורה ועבודת השי"ת ב"ה, על פי מה שאמר ר' נחמן האריזענקר ז"ל כו', **'ותאמר שרי אל אברם' היינו השכינה כביכול כשהיא רואה שאין האדם יכול ללמוד ולעשות בתחלה תיכף לשמה באמת ובתמים מחמת היצר הרע השוכן בקרבו אזי היא מכניסה בלב האדם לעשות שלא לשמה**, ועיקר כוונתה היא כמאמרם ז"ל 'מתוך שלא לשמה בא לשמה', וזהו **'בא נא אל שפחתי' שהוא בחינת שלא לשמה, 'אולי אבנה ממנה' שיתחווה ממנה בנינה** (של השכינה הק') **שיהיה לשמה התכלית האמיתי, "וזהו הדרך הטוב והנעים כשבא אחר כך לשמה אזי הוא מעלה אפילו הלימוד שלא לשמה כי נעשה כסא זה לזה כידוע בשם אא"ז נ"ע זללה"ה".**

דגל מחנה אפרים

התוה"ק מגין אף בעידנא דלא עסיק ביה, ושברו הרבה מאד

אל תירא אברם אנכי מגן לך כו' פירוש ע"ד דאיתא בגמרא 'מצוה בעידנא דעסיק בה מגינה ומצלי. **תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגינה ומצלי', ונמצא כשלומד תורה פעם אחת התורה מגינה עליו גם בשעה שאינו לומד, וכשלומד שוב אזי מגיע לו שכר בעד הלימוד הזה כי מה שלמד כבר הוא מגין עליו ואין צריך הלימוד השני להגן עליו. וזהו 'אנכי' רמז** להתורה הקדושה הוא **'מגן לך'** ולכן **'שכרך הרבה מאוד' כנ"ל עבור כל לימוד ולימוד שמגיע לך שכר וק"ל.**

נועם אלימלך

ע"י שעוסק בתורה בהתלהבות וחשק גדול מפיח נשמת חיים במלאכים הנבראים מדיבורי התורה

וירד העיט על הפגרים וישב אותם אברם. כי עיט הוא עוף, כמו שפירש רש"י ז"ל, ורומז על המלאכים הנקראים (קהלת י, כ) **'עוף השמים יוליך את הקול', וחמה המלאכים שנבראו מדברי תורה ותפלה. אמנם באם הדיבורים הם בלי התלהבות האמיתית, אז הם כגוף בלא נשמה, ונקראים פגרים בלי חיות. ועל ידי זה גם המלאכים שנבראו מהם הם בלא חיות, כמבואר כל זה בספרים רבים. "על כן צריך האדם להיות זריז בתורה ומעשים טובים לעשותם בהתלהבות וחשק גדול, ועל ידי זה מפיח נשמת חיים במלאכים". וזהו 'וירד העיט על הפגרים', שיש להם ירידה כאשר עושה המצוות בגוף בלא נשמה, על כן 'וישב אותם אברם', שצריך האדם להיות נושב ומפיח בהם רוח חיים.**

אמרי נועם

כל השראת השכינה בעולם הוא ע"י תורה שבע"פ דיקא ומכח זה לבד זוכין לירושת הארץ

ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו. פירש רש"י, מקרא קצר, ור"ל מרעה הארץ. ולי נראה כפשוטו, על פי דכתיב סוף נצבים (דברים ל, כ) **'לאהבה את יי' אלקיך לשמוע בקולו וגו' כי הוא חייך וגו' "לשבת" על האדמה'**, ובזוהר ואתחנן דף רס"ח (ע"א) פתח רבי אלעזר כו', על כל תנאין דגזר קודשא בריך הוא כד עאלו לארעא דישראל גזירה דאורייתא הוי, מאי טעמא, בגין **"דשכינתא לא מתישבא בארעא אלא באורייתא, ולא מתישבא לעילא אלא באורייתא"**, דהכי אמר אבא (הוא רשב"י) תורה שבכתב לא אשתמודע אלא בגין תורה שבעל פה, **"שכינתא לא מתישבא לעילא ותתא אלא עם תורה דלתתא", הדא הוא דכתיב 'כי הוא חייך לשבת על האדמה', על האדמה סתם, "ואי לאו דאפיק מילי דאורייתא לא יכילא למיקם כולא", דכתיב** (ירמיה ט, יא–יב) **על מה אבדה הארץ** וגו', **ויאמר ה' על עזבם את תורתי** וגו'. וביאור דבריו, על דרך שאמרו חז"ל (עי' איכ"ר פתיחתא ב) **לא גלו ישראל מהארץ עד שכפרו בתורה שבעל פה, שנאמר** כו' **שאז נוגע הפגם במדת מלכות, ארץ דלעילא, וכנגדה בארץ דלתתא.** ואיתא בזוהר, 'כל אשר דבר ה' נעשה' שבכתב, 'ונשמע' מדברי סופרים, תורה שבעל פה, פירוש התורה וגזירות חכמים שעשו משמרת לתורה. **והנה, מה שהוסיפו וגדרו גדרים וסייגים לבל יגע בגוף איסור תורה, זה מורה על רוב אהבה וחיבה להמקום ב"ה, שעושים משמרת למשמרתו של תורה, והרי זה כאינו מצווה ועושה. וזהו שאמר הכתוב 'לאהבה את יי' אלקיך, לשמוע בקולו' שבעל פה מדברי סופרים שצוה ה' בלא תסור** (דברים יז, יא ע"פ שבת כג.), **'כי הוא חייך לשבת על האדמה' דלעילא ותתא** כו', וידוע (יומא כה ע"ב) כי **אברהם אבינו קיים כל התורה כולה אפילו שבעל פה, אפילו עירובי תבשילין,** כמבואר ברש"י תולדות על הפסוק (להלן כו, ה) **עקב אשר 'שמע' אברהם בקולי** וגו', ובמדרש (ב"ר סד, ד). **לכן לו נאה הארץ לשבת עליה. לא כן לוט. וזהו שנאמר 'ולא נשא אותם הארץ' ממש 'לשבת יחדיו', וכי תימא אי קאי על הארץ היה לו לומר ולא נשאה, יש לומר דכיון דקאמר הארץ סתם, דלעילא ותתא** (ארץ דלעילא היא מדת מלכות שבנגדה ארץ ישראל דלתתא), **ניחא, כי ידוע בעת יחוד תפארת ומלכות אז הוא בבחינת דכר** (דת"ת הוא תושב"ב, ומלכות תושבע"פ), **כו'** (עייע"ש).

ייטב לב

תפילה

בשעת התפילה צריך לדמות בנפשו כאילו ביהמ"ק בנוי והוא עומד בתוכו ומתפלל, ועי"ז יבא להתעוררות יראה בתפילתו

הבט נא השמימה וספור הכוכבים * רוצה לומר כו' להסתכל ברוממות אל וביותר יוכל האדם לראות רוממות אל בהביטו השמים ורואה הכוכבים במסילותם על משמרותם מזהירים בזוהר אורם ומזה יבא לאדם יראה להבין רוממותו יתברך וזהו וספור הכוכבים * ואגב אורחא נבאר מה שהקשו העולם דאיתא בגמרא הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלקי והדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלקי כו' * ועל פי הנ"ל יבואר דאיתא בגמרא העומד בחוץ לארץ ומתפלל יכוין לבו כנגד א"י. והעומד בארץ ישראל יכוין כנגד ירושלים ונמצא כל תפילות ישראל הולכים דרך שער אחד * **ונמצא האדם הרוצה שתהא תפילתו נשמעת צריך לכוין כאלו הוא מתפלל בארץ ישראל ובית המקדש בנוי ומזבח על מכונו ובהיכלו והרי הוא כאלו דר עתה בארץ ישראל ועל ידי זה הוא בא לבהירות ודביקות גמור להתפלל בכוונה שלימה ביראה ובאהבה כאלו עומד בבית קדשי קדשים * וזהו דוגמא למה שכתבנו לעיל שצריך אדם להסתכל רוממות אל בראיות כוכבים ומזלות מי ברא אלה כאלו רואה הכל בחוש הראות כן צריך לצייר במחשבתו בעת תפילתו כאלו הוא ממש בא"י ובבית המקדש ורואה הכל בחוש הראות וממילא מובן פירושו הדר בא"י כנ"ל שמצייר לעצמו כאלו עומד בארץ ישראל ועל ידי זה בא לו הבהירות בתפילתו. דומה כמי שיש לו אלקי רוצה לומר הרי הוא דומה לאותו האדם המסתכל רוממות אל להשיג את הבורא ברוך הוא על ידי פעולותיו המה הכוכבים כנ"ל ובא לאמונה שלימה במציאת האל יתברך. וכל הדר בחוץ לארץ רוצה לומר שאינו מתנהג בעת תפילתו להשגיח כנ"ל דומה כמי שאין לו אלקי רוצה לומר כמי שאינו משגיח לדעת אם יש לו אלקי** *

ונחזור לביאור הכתוב שאמר לו השם יתברך 'ספור **הכוכבים**' דהיינו שתשגיח לרוממות אל '**ויאמר לו כה יהיה זרעך**' * **דלכאורה ויאמר לו הוא מיותר. אך זה הוא אמירה אחרת דהיינו שגם כוונת התפילה על הזרע יהיה גם כן בדרך הכוונה זו הנוגע לרוממות אל ברוך הוא. או יאמר כה יהיה כו' רוצה לומר שגם זרעך תראה שיתנהגו במדרגה זו. 'והאמין בה' פירוש שמיד פנה אברהם אל דברי השם יתברך להחזיק באמונתו יתברך על ידי הסתכלותו ברוממתו יתברך ויתעלה וכו'.** נועם אלימלך

גודל מעלת שפוך איש נפשו בינו לבין קונו באשמורת הבוקר

והיה ברכה. ובמסורה והיה ברכה, והיה נכון לבקר (שמות לד, ב), והיה תמים (להלן יז, א), עלה אלי ההרה והיה שם (שמות כד, יב), והיה לי לאב (שופטים יז, י). על דרך פשוטו, האמור בשלחן ערוך אורח חיים סימן א' (ס"א) יתגבר כארי לעמוד בבקר כו'. ומבואר בספרים כי אז ראוי להעלות במחשבתו ענין מתן תורה, וכאלו עומד על הר סיני והקב"ה נותן את התורה, ולקבל התורה מחדש, וכמו שאמרו חז"ל (רש"י דברים כו, טז) אהא דכתיב (שם) היום, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים. **וידוע כי אז בזמן קומו בבקר הוא הזמן המובחר, כי אז במקום שאין רואה זולת ה' לבדו, ומחשבתו צלולה וזכה מכלי להתפאר וכדומה, זולת לנחת רוח לפניו יתברך, ואין ברוחו רמיה, כי אם תמים יהיה, ואז ישפוך שיחו לפני קונו כבן המתחטא לאביו, ועבודתו רצויה בבחינת בן העובד מאהבה ואין לו אלא אב אחד, לא כמו עבד העובד לשני אדונים, דהיינו שעובד לרבו ואת עצמו, מאהבת שכר ועונש וכדומה.**

וידוע אומרם (תענית ח ע"ב) **אין הברכה שורה רק בדבר הסמוי מן העין,** ופירשתי (שם ד"ה או יאמר [הא']) על פי מה שפירש מהר"מ אלשיך (דברים יא, כז ד"ה או יאמר) את הברכה אשר תשמעון, כי השמיעה היא עצם הברכה, עיי"ש, **וברכה זו, ר"ל קיום מצותיו לנחת רוח לפניו דייקא, שורה רק בדבר הסמוי מן העין שאין רואה.**

וזאת תורת המסורה, 'והיה נכון לבקר' לעמוד בבקר כו', 'עלה אלי ההרה' – 'והיה שם', להעלות במחשבתו לעלות על הר סיני ואתנה לך את לוחות וגו', ואז 'והיה תמים' ואין ברוחו רמיה, 'והיה לי לאב' כבן המתחטא לאביו ובחינת עבודת בן לאב מאהבה, לא כמו עבד, כמו שנתבאר לעיל. ואז 'והיה ברכה', כי הברכה שורה במקום הסמוי מן העין, והבן. ייטב לב

תפילת שחרית מקור הברכה וחסדים לכל היום

לך לך מארצך וגו' והיה ברכה כו'. ידוע שכל ההשפעה נשפעת מבוקר דאברהם לכל היום כולו כמו ששואבין מים בבוקר לכל היום כולו, וזהו (שאמר הקב"ה למשה טרם נתגלה לו י"ג מכילין דרחמי) **והי' נכון לבוקר. "וזהו צלותא דשחרית שתיקן אברהם כדי להביא השפעת הסדים לכל העולם".** [א"ה: וזהו שאמר כאן הקב"ה לאברהם, "**והיה ברכה", דאברהם אבינו תיקן בחי' שחרית, שהיא בחי' בריכה עליונה, המריק ומשפיע שפע ברכה לכל היום,** וכנ"ל]. צמח ה' לצבי

מפניני או"ר החיי"ם הקדוש

וירא ה' אל אברם [ויאמר אליו לך לך מארצך כו'] (י"ב– ז') כוונת הכתוב להודיע הפלגת חיבת אברהם בקונו, כי ה' נגלה אליו ובשרו בזרע ובנתינת הארץ, "**והוא לא החשיב בשורת ב' מעלות טובות לכלום בערך שמחתו בגילוי שכינתו יתברך אליו**", לקיים מה שנאמר (תהלים ט"ז) 'שובע שמחות את פניך', והוא אומרו '**ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו**' כאן פי' סיבת שמחתו אשר עליה בנה מזבח הוא לצד הראותו יתברך אליו, והבן.

דבש תמרים

פנינים יקרים, מפאר הפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

ויאמר לו כה יהיה זרעך והאמין בהי' ויחשבה לו צדקה. ידוע כי אברהם היי וותרן גדול בממונו כמו שמצינו שנמנע מלחנות מרכוש סדום ואעפ"כ הרים מעשר מהם, והנה קודם שנתבשר על הזרע לא היה הצדקה נחשב לו כ"כ, כי איש כזה שאין לו בן ואח ראוי להיות פזרן בטבע, כי למי יקמץ ויצבור, כי לוט היה רק בן אחיו וגם כי רשע היה לא נקרא אח, אבל כיון שהבטיח לו על רובוי הזרע ככוכבי השמים, ואעפ"כ עשה צדקה כמו קודם, זה ראוי לחשוב לו לצדקה עד עולם, והיינו והאמין בהי' בהבטחת ריבוי זרעו, לכך ויחשבה לו צדקה שעשה אף אחר שנתבשר ע"ז.

(ישמח משה)

☆

אל הארץ אשר אראך. יתפרש עפ"י רב סעדיה גאון (בפירושו על שה"ש) משניח מן החלונות מציץ מן החרכים, כי השגחת השי"ת אל עם קרובו הוא על שני פנים, האי ע"י נסים ונפלאות הנגלים לעין כל, כמו בקריעת י"ס והורדת המן, אשרי עין הרואה יראה בעליל כי יד הי היתה זאת, והיא נקראת משניח מן החלונות שהשגחתו נראה לעין כל, והבי היא השגחה מסותרת כמו עתה אשר באותותינו לא ראינו, ועם כל זה ידענו באמונה שלימה שהכל מאת הי לטובה, ובו נסים נסתרים שה אחת בין שבעים זאבים וזה נקרא מציץ מן החרכים, שאין אנו רואים בהתגלות את כבוד הי ואת גדלו ע"כ, וזהו החילוק בין ארץ ישראל לארץ העמים, כי באי"י שאינה תחת השר רק תחת ידי הקבי"ה כדכתיב ארץ אשר וגו' עיני הי"א בה וגו', היא מושגח בהשגחה גלויה, משא"כ שאר ארצות שהם תחת שרי מעלה השגחה אלקית מלובש תחת הטבע, וזה שאמר לו אל הארץ אשר אראך, כלומר שאוכל להראות לך הטובות בדרך גלוי, זה רק באי"י, ומה הן הטובות, לזה אמר ואעשך לגוי גדול ואברכך וגו'.

(ייטב לב)

☆

לך לך מארצך. פירש"י להנאתך ולטובתך, ואעשך לגוי גדול, פירש"י זה שאומרים אלקי אברהם, יובן בהקדם דברי הישי"מ דאיתא במדרש שדעת האומות דישראל בטלין ברוב לגבייהו, אך ידוע דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואינו בטל ברוב משא"כ אחר דנייתי, ולפי זה אם ישראל יושבין במקומן אין חשש ביטול ברוב, אבל לאחר שגלו הוי נייתי, אבל באמת גם זה אינו חשש דהרי מצינו אחד שקול כנגד כמה וכמה כמו משה שקול כנגד כל ישראל, ואם כן יתכן דהפחות שבישראל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

אברהם אבינו לא זכה להבטחת הארץ עד שפירש מלוט, והיה הקב"ה יושב ומצפה שיפרד ממנו, ודברי החת"ס הן הן דברי האוהה"ק בפרשתן

ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו. כשנסעתי פעם עם רבינו לסעודת מצוה בווילאמסבורג לשכונת איסט סייד, אשר שם היו לאנ"ש בית המדרש, ביהמ"ד הגדול דקהל חרדים, בדרך ישבתי ליד רבינו, ובתוך השיחים הזכרתי לרבינו מה דאיתא בתורת משה להחתם סופר ז"ל שפי' אל נא תהי מריבה ביני ובינך, על תיבת "נא" יש נגינה המפסקת, (וכאילו נאמר 'ויאמר אברם אל לוט לא כך', אלא 'תהי מריבה' בינינו, ולכאו' הוא היפוך הכוונה) **ופי' החתם סופר ז"ל דבאמת זאת הכוונה, לדרוש ולומר אל נא, אלא תהי מריבה וכו', די"ל דהתחברות לרשעים אינו טוב אולי ילמדו דבר ממנו, והקב"ה אמר לאחזיהו בהתחברך לרשע פרץ ה' את מעשיך, וזה אל נא בנגינה מפסקת, אלא אדרבה תהי' מריבה באמת ביני ובינך ולא נהי' יחד כי אנשים אחים אנחנו, ואי אפשר שלא להתחבר מפני הקירבה, לעיני בני אדם בשבתנו יחד במקום אחד, ואם הימין ואשמאילה, כי אפילו דבר טוב שנקרא ימין אין למדין מהם, אפילו אם אתה הימין אשמאיל אנכי**, עד כאן לשון החתם סופר.

ואמר רבינו שהיסוד הזה שחייבים להפרד מרשעים והראי' מאברהם אבינו שפירש מלוט, מובא גם באור החיים הקדוש, דעד שלא אמר אברהם אבינו ללוט 'הפרד נא מעלי' לא נתייחד הקב"ה אליו, וז"ל האוה"ח שם: **יכוין לומר להיות שאמר הכתוב ויאמר אברם אל לוט ונו' הפרד נא ונו' והפריד רשע מעליו, מוסיף הכתוב לומר שגם ה' הי' יושב ומצפה אל הדבר, ותיכף ומיד שנפרד הרשע דבר אליו והראהו את הארץ. הרי שרעיון זה להיפרד מרשעים והילפותא מאברהם שפירש מלוט מבואר כבר באוהה"ק.**

בוצינא קדישא (ח"א דף תל"ג)

שקול כנגד כל האומות ולאו רובא הם, וראיה לזה מהמבואר במדרש כי השיית נכנס עמהם במנין להשלים מספר שבעים. ומזה יובן כמה ספון אחד מישראל אם כביכול מחשיב עצמו לאחד מהם ע"כ, והנה כאן שצוה לו הקב"ה שילך מארצו היה חשדש ביטול ברוב כיון שהוא נייד ואינו יושב במקומו, לכך אמר לו לך לך, ר"ל אף שאני מצוה אותך להיות נייד אעפי"כ לך להנאתך ולטובתך הוא ואין שום חשש ביטול ברוב, כי ואעשך לגוי גדול כי אתה שקול כנגד כמה וכמה, ופי רשי"י זה שאומרים אלקי אברהם ר"ל שהקב"ה כביכול מייחד שמו עליהם ונכנס עמהם במנין ואין שום חשש ביטול ברוב.

(קדושת יו"ט)

☆

ואברכה מברכיך. בי במסורה תרין ואברכה חד הכא, ואידך ואברכה שמך לעולם ועד, ואפי"ל דהנה לקמן בפרשה כתיב, ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל הי וגו' ובמד"ר איתא רבנן אמרי עשאן שירה כמד"א אלקי אבי וארוממנהו, ונראה לפרש דהנה אאע"ה חיי רוצה לומר שירות ותשבחות להקב"ה על הצלתו ממלחמת המלכים האדירים האלה אך כתב בספה"ק נועם אלימלך עה"פ ויגע בכף יריכו, דאם נתערב להאדם תערובת יצה"ר במעשיו אין יכול לברך על זה ברכה ושירה, עכלה"ק, וא"כ חשש אברהם אבינו שאם יקח מן הרכוש רשעים האלה, לא יוכל לומר שירה להקב"ה דשמא יהי במעשה ההוא תערובות יצה"ר, וז"ש הרימותי ידו אל הי, ודרשו רבנן שעשאן שירה, לפיכך אמר אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך דע"י שלא יקח רכוש הרשעים לא יפסיד השירות והברכות. ובזה יבואר המסורה ואברכה מברכיך שהשי"ת הבטיח לאברהם אבינו שיהא מקור השפעתם מברכת הי ומעתה לא תזקק לעולם ליהנות מן הרשעים, ע"י"ז תוכל לברך השי"ת בכוונה שלימה ורצויה כי לא יהי במעשיך שום אחיזה לחלק הרע, וזהו ואברכה מברכיך וע"י"ז תזכה שיתקיים בך ואברכה שמך לעולם ועד, ותוכל לברך את השי"ת בכוונה שלימה ורצויה.

(דברי יואל)

☆

ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב. ובמדרש החי"ד ויוציאם בכסף ובזהב ואין בשבטיו כושל, ויל"פ עפימ"ש בתורת משה על אמרפ ז"ל בבקשה ממך אמור להם שישאלו שלא יאמא אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כם יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, דהנה הקב"ה אמר לאברהם אבינו שיזכה לבנים שיעמדו בבי נסיונות נסיון העושר ונסיון העוני, וזהו הכוונה שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם, היינו נסיון העוני והשיעבוד בזה כבר עמדו ישראל שהיו מצויינים במצרים ולא שינו שמם ולשונם, אבל ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, כי עדיין לא עמדו בנסיון העושר ע"כ, והנה האריך הרמב"ן שכל מעשי האבות היו הכנה ופועל דמיוני לדורות העתידות, ומעתה י"ל כי בזה שיצא אברהם ממצרים ברכוש גדול ועכ"ז עמד בנסיון העושר, בזה פעל והכין פועל דמיוני שיצאו ישראל ממצרים ברכוש גדול, ויעמדו בנסיון העושר, וזהו כוונת המדרש ואברהם כבד מאד במקנה בכסף וזהב, ההי"ד ויוציאם בכסף ובזהב ואין בשבטיו כושל, היינו שבזה הכין ופעל שיצאו שבטי יה ממצרים ברכוש גדול, ולא יהיה בהם כושל מנסיון העושר.

(ברך משה)

☆

ואעשך לגוי גדול. ובמדרש לאותו גוי שנעאמר בו כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים, ויבואר בהקדם עובדא אצל ק"ז הרה"ק הד"ה מצאנז זי"ע בעת שהקין משינתו והתחיל לומר מודה אני, התבונן ואמר מי אני ומה אני הלא אני בריה שפלה ונבזה, והמשיך לומר לפניו מלך חי וקים, ושוב התבונן האם אוכל לחשיג מי הוא זה מלך חי וקים, מיד אמר ברכה"ת וצוה להביא לפניו גמרא ולמד, ואח"כ אמר עכשיו הנני משיג מי הוא זה מלך חי וקים, וסיים המודה אני, ולפי זה יתבאר המדרש, ואעשך לגוי גדול ופירש"י זהו שאומרים אלקי אברהם, ולכאורה הכי יכולים אנו להבין ולהשיג בגדלותו של אלקי אברהם, ולזה קאמר המדרש אותו גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים, כי רק על ידי עסק התורה נפתחו עינינו שנוכל להשיג באפס מה גדלות הבורא.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון. ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. בהלווייתו של הגאון ר' זעליג ראובן בענגיס זצ"ל אב"ד ירושלים, אמר הגה"צ ר' אשר זעליג מרגליות זצ"ל לאנשים, שצריכין למנות את הרה"ק מסאטמאר זצ"ל לאבד"ק ירושלים, והוסיף שיש לו ראי' מפסוק, דכתיב 'ומלכי צדק מלך שלם' מי ראוי להיות רב בירושלים, 'הוציא' מוציאין דבר זה (ללמדו) משני מקראות, 'לחם' מפסוק ו'לחם ל'בב א'נוש י'סעד, ר"ת יואל. 'ויין' מפסוק ו'יין י'שמח ל'בב א'נוש, שהוא גם כן ר"ת יואל.

שיח זקנים (ח"ו דף ס')

לך לך מארצך. אין מרגע מדות בהולכי בית המדרש, מצאנו גם את המינו חולק ומינו עושה (תענית ה), הבעל שם טוב הק' ביאר: שזהו בצבילו שעל ידו ניכר מעלת הצדיק ההולך ועושה, דבשמת גגד ה' מי יאמר זכיתי לבי, אמנם גגד שאר בני אדם הגמוכים במדריגתם גגד הצדיק, ניכר מעלתו הגבוהה של הצדיק; והנה ברוגן של בני אדם כך היא המדה, שאי אפשר לאדם לצוות מצד עצמו לשלימות החמימי גגד ה', אך בערך שאר בני אדם יאמר עליהן שבאו לידי שלימות העבודה. אמנם אחד היה אברהם, שעל ידי גודל עבודתו הגיע למדריגה שגם מצד עבודת עצמו היה רשאי להקרע שהגיע למבלית השלימות, וזהו לך לך, שגם מצד עצמך אתה כדאי והגון לפני, ואינך צריך להעריך עבודתך גגד אחרים להחשב גגדם כצדיק.

(שיב לבב)

לך לך מארצך. אברהם שיעבד נפשו לה', שלא לעשות שום תנועה להנאת עצמו, ובזה נתקשרו כל מיברי להיות מרכבה לה', ועל ידי המיברים השיג כל מצות התורה (מוהר"ן). על כן אף שלא הודיע לו ה' בפירוש מיה הארץ שילך שמה, מכל מקום אמר אליו ה' לך לך לפי בחינתך ומדריגתך, שלפי מדריגתך שכל רמ"ח מיברין ושס"ה גידין משיגים מעצמם רצון ה', אין צורך להודיעך את המקום, אלא אל מקום אשר ימצאו אותך רגליך שם תלך.

(דברי יואל)

לך לך מארצך. לא הגלה ה' את ישראל בגין החומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים (פסחים ז:). המל"י (שער הפסוקים שמות) כתב: הכוונה בזה על הנשמות ונילוות הקדושים שנשבו בין החומות, שגם אלו נקראים גרים, וגם נשמות הגרים המה מהנשמות שנדמו מישראל ונטמעו בחומות העולם, והכל אחד הוא; אמנם כל אחד צריך לתקן דוקא את אלו הנילוות השייכים לנשמתו, וה' יתן בלב כל אחד מישראל לילך למקום שנמצאים שם הנילוות שעליו לתקן ושייכים לשורש נשמתו, ועל דרך שפירש הבעל שם טוב הק' (תהלים לז): מה' מצעדי גבר כוונו ודרכו יחפץ, האדם תפלו בדרכיו לעורכו, אחד בחמת מה' כל מצעדיו כוונו לתקן המוטל עליו ובמקום המוטל עליו, וה' יתן לו את הרצון לילך לאותו מקום כדי להשלים רצונו יתברך, וזהו שאמר לו הקב"ה לך לך לשורשך, למקום שנמצאים שם הנילוות השייכים לשורש נשמתך.

(דברי יואל)

לך לך. להנאתך ולטובתך, ואם תעשה לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבניס, ועוד שאודיע טובך בעולם (רש"י). אם עושים לאדם גם מבחין לו מזכיותיו (תענית כה.). ובמבוחות שור (שבת כח: ד"ה ושמוס) כתב: כשהגם מפורסם אדרבה נתוסף לו זכות על זכיותיו, מאחר שעל ידו מתקדש שם שמים ברבים; והנה מה שנאמר לאברהם אי אתה זוכה לבניס, בצבילו שהיו עקריס בטבע, ולא שאמרו (בראשית רבה ס): לכן היו עקריס, בצבילו שה' מתאוה לתפלתן של צדיקים; אבל לכאורה אין זה טובה להם, כיון שהוצרכו לישועה בדרך גם דוקא, ואין זה הנאתן וטובתן בשלימות. וכדי לתרץ זה כתב להנאתך ולטובתך, שהכל הוא להנאתו ולטובתו, שבכאן אי אתה זוכה לבניס, שהוא דבר שאי אפשר, ושם יזכה לבניס בדרך נס, ושמע מאחר שהוא לגרישותא, לכך אמר ועוד שאודיע טובך בעולם, וכיון שיהיה נודע בעולס, הוא גם מפורסם ויתרבה כבוד ה', וזהו הנאתו וטובתו שיתקדש שם שמים על ידו.

(דברי יואל)

לך לך. להנאתך ולטובתך, בחמת עיקר המעשה מה שעזב מרלו ומולדתו עבור ציווי ה', אין זה רצועה כל כך, כי היה מוכרח לקיים ציווי ה'. אמנם ביאור

(ספרים): שעיקר הנסיון היה כמה שעשה הכל בשמחה ממש, כי לא היה לו שום רצון אחר רק לקיים רצון ה'; וזה עיקר הנסיון שאברהם נתנסה גם בזה, שמלבד עיקר הנסיון לעזוב את מרצו ומולדתו, עוד נצטוה מפי ה' שלא להצטער על הדבר, רק יקבל גזירת המקום בשמחה, ויהיה שם ושמח כמה שמקיים בזה רצון ה', עד שיהיה הדבר להנאתו ולטובתו ממש, וזהו בשלמות נסיון גדול בהרגשת הלב שיהיה כן בשלימות, בפרט כשבא בציווי גם על זה, שהיצר הרע מתגבר יותר על ידי הציווי. וזהו לך לך, להנאתך ולטובתך דייקא, שנצטוה לעשותו בשמחה, וזהו עיקר הנסיון.

(דברי יואל)

לך לך. מלת 'לך' במרע מיותרת. ויתבאר על דרך שדרשו (ספריס): שלא לך לצערך (רש"י במדבר יג), שה' הוא למשה שיאלץ את המרגלים על פי דעתו וכוונתו, ואילו היו הולכין על פי דעתו בלבד, לא היו נכשלין; והנה תמרו (מדרש): ה' אמר לאברהם, לא וכבוש את הדרך לפני בניך; ורצתה שבהליכה זו ילמדו ישראל עשה מאברהם פועל למיוחי לדורות, שיוכלו גם הם לעשות כמעשהו ועל דעתו, ובציווי הליכה זו רמז לו ה' יתברך על הליכות הרבה לדורות. ולזה אמר לו לך לדעתך, שתכבוש את הדרך לדורות שיהיו כל ההליכות על דעתך, שלא יכבשו את הארץ טרם בא הזמן, כמו שהיה דעתו וכוונתו של אברהם בהליכה זו, כמבואר בפרשה שזו היתה סיבת הריב בין רועי מקנה אברהם ורועי לוט.

(דברי יואל)

לך לך. הנסיונות שה' מביא על האדם המה בהסתר, עד שהאדם מתחיל לחשוב שהדברים הבאים עליו הם עיכובים מה', כדי שלא יהיה ביכולתו לקיים מצותיו, ובתולדות יעקב יוסף (ויקהל ד"ה הנס) ליתא: ה' מנסה האדם בדרך זה, כיון שאם היה מרגיש שכל מותם הנסיונות הם מה', הרי בודאי היה עומד בנסיונו, ועל כן בהכרח מסתיר ה' הנסיון, שהנסיונות המה כדי לנסותו אם יקבלם; וזהו למה לא גילה ה' לאברהם את האדם שילך אחר אחרון, אחר שה' היה יודע לא היתה כל הליכתו נחשבת לנסיון כלל, כי אחרי שה' גזר עליו ללכת, בודאי יעשה רצון ה', אבל עתה היה צריך להתבונן בעצמו בכל מקום שבא שמה, האם זהו האדם אחר ברצון ה' או לא, וכן בכל הקישויים שאירעו עמו בדרך, לא היה יודע אם עיכובים המה מה', לפי שאין רצון ה' שילך בדרך ההוא, או הנסיונות המה כדי לנסותו אם יקבלם בלב שלם. וזה שאמר לו ה' לך לך, על דרך: שלא לך, לצערך (רש"י במדבר יג), שלא גילה לו ה' מקום הליכתו, אלא תלה הדבר בדעת אברהם, שהוא בעצמו יעיין בשכלו מה הוא רצון ה', וזה היה העיקר הנסיון לאברהם, ובלעדו הכי לא היה הדבר נחשב לנסיון כלל.

(חידושי תורה רש"א)

אל הארץ אשר אראך. שכר מצוה בהמי עלמא ליכא (קידושין לט:). המהרש"ל (סוטה יד.): כתב: זהו דוקא במצוה שנתחייב בה ונצטוה עליה, אבל מה שהאדם עושה יותר מן החיוב, מגיע לו שכרו בעולם הזה; ק"ו היאמת משה כתב: לפי זה יתכן שחפץ ה' ליתן לאברהם טוב עולם הזה, ובשכר מצות מי חפצר, ולא רצה ליתן לו בחינם שלא יהיה נהנה בקופץ, על כן אמר לו 'לך לך' שהוא רק בדרך עלה ולא בדרך ציווי; ורצתה להסביר הטעם, למצוה שנצטווינו עליה, כל עיקר חיות מצוה זו כח מלקיח, שכח הפועל נגפעל, ועל כן גדר מצוה זו רק להשפיע רוחניות וטובות עולם הבא, אבל במצוה שהאדם מביא לידי חיוב, יש בה גם כח הנפעל מכח מנוסי, ועל כן יש בגדר מצוה זו גם להשפיע טובות עולם הזה. וזהו מה שהבטיחו ה' במצוה זו על הארץ אשר אראך, דשכרו יהיה בעולם הזה דשייך בו ראייה העין, דשכר עולם הבא עליו נאמר (ישעיה סד): עין לא ראתה.

(דברי יואל)

לך לך. מורה על מדריגה מעולה של המיחדות הדיבור אליו, דהכי משמע 'לך' ולא לאמר בפיהו זו (יפה תואר). וזהו על הארץ אשר אראך, דעל ידי שזכה לבחינת המיחדות הדיבור בבחינה גבוהה, זכה לראות את הדיבור, וכמו שזכו ישראל במעמד הר סיני, דכתיב (שמות כ): וכל העם רואים את הקולות, וברש (מכילתא יתרו ט): רואים את הנשמע.

(דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבורת הפסוקים
המלאים זיו ונוגה למיקים

הנך הרה וילדת בן

סיפר לי דודי הגאון רבי נפתלי הכהן שווארץ ז"ל כשהיה בלבוב אצל הגאון רבי צבי אורנשטיין מלבוב ז"ל והשתעשע עמו, כשרצה ללכת ולוה אותו הגאון ועמדו על הפתח, אמר לו הרב מלבוב: אספר לכבודו מעשה אשר יהיה חשוב מאוד אצלו, הנה הרב הגאון רבי דוד מפאדהייץ ז"ל סיפר לי כשהדפיס ספר הנפלא הנפלא אבני מילואים מאביו הקצות החושן, לא היה יכול למוכרם יען שהקצות החושן היה מתנגד לחסידים, וכן היה בנו הרב הנ"ל מתנגד גדול, על כן לא קנו ממנו החסידים את הספר, והיה צר לו מאוד על זה, ולא ידע עצה בנפשו מה לעשות, ובנסעו עמד להינפש אצל איש אחד ת"ח חסיד, וקירב אותו החסיד מאוד שראה שהוא תלמיד חכם ובן הקצות החושן ז"ל אשר היה נכבד וחשוב מאוד בעיניו, ואמר לו האיש: איעצך עצה שתסע לקאזניץ אל המגיד הק' בעל עבודת ישראל, ותבקש ממנו מכתב לאנשי שלומו, והוא יקרב אותך ויכבדך, ויקנה ממך הספר, ויתן לך כתב, ואז תמכור כל הספרים שיש לך כרצונך, כי כל האנשים המסתופפים בצילו ימהרו לקנות הספר מכבודו, אך אחת אבקשך שתזכיר שמי לפני מורי ורבי הרה"ק מקאזניץ, כי אני חשוך בנים, ויברכני להפקד בזרע של קיימא, וישמע הרב מפאדהייץ לעצתו, אף שהיה קשה לפניו ליסע אל רבי רבן של חסידים, אבל הבין שזה יועיל למכור ספרי אביו ז"ל ועל כן שמע לעצתו, וגם הבטיח שיזכיר את שמו לפני רבו כבקשתו, ואחר איזה ימים בא לקאזניץ, והלך אל בית הרב והשתדל שם אצל משמשי הרב שיניחו אותו ליכנס, וכשבא לפניו קירב אותו וישב לפניו, ושאל אותו מה בקשתו, וענה אני הרב מפאדהייץ בן הקצות החושן, והדפסתי ספר אבני מילואים, ספר נחמד על שו"ע אהע"ז ממנו ז"ל, אבל לא אוכל למכרו, ויעצני פב"פ ממקום פלוני שאסע אל כבודו לבקש ממנו שיכתוב לי מליצה לאנשי שלומו, ומיד קנה ממנו ספר אחד, וכתב לו מליצה טובה, אבל כארש היה כבר רחוק מקאזניץ נזכר שלא הזכיר את אותו האיש לפני הרה"ק, ונצטער מאוד כי מעל בשליחותו, ושב עם עגלה הקטנה ושבורה שלו לקאזניץ, ובא לפני הרה"ק ואמר לו כי נשכח ממנו להזכיר את פב"פ שיפקד בזש"ק, ויען לו הרה"ק מקאזניץ ואמר: הנה מלאך הממונה על הריון בגימ' ע"ה, יאמר לי מעלת כבו תורתו איה נרמז דבר זה, השיב הרב מפאדהייץ: דבר זה מבוא בגמ' (נדה טז:) דמלאך הממונה על ההריון לילה שמו, וגימט' של לילה הוא ע"ה, אמר לו הרה"ק: יפה אמרת, אבל הוא במקום חושך, אני אגיד לך ממקום אור ולא חושך, בפרשתן כתיב שהמלאך אמר להגר הנך הרה וילדת בן, הנך בגימ' ע"ה, וכיון שהנך בגימ' ע"ה על כן יפקד האיש פב"פ בבן זכר, ונסע משם ומכר אח"כ במחיר טוב כל הספרים, כי כל החסידים קנו הספר בכסף מלא, באותו שנה נולד לאותו החסיד בן זכר. **(לחם שלמה)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט. יש לדקדק למאי נפקא מינה פרט הכתוב שהלך אתו לוט ומה מרמז בזה. ונראה לי על פי הצחות, כי אברהם אבינו ע"ה עיקר תשוקתו היה לעשות רצון השי"ת, והגם שהבטיחו הקב"ה בברכות גשמיות, לא שם לבו לילך לארץ ישראל רק בשביל לקיים מצות בוראו, ולא שם לבו כלל וכלל להבטחת הברכות, רק הלך עבור כי ציוהו השם. אמנם לוט למה רץ ועל מה רץ, רק בשביל ששמע שהבטיח הקב"ה לאברהם הברכות בממון ובבנים ובשם, נשאו לבו ללכת גם כן אולי יתברך גם הוא, וכן היה שנתברך בשביל אברהם. וזהו וילך אברם כאשר דבר אליו ה', רצה לומר לקיים מצות בוראו, אבל לוט הלך רק אתו, כדי שיתעשר, וזהו וילך אתו לוט כדי שיתברך אתו, וקל להבין.

מאור ושמש

אנכי מגן לך. אמר (הרה"ק רבי מדרכי מנדבורנא ז"ע) **בדרך הלצה,** אברהם אבינו ע"ה קיים הכנסת אורחים כהוגן, ובודאי אכל עם כל אורח, בכדי שהאורח לא יבוש מלאכול כל צרכו, והיה ירא מחולי מעיים כדין אכילה גסה, הבטיחו הקב"ה שיחזיק לו הקיבה, שקורין בל"א מאגי"ן, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע.

מאמר מרדכי

ואברם כבד מאוד במקנה וכו' וילך למסעיו מנגב וכו'. יש לומר דרך הלצה אעפ"י שהי' כבד בכסף ובזהב וקנינים רבים בכל זה לא הכבידו עליו לבטלו מהעיון בעניני השי"ת. וז"ש וילך למסעיו, בדרך נסיעה שלו בדרך החכמה שהוא מנגד הרומז לחכמה, וכמ"ש 'הרוצה להחכים ידרים', עד בית אל, שיבא לידיעת עניני השי"ת.

היכלי שן

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וכו' ואעשך לגוי גדול וכו'. במדרש ואעשך לגוי גדול, לכהן גדול, כמ"ש והכהן הגדול מאחיו, ונל"פ עפי"מ דאיתא בירושלמי הרוצה לידע שם הגדול יתרחק מהנאות של אנשים אחרים, והשתא יובן דברי רשיז"ל בפרשתן לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת את השם ממעטת את הממון וממעטת פרי' ורבי', ולכאורה בשלמא הנך תרתי ממון ופרי' ורבי' ניחא אבל ממעט השם הא חזינן דאינו ממעט השם אדרבה הוא מגדל את שמו דאם הוא במדינת מרחקים לא יוודע מעשיו הטובים, וכשהוא מטלטל עצמו למדינה אחרת יכירו וידעו כל יושבי תבל מתורתו וצדקתו וקונה שם טוב לעצמו, אמנם לפי דברינו י"ל הכוונה שהדרך ממעט את הש"ם שאינו יכול ללמוד שם המפורש כיון שעפ"י רוב בהיותו על אם הדרך מוכרח ליהנות מאחרים וזאת הוא הגרמא בנזקין שלא יוכל ללמוד שם המפורש, אמנם הקב"ה הבטיח לו ואברכך בממון שלא תצטרך לשום מתנות אדם, וא"כ שפיר אמר ואעשך לגוי גדול לכהן גדול שיודע את השם המפורש.

(דברי מהרי"א)

☆

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. י"ל דהנה אברהם אבינו היה כהן כדאי' בגמ' (נדרים ל"ב:) ואצל כהן איתא בגמ' (שם ס"ב.) וקידשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון, והנה בסעודה אינו מברך רק על לחם ויין, דפת פותר כל דבר שבסעודה חוץ מהיין (ברכות מ"א:) על כן הוציא לו לחם ויין שיברך עליו ראשון, הואיל והו"א כהן לקל עליון שאברהם היה כהן.

(דרוש שמואל)

☆

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. יש לפרש הפסוק דלכאורה קשה וכי דרכו של מלך בכך, וכלום חסר מבית המלך האם לא היה לו משרתים עושי רצונו, ומדוע הוציא המלך בעצמו לחם והיין, אמנם יתבאר הדבר עפי"מ דאי' בילקוט ראובני בשם המדרש עה"פ ואעשך לגוי גדול לכהן גדול, והנה מבואר ברמב"ם (הלכות מלכים פ"ב ה"ח) דהמלך עומד בפני כהן גדול עיי"ש, והשתא מבואר מאמה"כ ומלכי צדק מלך שלם הוציא בעמו לחם ויין יען שאברהם הוא כהן לקל עליון, ולכן הותר למלך בעצמו לכבדו.

(דברי חנוך)

☆

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. יל"פ עפי"מ דאי' בפרקי דר"א דנח מסר לשם ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה וכו' ושם מסר לאברהם וכו', ומנין שמסר שם לאברהם שנאמר על דברתי מלכי צדק, עיי"ש, ואי' בגמ' (סנהדרין י"ח:) דאין מושיבין מלך ולא כהן גדול בעיבור שנה, מלך משום אפסניא (שמחלק ממון לחיילותיו כך וכך לשנה ונוח לו שיהיו כל השנים מעוברות) וכהן גדול מפני הצינה (שאינו רוצה שתתעבר השנה מפני הצינה שצריך לטבול ולקדש ביוהכ"פ ואם תתעבר שנה הרי תשרי במרחשוון וצינת מרחשוון תהי' בתשרי) נמצא שהמלך פסול משום שיש לו נגיעה שהוא רוצה שיהיו כל השנים מעוברות, וכהן גדול יש לו נגיעה הפוכה שהוא רוצה שיהיו כל השנים פשוטות, ולפי"ז נמצא שאם היה מלך וגם כה"ג היה מותר לישב בעיבור השנה, והשתא יתבאר הפסוק, כי מלכי צדק מסר עכשיו לאברהם סוד עיבור השנה והוא היה עד עכשיו מעבר השנים, א"כ קשה איך היה מעבר הרי הוא מלך ומלך אינו מעבר, לזה אמר והוא כהן, כיון שהוא גם כהן אין מפריע מצד מלכותו וכנ"ל.

(צמח דוד)

דורש טוב

ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך. וקשה דבסיפור הדברים בפסוקים הקודמים לא מצינו אלא שהיה 'ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט', ולא מצינו שיהיה מריבה בין אברם ולוט עצמם. ואמנם במדרש [רבה מא, ז] מצינו דכמו שהיה מריבה בין רועי לוט וכו' כן היה המריבה בין לוט לאברם. **וא"כ קשה אמאי לא נזכר פרט זה בפסוק בסיפור המעשה מתחילה, ולא נתגלה הדבר בפסוק רק בדברי אברהם ללוט.**

וי"ל דהנה מבואר במדרש כי לוט היה תמיד רע מעללים, ובלא ספק העלים מאברם מעשיו הרעים ונדמה בעיניו כצדיק, כמו עשו לפני יצחק, ולא נתגלה לאברם פנימיותו האמיתית. אבל כשנתהוה מריבה בין רועיהם, **אז קמו רועי אברם וגילו מצפון לוט ומעשיו הרעים לפני אברם כדי שישפוט**, ויראה בעיניו כי שורש הריב דרועי לוט נצמח מרעת אדונם לוט. [כמאמר החכם 'מושל מקשיב ע"ד שקר כל משרתיו רשעים' (משלי)]

ומעתה מיושב שפיר, דאכן מתחילת המעשה לא היה ריב בין אברם ללוט גופא, כי לוט היה ציד בפיו והעמיד פני צדיק וישר, [ועוד יותר אי' במדרש (רבה מא, ז) עה"פ כי אנשים אחים אנחנו. 'שהיה קלסתר פניו של לוט דומה לאברהם']. **ורק אחר שנתהוה הריב בין רועיהם, ובאו רועי אברם וגילו לפני אדונם את אמיתיות מצפוני לוט הרע, ע"י זה נתהווה גם ריב בין אברם ובין לוט עצמם.** ולכן בדיבורי אברם אל לוט אמר לו : כיון שנתגלה לי אמיתיות פנימיותך, שוב לא אוכל לדור אתך במדור אחד, אלא הפרד נא מעלי, **כדי שאוכל לעבוד את הש"י כרצוני לשמור דרך ה' באין מפריע.**

כתב סופר

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ: (פרק יב פסוק א)

אל הארץ אשר אראך. היה נודד והולך מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר, עד שבמה אל ארץ כנען ואמר לו (שם ז) **'לזרעך אתן את הארץ הזאת', אז נתקיים 'לך הארץ אשר ארצך', ואז נתעכב ויצא בה. ומה שאמר 'וילמו ללכת ארצה כנען', לא להתיצב בה, כי עדיין לא ידע כי על הארץ ההיא נגזרה, אלא שמחז לדיך לכלו[א] לכך ארץ כנען, כי כן היה בדעתו וכדעת מכיו גם מתחלה כלאתם מאור כשדים. ומפני זה אמר 'ויהי כאשר התעו אותי אלקים מבית אבי** (להלן כ' יג), **כי היה תועה בשה אוכד.** ויתכן לומל[ב] כי אברהם מבראשונה ידע כי ארץ כנען היא נחלת ה' וכה יתן ה' חלקו והאמין כי אל הארץ אשר אלכך, יכמוז לו על ארץ כנען, לו על כולה, לו על אחת מכל האלצות האל, ואם פניו אל כלל ארץ כנען, כי שם הארץ אשר ילחנו בחמת.

וַיַּעְבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרֶה וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ: (פרק יב פסוק ו)

...'ואלון מורה' זהו במקום שכם[ג]. ונקרא גם כן 'אלוני מורה' כמו שכתוב (דברים יח ל) **'מול הגלגל אצל אלוני מורה'. ואם הר גריזים והר עכל, כשכם וקרוב לידלן. שכמו אם כתחילה כיחתם כארץ אצל 'אלוני ממרא' הוא מקום אשר הוא כארץ חכרון רחוק מן הירדן. ודע כי ככל מקום שיאמר הכתוב 'אלוני ממרא', אם 'ממרא' הוא על שם אמורי, שהמקום ההוא שלו, כמו שנאמר** (להלן יד יג) **'והוא שוכן באלוני ממרא האמורי אחי אשכול ואחי ענר'. וכל 'אלון מורה' ו'אלוני מורה' נקרא המקום ההוא על שם שיש שאמו 'מורה'[ד]. אבל זה כנעני הוא מארץ הכנעני היושב כעיבה. וכשיזכיר הכתוב 'ממרא' סתם הוא אם העיר, כמו שנאמר** (להלן לה כז) **'ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון', 'על פני ממרא היא חברון** (להלן פג יט), **כי השיש אשר לו אלוני נקרא על שם העיר. וכן שכם בן חמור, כשם העיר שכם. וכבראשית רבה** (מב ח) **על דעתיה דרבי יהודה, אתרא הוא דשמיה ממרא, ועל דעתיה דרבי נחמיה גברא הוא דשמיה ממרא.**

מעשה חש"ב

א יש לדייק בלשון רבינו במש"כ, 'שאחז הצדיק 'דרכו' דרך ארץ כנען', למה נקרא ארץ כנען 'דרכו'.

ואפשר לומר בהקדם מה שהביא רבינו (פרשת בא) דברי רש"י לפרש הכתוב (שם יב מ) "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה", שהנה ברש"י (שם ד"ה שלשים שנה וגו') הקשה שהרי לכאורה פסוק זו סותר למה שנאמר בברית בין הבתרים לאברהם אבינו (בראשית טו יג), "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה". וכתב לפרש דמשנולד יצחק מתחיל הארבע מאות שנה, דמשהיה לו זרע לאברהם נתקיים 'כי גר יהי זרעך', ומש"כ 'שלשים וארבע מאות שנה', שלשים שנה היתרות, היה משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק, וכדמבאר רבינו (שם) בארוכה, שאברהם אבינו היה בן שבעים שנה במעמד ברית בין הבתרים, ואז היה בארץ ישראל, ואח"כ חזר לחרן והתעכב חמש שנים, שנאמר (יב ד) "ואברם בן חמש ושבעים שנה בצאתו מחרן", וכשנולד יצחק היה בן מאה שנה.

ולפי"ז מדוייק לשון רבינו מש"כ אלא שאחז הצדיק 'דרכו' דרך ארץ כנען", ש'דרכו', מלשון הכתוב 'אשר דרך בה'. וכוונתו לומר שעכשיו כשיצא מבית אביו לארץ כנען, הלך 'בדרכו'–שדרך בה [שהלך] כבר לפני חמש שנים, במעמד ברית בין הבתרים שהיה בארץ כנען, הלך עכשיו עוה"פ.

ב כוונת רבינו באמרו 'ויתכן לומר', לפי מה שפירש רבינו שם ע"ד הפשט, שהברית בין הבתרים היה אחרי האמור (שם יב ד) 'ואברם בן חמש שנים ושבעים שנים בצאתו מחרן', והשלושים שנה היתרות, נשלם אחר הארבע מאות שנה במצרים, עיי"ש. ולפי"ז לא היה אברהם אבינו בארץ ישראל לפני כן. והלך עכשיו לראשונה בארץ ישראל. ולכאורה מהיכן ידע אברהם אבינו שצריך ללכת לארץ כנען, אפשר לומר דהרי אמרו חז"ל שאברהם אבינו קיים כל התורה אפילו מצות עירובי תבשילין, ולכן ידע אברהם אבינו שמקום המקדש בארץ ישראל, ולכן הבין שכונת 'אל הארץ אשר אראך', היינו בארי"י. רק לא ידע בדיוק באיזה עיר ומקום בארץ ישראל.

העולה מן האימורין, דפירוש הראשון של רבינו היינו לפי חז"ל שהיה אברהם אבינו בארי"י קודם לכן. ולכן כתב שאחז הצדק את 'דרכו' על הארץ. והיתכן לומר, היינו לפי הדרך הפשט שלא היה אברהם אבינו מקודם בארי"י. רק מזה שלמד תורה הבין שהכוונה אל ארץ ישראל.

ג בפסוק כתיב שני מקומות 'עד מקום שכם, עד אלון מורה", דעת רש"י ש'אלון מורה' היא 'שכם', והיה לאותו מקום שני שמות. אמנם דעת רבינו ד'שני' מקומות הם, ואפשר לפרשו בב' אופנים א. דאלון מורה היה 'ליד' שכם. ב. דאלון מורה היה מקום בתוך שכם.

ונראה לומר שלכן סבר רבינו דהם שני מקומות, מדכתיב 'מקום' שכם, ואם אלון מורה היה שכם, היה צריך לכתוב 'עד שכם'. כמו שכתוב 'ויבא עד שכם'. אלא ע"כ שהם שני מקומות, ויבוא אברהם אל מקום אלון מורה שליד שכם, או שהגיע אל אלון מורה שהוא בתוך שכם.

וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי־כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ: (פרק יב פסוק י)

ויהי רעב בארץ ... ודע כי מכריחם למינו חטא חטא גדול כשגגה, שהכינה מאתו המלקת במכשול עון, מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לכתוב במלקיו שילול אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש כח במלקים לעזר ולהציל. גם ילימתו מן המרץ שנלטוה עליה מתחלה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי המלקים ברעב יפלנו ממות ה', ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות במרץ מלרים כיד פרעה', במקום המשפט שמה החטא.

וְהֶאֱמִן בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לּוֹ צְדָקָה: (פרק טו פסוק ו)

וְהֶאֱמִן בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לּוֹ צְדָקָה. פירש רס"י, הקדוש ברוך הוא חשב לו לצדקה וזכות על האמונה שהאמין בו. ומיני מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין במלהי שמו, והוא הנביא בעלמו, ולא היה לו ויכוח. ומי שהאמין לשחוט את בנו היאיך האמין, ושאר הנסיונות היך לא יאמין בקושיה טובה.

והנכון בעיני כי יאמר שהאמין בה', וחשב כי בלבדו של הקב"ה יתן לו זרע על כל פניס, לא בלבדו מכריחם וכשכרו, אף על פי שאמר לו 'שכרך הרבה מאד', ומעתה לא ייראי פן יגרוס החטא. ואף על פי שבנוסחה הראשונה חשב שהחיה על תנאי כפי שכר מעשיו, עתה כיון שהכטיחו שלא ייראי מן החטא ויתן לו זרע, האמין כי נתן הדבר מעם המלהים, אמת לא יקוב ממנה, כי לבדו ה' היא ואין לה הפסק, כענין שכתוב (ישעיהו מה פג) **'כי נשבעתי נאם ה' יצא מפי לבדה דבר ולא ישוב'. או יאמר, כי מכריחם האמין שיהיה לו זרע יורש על כל פניס, והקב"ה עוד חשב לו ההבטחה הזו שהכטיחו לבדה, כי בלבדו ה' יעשה כן, כמו 'מלהים חשבה לטובה'** (לבלן נ כ). **וכן 'ותחשב לו לבדה'** (תהלים קו לא) **דפנחס, שחשב לו הכטחתו זו, שבטח בשם כמעשה ההוא לבדה לדור ודור, כי לעולם יעמוד לו החל כעכורה לבדתו וחסדו, כדבר 'לעולם אשמור לו חסדי'** (שם פט כט)[1]**:**

מעשה חש"ב

ד רבינו מבאר ששם המקום 'אלון מורה', היינו דהיה אדם שנקרא 'מורה' על שם העיר שנקרא כן, כמו שמצאנו 'אלוני ממרא', 'ממרא' היה אדם שקרו 'ממרא' על שם העיר. והביא ראיה שממרא היה עיר, דכתיב 'על פני ממרא'. והטעם שהוצרך להביא ראיות לזה הוא משום שלא מצאנו עיר שנקרא 'מורה'. מ"מ צריך לומר שהיה עיר שנקרא מורה, כמו שמצאנו שהיה קוראים על שם העיר.

ה נסיון הלזו הוא א' מעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו בהם. ונחלקו רש"י ורבינו מה היה הנסיון. ושורש המחלוקת הוא דבקרא מצינו ב' ענינים. א. 'ויהי רעב בארץ'. ב. 'וירד אברם מצרימה לגור שם'. ומעתה יש לחקור מה היה הנסיון. עצם הרעב שלא יהרהר אחר מדותיו, או הירידה למצרים.

הנה ברש"י (ד"ה רעב בארץ) כתב "באותה הארץ לבדה, לנסותו אם יהרהר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען. ועכשיו משיאו לצאת ממנה", ומשמע מדברי רש"י הנסיון היה אם יתרעם שהוצרך לירד למצרים. אבל מדברי רבינו אינו משמע כן, אלא שהנסיון היה 'ויהי רעב בארין'. דהרי כתב רבינו כי יציאתו מן הארץ מפני הרעב 'עון אשר חטא'. משמע שהיה לו רק עון בזה, אבל לא שהיתה עיקר הנסיון שנתנסה בו אברהם אבינו. אלא הנסיון היה 'ויהי רעב בארץ', ואברהם אבינו עמד בנסיון זו במה שלא התרעם על הרעב שהביא הקב"ה כאשר בא לארץ ישראל. ומ"מ הירידה למצרים היה חטא בשגגה. מפני שהקב"ה לא ציוה עליו לירד למצרים. וע"כ היה לו לבטוח על הקב"ה ולא לירד למצרים.

ולפי"ז אפשר ליישב מה שהקשה הר"ן על דברי רבינו וז"ל "וכן מה שכתב [הרמב"ן] שחטא בצאתו מן הארץ מפני הרעב, איננו נכון אצלי, כי כבר נמנה זה מכלל הנסיונות, וידוע כי השי"ת צדיק יבחן. ומי שעמד בנסיונו לבד, ואיך ינסה אברהם אבינו בזה להכשילו חלילה".

אכן לפי הנתבאר בדברינו שיטת רבינו, שהנסיון הוא עצם הרעב, לא קשה קושיית הר"ן, שהרי אברהם אבינו עמד בנסיון זו לסבול הרעב ולא התרעם על זה. ונמצא דשפיר עמד בנסיון. ומה שירד למצרים אינו חלק מהנסיון כלל רק חטא אשר חטא.

ושוב ראיתי שכן כתב רבינו בהדיא בדרשת תורת ה' תמימה וז"ל "והנסיון השלישי, ויהי רעב. שהוצרך עוד לצאת ממקום מושבו, וסבל היוקר והרעב קודם צאתו". ומבואר בדבריו כי הנסיון היה הרעב.

ו פירוש, שעצם הגלות נגזר בברית בין הבתרים כמו שנאמר 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', אבל הגזירה לא היתה שהשעבוד יהיה במצרים, רק מכיון שירד אברהם אבינו למצרים, נגזר שהגלות יהיה במצרים.

ואולי י"ל הטעם לפי מש"כ רבינו לקמן (פרק יב פסוק ו עה"כ 'ויעבר אברם בארץ'), שכל מה שנזכר בפרשיות בענין אברהם יצחק ויעקב, היה פועל דמיוני בכל העתיד להעשות בזרעם. וזהו מ"ש חז"ל בקצרה 'מעשה אבות סימן לבנים'. ולפי"ז א"ש שעל ידי שירד אברהם אבינו למצרים עשה פועל דמיוני, לבניו שירדו למצרים, ויזכו להגאל משם.

תמצית השיטות 'ויחשבה לו צדקה':

ז **דעת רש"י:** שהקב"ה חשב לאברהם לצדקה על האמונה בה', מבלי לבקש אות על ההבטחה. והוקשה רבינו וכי זכות הוא לנביא ה' שיאמין בה', ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב, וכן עמד על שאר הנסיונות, איך לא יאמין בה' על הבשורה טובה.

דעת רבינו בפירוש ראשון: שאברהם החשיב את הבטחת ה' אליו לצדקה, שבצדקת ה' יתן לו זרעו, ולא בזכותו, וחשב כן אע"פ שאמר לו הקב"ה 'שכרך הרבה מאד'. ולכן שוב לא נתירא שמא יגרום החטא שלא תתקיים ההבטחה, מכיון שהבטחה זו היה בתורת צדקה. וצדקת ה' אין לה הפסק. וכ"כ רבינו בדרשת תורת ה' תמימה "והפירוש הנכון שהאמין בו וחשבה אברהם צדקה מאלקיו, ולא חשב כי מעשיו גורמים. כי למה לא יאמין, ולמה תחשב לו לצדקה".

דעת רבינו בפירוש השני: שהקב"ה חשב לאברהם לצדקה שהאמין שיזכה לבן יורש, והכוונה שכח של הצדקה לדור ודור, ואינה בטלה לעולם. [לפירוש שני הרי הוא כמו פירוש רש"י שהקב"ה חשב לאברהם לצדקה, אך לא מטעמו על עצם האמונה. רק כדי שיהיה קיים לדור דור].

פּינת יקרת
מאמר מקיף ויסודי להרחיב הידיעות בענינא דיומא ופרשת השבוע

גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מקורו וטעמו

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתן פ' לך לך מצינו לראשונה מושג של אנשים שנתגיירו וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק (בראשית יב, ה) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', וידוע מה שאמרו חז"ל (יבמות מב. ועוד) דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וראוי לחקור ולעיין במקור הדברים.

הנה בחידושי ה'חתם סופר' (מס' ע"ז סד. ד"ה אקילו ביה רבנן) מצינו מה שכתב, וז"ל "**ויגעתי הרבה ולא מצאתי מנ"ל לרבנן הא דכקטן שנולד דמי ומזתר באחותו ובתו**, והלא פ' גזל הגר אפשר דקאי אשתוקי ואסופי ישראל או עבד משוחרר דמעיקרא חמור והשתא אדם כדאיתא בקידושין סב: ואפשר ה"ה למ"ד גוי אינו מטמא באהל א"כ מעיקרא אינו אדם ועכשיו פנים חדשות ודוחק, ומכ"ש לרבנן דלית להו דרשא ד'אתם קרוים אדם' צע"ג", עי"ש.

איברא בפיה"מ לה'רמב"ם' (מס' דמאי פ"ו מ"י) ביאר הר"מ הסברא, וזל"ק "שאין שום קירבה ביניהם שהדת מבדיל ביניהם", עי"ש. אבל החת"ס לא ניחא ליה בזה וכמו שכ' ב'תורת משה' פר' נשא (ד"ה ואם אין לאיש גואל) וז"ל, "הנה הפרשה איירי בגזל הגר, וצל"ע מאד **מאין לרבותינו דגר שנתגייר כקטן שנולד** להתיר בעריות ובכמה ענינים גדולים ורמב"ם בפי' משנה במס' דמאי פרק ו' משנה י' **נדחק בסברא** ע"ש, ומהאי קרא דואם אין לאיש גואל אין הכרח דמיירי דווקא בגר די"ל דמיירי בשתוקי", עי"ש. ועי' ב'שער יוסף' בסוף ספר חת"ס על התורה במדבר מש"כ באריכות על דברי חת"ס עי"ש.

וראיתי בספר 'קול סופר' להגאון המחנה חיים זצ"ל (משניות דמאי אות ק"מ) שכ' שם, וזל"ק: "שמעתי שאדמ"ו החת"ס ז"ל נתקשה מאין מקור לזה שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי וגילה צערו לפנינו התלמידים שלא יודע מקור לדין זה", עי"ש. והוא ז"ל רוצה לומר שלמדו זה יען דהקב"ה פטרו לאברהם מכיבוד אב כמבואר במדרש וברש"י סוף פרשת נח, וע"כ הטעם דגר שנתגייר כנולד דמי, עי"ש.

אולם מצינו בראב"ן ביבמות בריש המסכת, דהמקור הוא דייקא בפרשתן, וזל"ק: "ואסמכתא לגר שנתגייר מואת הנפש אשר עשו ואמרינן בבראשית רבה אברהם מגייר את האנשים וכו והפסוק מעיד שאברהם ושרה עשו אותם ולא יולדיהם", עי"ש. ופלא הוא דב'שפת אמת' (פסח תרמ"ה) נמי סמך על פרשתן להסביר הטעם דכקטן שנולד דמי, וזל"ק: "ואיתא (יבמות כב.) גר שנתגייר כקטן שנולד, והטעם כנ"ל **שאז נתוסף להגר נפש חדשה** וכמו שכתוב והנפש אשר עשו בחרן שגיירום וקיבלו נפשות חדשות", עי"ש.

ואגב ראוי לציין שהרה"ק ר' צדוק ז"ל בספרו 'רסיסי לילה' (אות מ"ד) ביאר שם הטעם שלא נשתיירו הגרים בימי אברהם [יש להאריך הרבה בזה ועוד חזון למועד] וזל"ק: "אבל אברהם אבינו ע"ה למד לאומות העולם כי מכל הגרים שגייר והנפש שעשו לא נשאר מהם זכר בישראל (פרדר"א כח), כי עדיין לא היה אז שם ישראל שיהיה גר שנתגייר כקטן שנולד ביהדות, דאברהם אבינו ע"ה תחלה לגרים (חגיגה ג.) דהוא עצמו היה גר שנתגייר כקטן שנולד להיות אזרחי (ב"ב סו.), וממנו התחלת שם ישראל (ב"ר תולדות סג ג), אבל כל תלמידיו הם אומות העולם, רק מכל מקום הם עצמם כיון דתלמידים קרויים בנים והכתוב קוראן והנפש אשר עשו הם נמשכים אחריו וכו', עי"ש. ונראה הכונה דודאי הוי כנולד דכל גר הוא כנולד, רק כיון דלא הי' אז יהדות ע"כ אינו נולד "ביהדות" ודו"ק.

ועי' ב'ריטב"א' במס' יבמות (מח:) דאיתא שם בגמ': "רבי חנניא בנו של רבן גמליאל אומר: מפני מה גרים בזמן הזה מעונין, ויסורין באין עליהן מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח, רבי יוסי אומר גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אלא מפני מה מעונין לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות כישראל, אבא חנן אומר משום ר' אלעזר לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה, אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה.

אמר ר' אבהו, ואיתימא ר' חנינא: מאי קראה (רות ב') ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות וגו' ורש"י פי' שם דמביא ראי' לאחרים, אבל הריטב"א כ' שם וז"ל "ומורי הרב פי' דלסיועיה לר' יוסי אתא אשר באת היום לעולם דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואחרים בתר טעמא דר' יוסי גרירי", עי"ש. הנה לדבריו יש לנו גמרא מפורש מהיכא נפקא לן דגר שנתגייר כקטן שנולד.

וב'ספר ה'עקידה' שער כ"ג כתב דלכן כ' בתורה אברהם הוליד את יצחק דר"ל דמאברהם התחיל היחס ולא מתרח ולמעלה משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, עי"ש, ולדבריו מבואר נמי ממש בקרא ענין זה, ועי' עוד ב'בעל הטורים' פ' כי תצא על הפסוק לא תטה משפט גר יתום, כ' שם דלכן לא כתיב גר ויתום רק גר יתום, לומר לך דגר היינו יתום, דכקטן שנולד דמי, עי"ש.

ועי' בלבוש יו"ד (סי' רס"ט) דמבואר בדבריו דחז"ל למדו כן מסברא, וזל"ק: "אמרו חז"ל **הדעת נותן** שגר המתגייר ומקבל עליו עול התורה והמצות ועול מלכות שמים ודאי נתערה עליו רוח ממרום וכו' ונעשה איש אחר וכאילו נוצר ונולד בו ביום" וכו', עי"ש.

ובס' 'משך חכמה' פ' ואתחנן מחדש, דהמקור הוא ממה שאמר הקב"ה למשה אחר מתן תורה 'לך אמור להם שובו לכם לאהליכם', דבודאי הי' בישראל כמה שהיו נשואים לקרוביהם ועמרם יוכיח דנשא דודתו וא"כ איך אמר הקב"ה שובו לכם הא לאחר מתן תורה אסורים היו, וע"כ דגר שנתגייר כנולד דמי, עי"ש. ולדבריו מה שהי' בוכים למשפחותם ומה שדרשו ביומא (עה.) שבכו על עסקי עריות היינו מכאן להבא. אולם עי' במהר"ל ב'גור אריה' פ' ויגש שמבאר בהדיא **דישראל לאחר מתן תורה לא היו כנולדים מחדש משום שהיו מתגיירים בע"כ ולא אמרינן דהוה כנולד רק אם היה מאליו ולכן בכו שנאסרו עם נשותיהם**, ולכן יעקב נשא שתי אחיות וכו' משום שהי' מקבל **מאליו** התורה והיו כנולד עי"ש. ועי' ב'שב שמעתתא' בהקדמה אות ט' דמביא דבריו עי"ש. [ועי' ב'מאיר עיני חכמים' וב'כלי חמדה' פ' ויגש בקו"א דהסבירו לפי"ז באופן נפלא הגמ' במס' זבחים (קא:) נגעה של מרים מי ראה אהרן קרוב הי' משה זר היה, והקשה המהרש"א הא משה נמי קרוב הי' ולמה נקיט הגמ' במשה הסיבה דזר הי', אבל לפי דברי המהר"ל מובן, דהא משה רבינו לא קיבל את התורה בכפי' דלא הי' תחתית ההר רק ע"ג ההר והי' נתגייר **מאליו** א"כ כנולד דמי ולא הי' קרוב, עי"ש].

אולם בדברי תלמידו מבואר בהדיא דבמתן תורה 'כל ישראל' נעשו כנולד דמי, דבתוס' יו"ט (פ"ה דאבות מ"א) על מש"כ במשנה 'בן ארבעים לבינה' ופי' ברע"ב: פי' דלמידין זה שלאחר ארבעים שנה במדבר אמר משה לכלל ישראל ולא נתן לכם ה' לכם לב לדעת וגו' עד היום הזה, עי"ש, והוא מדברי גמ' במס' ע"ז (ה:). והקשה בתוי"ט הא הי' שם ישראלים שכבר היו במתן תורה יותר משנה כמובן וא"כ היו אז יותר מארבעים ואיך למדין מזה דבארבעים שנה נעשו בני בינה, ותירץ בעוי"ל דכיון שהיו גרים א"כ כנולדים דמי וא"כ כ"א הי' אז בן ארבעים, עי"ש. הרי מבואר בהדיא דבמתן תורה נעשו כנולדים, ולפי דבריו הק' י"ל דמכאן המקור דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי דהא חזינן דהי' רק ארבעים ולא יותר, וע"כ דבמתן תורה כנולד דמי, ודו"ק, ואגב מבואר בתוי"ט **דנחשב ממש כנולד אף למנין שנותיו**, וכן מצינו בשו"ת 'לחמי תודה' [למהר"י באסאן ז"ל] (דף ס"ו) דגר אין מענישין **עד שיעברו עשרים שנה מגירות** דכיון דנולד דמי אין מענישין עד עשרים, עי"ש בדבריו הנפלאים.

אולם צל"ע בזה, דהא בעלי התוס' ב'דעת זקנים' פ' בהעלותך כתבו, דאלדד ומידד הי' אחיו של משה רבינו דבשעת מתן תורה גירש עמרם יוכבד דודתו כיון דהתורה אסר עריות וכ"א פרשו מנשותיהם האסורות ומפני זה הי' בוכים למשפחותם, ומאשתו השני' ילד אלדד ומידד עי"ש [ובתרגום יונתן שם מבואר דכשעמרם גירש במצרים יוכבד אז נולדו אלדד ומידד עי"ש, ועי' באחרונים דא"כ איך החזיר עמרם גרושתו], ועי' בדרשות 'אבן שועב' דקבלה הוא בידו דעוד לפני מתן תורה גרש עמרם יוכבד דידע שעתידה תורה לאסרם, עי"ש, ועי' ב'תולדות יצחק' [מובא דבריו בחיד"א שם] דעמרם שמע ממשה דהתורה עתידה לאוסרם, [ובזה הדבר מובן ביותר, דלפי"ד ה'דעת זקנים' דעמרם גירש יוכבד בשעת מתן תורה קשה, דמבואר במדרש תנחומא פ' שמות דכשנתגלה הקב"ה למשה בסנה כבר מת עמרם. ועי' בקובץ 'קול תורה' ניסן תשס"ג שהעיר בזה, ועכ"פ מבואר בהדיא בדברי הראשונים שהיו נאסרין בעריות לאחר מתן תורה, וצ"ע.

ובחומש לימודי השם להרה"ג ר' יונתן שטייף ז"ל אבד"ק ווינא, בפ' ויצא כתב דהמקור לזה הוא: דרחל ולאה אמרו ליעקב הלא 'נכריות' נחשבנו לו, והכוונה היתה דגר שנתגייר כנולד דמי, עי"ש. שוב מצאתי ב'תורת משה' שם בפ' ויצא שביאר שם המו"מ יעקב עם רחל ולאה, וזל"ק: "דלכאורה קשה למה הוצרך יעקב לשאול לנשיו אם רוצים לעלות לא"י הלא קי"ל כתובות (קי:) הכל מעלין לא"י בע"כ, ונראה כי מפני שיעקב שמר את התורה רק בא"י כמ"ש רמב"ן, ולכן הי' רשאי ליקח ב' אחיות אבל בבואו לא"י יהי' אסור באחת מהן לכן הי' צריך לשאול להם, ותען רחל ולאה הלא נכריות נחשבנו לו פי' **כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי**, וא"כ אין בהם דין אחיות כ"א כמו נכריות ואף בא"י יהי' מותר יעקב בשתיהן, וא"כ שוב אין להם לעכב אותו שלא יעלה לא"י, ודפח"ח. וע"ע ב'חתם סופר' על התורה מש"כ בזה.

מצות סנדקאות וסגולתה

מאת: הרב ברוך שטערן, כולל תורה ויראה וומסב"ג יצ"ו

בפרשתן מצינו שאברהם אבינו מל את עצמו ואת בני ביתו "ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמולו בשר ערלתו" (בראשית יז, כד) **ובמדרש תהילים** (שוחר טוב סי' לה) נאמר: "אברהם אבינו עליו השלום נרתע מאוד, ואחז בו הקב"ה במילה, שנאמר "וכרות עמו הברית" ונעשה לו הקב"ה סנדקאות, ונתן לו במתנה על הסנדקאות שבעת עממין וארצם. **ובפרקי דרבי אליעזר** (פרק כט) מצוי' גירסא: שהקב"ה נעשה שושבין לאברהם אבינו במילה, שנא' "וכרות עמו הברית", **ומלאך גבריאל נעשה סנדק**, עיי"ש.

וכיוון דאתינא להכי נבאר **המקורות לסנדקאות אצל ברית מילה ומהי חשיבות מצוה זו, מה פירוש המילה "סנדק", האם מותר לשמש סנדק יותר מפעם אחת, ואם לאו, האם דינם שונה של רב או תלמיד חכם או אביו של התינוק רך הנימול.**

סנדקאות בתורה

אחרי שכבר העתקנו דברי המדרש שוחר טוב הנ"ל עוד מצינו מקור קדום ביותר לסנדקאות בספר בראשית (נ, כג): "גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף", ותירגם בתרגום יונתן בן עוזיאל: בני מכיר בן מנשה כד אתילידו גזרינון יוסף. ופירש המפרש שם: רצה לומר שיוסף היה סנדק, שעל ברכי יוסף היו נימולים.

עוד יותר מזה מצינו מקור שסדנקאות אינו רק מנהג טוב אלא אף גם מצוה, כמובא במדרש ילקוט שמעוני (תהלים רמז תשכג) על הפסוק "כל עצמותי תאמרנה, **אמר דוד אני משבחך בכל אברי ומקיים בהן המצות** בראשי אני רופפו וקורא בתפלתי. בשערות ראשי, אני מקיים לא תקיפו פאת ראשכם, ותפלין אני מניח בראשי. בצווארי, עטיפת ציצית. בעיני וראיתם אותו. בפי, תהלת ה' ידבר פי. בשפתי תבענה שפתי תהלה. בזקני ולא תשחית את פאת זקנך. בלשוני, ולשוני תהגה צדקך. בלבי, בלבי צפנתי אמרתך. בחזה, הציצית אני משים כנגד הלב כל זמן שאני קורא קריאת שמע, שנאמר והיו הדברים האלה על לבבך. מאחרי ומלפני השלכתי שני כנפים של טלית כשאני עומד בתפלה. יד ימנית אני כותב בה ומראה בה טעמי תורה. יד שמאלית, בה אני קושר תפלין של יד, ובה אני אוחז ציצית בזמן קריאת שמע. צפרנים, לעשות בהם פריעה או מליקת העוף או שניהם יחד. ובוהן, להסתכל אור להבדלה. כליותי אף לילות יסרוני כליותי. מעי, ותורתך בתוך מעי. קרבי וכל קרבי את שם קדשו. רגל ימין לחליצה. רגל שמאל קודם לשלש פסיעות אחר התפלה. כרעים, כריעת ברכים בתפלה. הגיד, מצות מילה ופריעה. **ברכים, בהן אני עושה סנדיקוס לילדים בשעת מילה ופריעה**. לכך נאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. וראה מה שהבאנו לקמן מהמהר"ם שיק ז"ל.

בדרך העולם שמכבדים את הכיבוד של סנדק לאיש חשוב וכדמובא באור זרוע וכן פסוק הרמ"א יו"ד (סי' רסד) ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק.

אולם דבר פלא מצאתי בשו"ת מהר"ם אלשקר שאין לכבד שום אדם אלא חוב הוא על האב להיות סנדק בעת מילת בנו, וז"ל: "רבי' החסיד ז"ל **אבי הבן צריך לקחת בנו הוא בעצמו ולהכניסו לברית ולא על ידי שליח** ובעוד שהוא בין זרועותיו מברך להכניסו וכו' קודם שימולו אותו שהברכה אינה אלא על ההכנסה שמכניס אותו, וכן הובא בירושלמי ומביא שם לשון הירושלמי וכו' אולם זה אינו מצוי בתלמוד ירושלמי שלנו אלא שהיה ערוך לפני הגאונים, ואינו מצוי לפנינו.

הטעם שקורין למחזיק התינוק על ברכיו בשעת הברית "סנדק", כתב בערוך (ערך סנדיקוס) שכן קוראין

בלשון יוני ורומי פטרון ופרקליט. ואין בכלל זה המכניס והמוציא את התינוק והוא הנקרא קוואטער.

הסנדק נקרא בלשון הפוסקים בשם "בעל ברית" וכפי שמובא בהגהות מיימוניות (הל' מילה) כתב: זה שחומדין ומתאוין לאחוז התינוק בשעה שנימול על הברכים, ולהיות בעל ברית. וכן ברוקח (סי' קח) ברכי סנדיקוס לילדים, פירוש בעל ברית. גם בספר יראים (סי' יט) כתב: אף על פי שעדיין לא נימול, מסירתו לבעל ברית למילה זוהי **הכנסתו** לברית.

מעלתו של הסנדק

אולם כיון דהיא מצוה חשובה כל כך, מצאנו שאין להיות סנדק יותר מפעם אחת, ונעתיק מקורם. בגמ' ביומא (כו.) מובא לענין הקטורת שלא עשה שום כהן הקטרה פעמיים: "תנא מעולם לא שנה אדם בה, מאי טעמא אמר רבי חנינא מפני שמעשרת. אמר ליה רב פפא לאביי מאי טעמא, אי לימא משום דכתיב "ישימו קטורה באפך" (דברים לג, י) וכתיב בתריה "ברך ה' חילו" (שם פסוק יא), אי הכי עולה נמי הכתיב "וכליל על מזבחך", אמר ליה הא שכיחא והא לא שכיחא, וכו'.

ועז"כ הברכי יוסף ביור"ד סי רס"ה שהרמ"א בסי' רס"ה פוסק כוותיה ומקור דבריו מהמרי"ל והובא בדרכי משה שאין להיות סנדק יותר מפעם אחת, ומובא בהרחב במדרש שמצא ע"פ גמ' זו וז"ל: בעצם היום הזה נמול אברהם מצאתי בתוס' יומא כתב יד, הביאם רבינו בצלאל בלקוטי כתב יד, וז"ל: יש במדרש טעם שיש לדחוק עצמו האדם להיות בעל ברית לפי שדומה אותה המצוה לקטורת כדאמרינן בשעה שמל אברהם אבינו את עצמו ואת בני ביתו ירד הקב"ה לשם, אמרו לו מלאכי השרת מה לך לפנות אל גבעת הערלות, כלומר מקום מטונף, הוא אמר להם חביבים עלי כקטורת, דבחד קרא כתיב יהושע גבעת הערלות ובחד כתיב (שיר השירים ד, ו) גבעת הלבונה וילפינן מהדדי, **ולפיכך מנהג שלנו שלא ישנה אדם להיות בעל ברית משני תנוקות כדאמרינן גבי קטורת שלא שנה בה אדם מעולם עכ"ל** תוס' כתב יד.

ומצאנו מקור לדברי רבינו פרץ שהביא מהרי"ל והביאם מור"ם יור"ד סי רס"ה סי"א דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת ונראה דאע"ג דמצוה זו שכיחא ועוד דהוא דמיון לקטורת בעלמא רצו להראות חיבוב מצוה ולהודיע שהיא כמו קטורת לכן נהגו שאדם אחד לא יהיה סנדק לשני בנים של איש אחד אבל אינה כקטורת שלא ישנה בה אדם מעולם ויכול להיות סנדק לכמה תנוקות מאנשים שונים, עכ"ל.

וכ"פ הרמ"א וז"ל: ולכן נוהגים שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד כדאמרינן גבי קטורת חדשים לקטורת.

ובביאור הגר"א (ס"ק מו) תמה על דברי הרמ"א, לעולם לא ראינו סנדק שנתעשר, ואיך נאמר שיש בסנדקאות סגולה לפרנסה? בנוסף לכך הוא מעיר שלפי דברי הרמ"א "מאי טעמא מאדם אחד דוקא, שהרי אחד לא יעשה שתי פעמים סנדק לעולם" – אם רוצים לחלק את הסגולה לכמה שיותר אנשים, הרי שאין לאדם לשמש פעמיים כסנדק גם בתינוקות חלוקים? אמנם מסיים מטעם אחר אין ליתן ב' פעמים סנדקאות לאדם אחד וז"ל אלא המנהג הוא על פי צוואת רבי יהודה החסיד סימן מ' ע"ש. ובצוואות ר' יהודה החסיד מוצאים אנו כלשון הזה לא יעשה חבירו סנדק לשני בניו אלא אם כן מת האחד ר"ל.

ובשו"ת נודע ביהודא (יו"ד סי' פו) אחר שאלה אם אפשר לכבד אחד שכבר היה סנדק באחד מבניו כיוון שלא מצא סנדק כרצונו, חולק בתוקף על דין הרמ"א והמהרי"ל בדיון אם אפשר לכבד לאדם אחד כמה פעמים בסנדקאות, והא לך דבריו, וז"ל: "הנה אין דעתי נוחה להשיב בדבר שאין לו שורש מן הש"ס ודברי רבינו פרץ שהביא מהרי"ל בריש הלכות מילה הוא רק כעין אסמכתא לתת טעם על מה שנמנעים מלכבד לאחד בשני בנים. ובגוף הדבר שדימה מהרי"ל מצוה זו למקטיר קטורת. אני תמה כי אף שדימה הירכים של הסנדק למזבח אכתי מנ"ל לדמותו למזבח מקטר קטורת שהוא מזבח הפנימי ויותר מזה היה לו לדמות למזבח החיצון ודם הברית לדם הקרבנות שמקומם על מזבח החיצון והרי בכל הקרבנות לא היה מצריכים כהנים חדשים זולת לפייס השלישי היו אומרים חדשים לקטורת באו והפיסו. ונראה שיצא לו זה מן המדרש הובא בילקוט שמעוני סוף פ' לך לך בשעה שמל אברהם ילידי ביתו העמידו גבעות הערלות וזרחה עליהם חמה והתליעו ועלה ריחם לפני הקב"ה כקטורת הסמים וכעולה שהיא כליל לאישים. וע"ז סמכו הר"פ ומהרי"ל לדמות מצוה זו לקטורת. ואעפ"כ אומר אני שאין ללמוד מקטורת לענין שתהא מעשרת ולהקפיד על חדשים כקטורת. שהרי במס' יומא דף כ"ו ע"א מקשה בגמ' אי

הכי עולה נמי וכו' א"ל הא שכיח והא לא שכיח. ופירש"י ומסתברא דכי כתיב עושר אדלא שכיח וא"כ אין ללמוד מקטורת דקטורת לא היה בכל העולם רק במקדש פעמים בכל יום אבל מצות ברית מילה יש בכל גבול ישראל בכל יום הרבה מאד. וא"כ מסתמא לא קאי עושר על דבר השכיח הרבה. אמנם אולי בהחשב נגד זה שקטורת לא שייכא אלא בכהנים והמה מתי מספר חלק קטן נגד כלל ישראל ומצות מילה אף שיש הרבה בכל יום אבל גם הזוכים במצות המה הרבה מאוד שכל ישראל ראוים לזה וריבוי כל ישראל נגד הכהנים הוא אפשר כמו ריבוי מצות מילה נגד קטורת. ואולי בזה יש לתרץ למה על הסנדק הקפיד מהר"פ להדר אחר חדשים ועל המוהל לא מצינו שהקפיד ואם רגלי הסנדק הם מזבח הקטורת א"כ המוהל הוא כמקטיר קטורת. ולפמ"ש ניחא דמוהלים לאו כולהו חזיא לכך וצריך אומן ובקי ולא נפישי אומנים יותר מכהנים ומקרי מצות מילה שכיח לגבי אומנים יותר מקטורת לגבי כהנים. אמנם בתוס' ישנים שם ביומא לא פירשו כפירוש רש"י ולפי פירושם גם עולה מעשרת אף ששכיח. ועכ"פ כל הדברים הללו אין להם שורש ועקר בגמ' והכל רק דרך דרש ורמז ולא לעכוב ולא למנהג קבוע. ובכל מדינת פולין אין מדקדקין בזה **ובהרבה מקומות הרב קבוע הוא חיוב לסנדק תמיד** וגם פה קהלתינו אין הכל מקפידין בזה", עכ"ל.

ובשו"ת חתם סופר או"ח (סי קנ"ח) חולק על מרנא הנוב"י וז"ל: "והנה ראיתי בנודע ביהודה סי' פ"ו דוחה דברי רבנו פרץ כלאחר יד ומחא ליה אמוחיה והכה על קדקדו לכן אראה להשיב על כל דברי הגאון ז"ל. בתחילה נדרש החת"ס על מה שדחה הנודע ביהודה המנהג מזה שבהרבה מקומות הרב הקבוע הוא חיוב לסנדק תמיד והרי שאין מקפידין לתת מספר פעמים סנדקאות לאדם אחד ומתרץ החת"ס בחידוש נפלא, וז"ל: **תמהתי על הגאון מה בכך הלא חדשים לקטורת לבר מכהן הגדול שמקטיר ומקריב חלק בראש** (יומא יד.) **והכי נמי הרב אב"ד בעירו ככהן גדול שמקטיר ושונה,** ובתשובה שלאחריו בסי' קנ"ט לאותו השואל מוסיף החת"ס בזה לתרץ גם את מנהג פולין שהזכיר הנודע ביהודה שאין מקפידין על זה, וז"ל: "אך מ"מ תמהתי בכתבי הראשון תמיהה קיימת על הגאון נוב"י ז"ל שהביא ראיה גם ממנהג מקומות שמכבדים להרב דמתא וממנו אין ראי' שהוא כמו כהן הגדול שמקטיר חלק בראש, ואין ראיה מזה לכאן, ועתה אני אומר אפשר כי מקדמת דנא גם בני פולני' חשו לדברי ר' פרץ אלא שהיה מנהג קבוע בכל עדיהם ליקח הרב לסנדק ובזה ליכא משום הא דר' פרץ ועי"ז נשתכחו דברי ר' פרץ ואח"כ התחילו הרבנים למחול על כבודם ונשתדבב המנהג ההוא בטעות.

ובנוגע אם הסנדקאות מעשיר חולק ג"כ על הנודע ביהודה דבאמת סנדקאות מעשרת ומה שלא ראינו סנדק נתעשר, אעפ"י שראינו כמה שזכו במצוה זו ולא העדיפו אין זה מכחיש ברכתו של מרע"ה **כי אולי חטא גורם ואילו לא זכה במצוה זו היה מתיסר ביסורים ועכשיו שזכה לעושר ע"י מצוה זו לקחו ממנו עשרו בדין חלף יסורי הגוף** [ומאריך עוד שם דתלוי במזל ג"כ עיי"ש] ובזה אפשר ליישב גם קושיות הגר"א דלעיל.

ובעצם הסנדקאות מהו החשיבות יותר מהמוהל מסיים החת"ס בדבר פלא, וז"ל: ונקל הוא ליישב מה שהקשתי בכתבי הראשון דעל כל פנים מאי טעמא הפליג רבינו פרץ בשכר הסנדק יותר מבמוהל, ואחדש בזה רק סברא אחת, והוא דוודאי על הסנדק שייך לומר שהוא מסייע להמוהל בשעת המצוה ונטפל לו דבלי ספק שכשהיה התינוק מונח על השולחן או כסא ומיטה לא היה נוח להמוהל כל כך כמו שהוא ע"י תפיסת הסנדק אותו, **מצד שני לגבי המוהל אין מעלה זו שיהיה נטפל ומסייע לסנדק כאשר מבאר זאת החת"ס בלשונו הזהב** אמנם במה שנעשו רגלי הסנדק כעין מזבח לזה לא יקרא המוהל מסייע או נטפל כלל, אעפ"י שאילו לא היה הוא מוהל לא היה רגליו מזבח מ"מ לא בשביל זה יאמר עליו שהוא נטפל לו בזה שהרי לא סייע להסנדק בכלום, ועוד אי נמי לא רצה למול והסנדק מוכן להיות מזבח ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו, נמצא דהסנדק תרתי אית ביה חדא שהוא כמזבח ועוד שהוא כמקריב ע"י שנטפל לו, מה שאין כן המוהל לית בי' אלא חדא שהוא כמקריב אך אין בידו מעלת המזבח. לכן הפליג ר' פרץ בשכר הסנדק יותר מבמוהל ודבר נכון הוא בעה"י

ובקו' כסא של אליהו מהגה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל, מביא דבר זה שאמרו רבינו ברבים בהיותו בארה"ק, ונעתיק לשונו שם: כ"ק מרן הגה"ק מסאטמאר (שליט"א) [זצ"ל] במשאוי ביומא דשבתא לפני קהלה קדישא דירושלים אמר כי הרמ"א (יו"ד סי' רס"ה ס"ק י"א) כותב, "דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת, ולכן נוהגים שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד כדאמרינן

גבי קטורת חדשים לקטורת", וכתב שם בביאור הגר"א "ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר".

וע"ז אמר מרן הקדוש (שליט"א) [זצ"ל] בלהט אש קודש, אבער דער היליגער חתם סופר זאגט אז דער היליגער רמ"א זאגט אז סנדקאות איז מעשיר ווערט מען געווויס רייך, עשירות איז נישט טייטש דוקא עשירות אין געלט, עשירות מיינט אין דעת, עשירות מיינט אין אריכות ימים, עשירות מיינט אין גוטע קינדער, אד"ג, און דער היליגער חתם סופר זאגט אז דער היליגער רמ"א זאגט עשירות "עשירות" איז פאראן טאקע אמאל עשירות אין געלט.

אשרי אוזן ששמע הדברים הללו מפי קודש מרן (שליט"א) [זצ"ל] שיצאו מעומקא דליבא דרחמנא בעי, באמונה רחבה יסודית בדברי רבוה"ק נבג"מ, עכ"ל.

*

ולסיום יש להביא דברי הערוך השלחן אחר שנשא ונתן בדברי הגדולים ומביא דברי החת"ס והנוב"י כתב, וז"ל: **ולבי אומר לי דעיקר העניין הוא מהדברים הנעלמים דמצינו לרבי יהודה החסיד בצוואותיו שלא יתן לאחד סנדק לשני בניו אא"כ מת אחד מהם** עכ"ל. וכן ידוע שרבינו פרץ שממנו מקור דין זה היה חכם גדול בחכמת הנסתר וגם רבינו הרמ"א כן והיה להם דבר זה ע"פ סוד, אך שבדינים לא יאות להורות מתוך חכמה מסותרת והנגלות לנו ולבנינו, לכן עילה מצאו לתלות טעם בקטורת וגם זה אמת, ומסיק הערוך השלחן: ולכן אינו מהראוי לעבור על דברי רבינו הרמ"א.

ואגב יש להביא דברי המהר"ם שיק בספרו על תרי"ג מצוות (מצוה קד) שחולק: **דעצם הסנדקאות הוא אינו מצוה ורק חביבות המצוה**, וז"ל: ועל פי זה אני מסביר גם כן מה שפסקינן ביו"ד סימן רס"ה שמביא שם בשם ר"פ דסנדקאות מעשרת ושלא לתקנו ב' פעמים לאיש אחד כמו שהיה חדשים לקטורת וכו', ועיין בתשובת מרן החת"ס או"ח סימן קנ"ח וסימן קנ"ט שטרח ליישב מדוע דווקא הסנדקאות מעשרת ולא גוף המילה שהוא מצוה יתירה והאריך בזה, ולהנ"ל אתי שפיר **דסנדקאות באמת לא שייך כלל לעיקר המצוה כי אם נמול הילד בלא סנדק נעשית גם כן המצוה**, אלא דזה שייך גם כן לחבב ולהחשיב המצוה ולסלק הצער מאבות הילד, שמצד טבע הגוף הוא צער להם בכאב התינוק, ועי"ז שזה מחבב כל כך המצוה ולקח התינוק על חיקו ומראה חשיבות המצוה, עי"ז אבי הבן שמח ואם כן הוי דומיא דקטורת על ידי כן שכרו גם כן שמעשרת כמו קטורת, עי"ש.

חברת סנדקאות

באחת הבריתות בהם השתתף רבנו החתם סופר מוזכר בפנקס המוהלות הידוע ממרן החתם סופר, 'כי הסנדק היה מתוך החברה'. מתברר כי בקהילת פרשבורג התקיימה לה חברה מיוחדת וחברת סנדקאות', במאמר על קהילת פרשבורג שהתפרסם בכתב עת בשנת ת"ר זמן קצר לאחר פטירת החתם סופר מוזכרת אותה חברה, הפותחת בפנינו צוהר לתקופות עתיקות וכך נכתב עליה: חברה זו יש לה שני צדדים יפים ועדינים כידוע שכיבוד זה הוא אחד מן העניינים החשובים במקורותינו אבל הוא קשור בהוצאות נלוות, בין השאר תשלום לשמש בית הכנסת ולחזן, מתנות, סנדק, וכדומה. ולכן רק עשירים יכולים לקבל על עצמם את הכיבוד הזה ומי שאין לו אמצעים אינו יכול להתכבד בזה, כתוצאה מכך עני המתגורר בקהילה גדולה בה שרר עומס יומיומי על העשירים לקבל על עצמם סנדקאות התקשה לא פעם למצוא עשיר שיאות לשמש סנדק לבנו הנולד, ועל ידי חברה זו נעזרים שני הצדדים בצורה מכובדת האב העני פונה אל ראש החברה ואחד מחברי החברה שעלה בגורלו מקבל את הכיבוד להיות סנדק, והחברה משלמת מתוך הקופה את הוצאות השלום זכר, סעודת הברית, ושאר ההוצאות.

ומפ"ק של מרן רבינו שליט"א ג"כ שמעתי לספר, שגם בעיר סיגוט יצ"ו היתה חברה כעין זה בשם "חברה סנדקאות", שכל חבר שילם דמי דיוס לקופת החברה, וגם מרן העצי חיים ז"ל היה נמנה כחבר בחברה זו, ובכל פעם שנולד בן אצל א' מענייי העיר היו הכיבודים אצל הברית מתחלק בין חברי החבורה עפ"י גורל, א' הי' הקוואטיר וא' הי' הסנדק וגם חלק המוהלת נתחלק עפ"י סדר או גורל, א' נתכבד בחיתוך וא' בפריעה וכו' וקופת חברה זו שלמו כל הוצאות הברית והיולדות לאביו של רך הנימול. ולפי זה יצא שמרן העצי חיים האף גם שהי' הרב והאדמו"ר וגדול העיר סיגוט אבל מכיון שכל הכיבודים נתחלק עפ"י סדר וגורל נתכבד פעם להיות סנדק ופעם להיות קוואטר ופעם חלק מהמוהלות וכדו'.

יהוד"ה אתה יודוך אחיך

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשגר כוס של ברכה, אל מעלת כבוד ידידינו וידיד מוסדותינו, הרבני היקר החשוב והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, האדם היקר באנשים, תומך נלחב למען החזקת מוסדותינו הקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, ארי שבחבורה, כל פה אליו יודה בשבח ותפארה, בנש"ק

הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר יהודה וויס הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לדגל נישואי בנו למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

החתן החשוב והנעלה, תודה יד"ש וחסידות אצלו כלולה

כמר **יחזקאל שדגא** ני"ו

עב"ג הכלה הח' והמהוללה שתחי'

והברכה אחת למע"כ חותנו ידידינו האי גברא רבא ויקירא, עומד לימינינו ברוח מסודה, שמו הטוב נודע בשערים, דולה ומשקה מתודת רבו לאחרים, נאה דורש ונאה מקיים, בהרבצת תורה ויראת שמים, מלא וגדוש בתורה וחסידות, בנש"ק

הרה"ג רבי בערל גלאנץ שליט"א מבארדיוב

יה"ר שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחזקאל רוטטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר

בני ברק יצ"ו

המעלים עין מן העני

הרואה עני המבקש צדקה, ומעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה, עובר בלאו שנאמר (דברים טו ז) 'לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיך האביון'[1]. ואין לוקין על לאו זה, משום שהוא לאו שאין בו מעשה[2].

כשהעני תובעו

הסכמת הפוסקים שאינו עובר על הלאו, כי אם כשהעני תובעו, אבל אם אינו תובעו אע"פ שיודע שיש עני אינו עובר. אמנם יש אומרים שהוא הדין אם יודע שיש עני הצריך לצדקה עובר בלאו[3].

אין לו מעות

אם אין לו מעות אינו עובר ואינו חייב ללות[4].

עני המסתובב בבית המדרש

יש אומרים שאם העני עובר על הפתחים אינו עובר בלאו, [שאם לא יקבל ממנו, יקבל מאדם אחר] וכן אינו חייב לתת לו כדי מחסורו[5].

הרבה עניים

כשיש הרבה עניים במקום אחד, וקשה לו תת לכולם, אינו עובר הלאו[6].

מכתב

בקשת צדקה על ידי אגרת, ויודע שהוא עני, דנו הפוסקים האם יש בזה הלאו כשאינו נותן[7]. ובמה שמצוי היום שנצרכים שולחים מאות מכתבים לאנשים רחוקים, והדבר קשה לשלוח בדואר לכל אחד דבר מועט, יש לצדד שאינו עובר הלאו[8].

זמנים לקבלת קהל

יכול אדם שלא לפתוח הדלת לאף מבקש, וכל זמן שאינו ידוע אם זה עני אינו עובר. כמו כן אפשר לקבוע שעות קבלת קהל לקבלת צדקה. אולם אם העני פוגש אותו, ומבקש שלא בזמן קבלת קהל חייב לתת. (אורח צדקה (פרק א).

---

1 כתב בשו"ע (סימן רמז ס"א) "מצות עשה ליתן צדקה וכו', ויש לא תעשה במעלים עיניו ממנה שנאמר 'לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך', וכל המעלים עיניו ממנה נקרא בליעל וכאלו עובד אלולים. ומאד יש ליזהר בה כי אפשר שיבוא לידי שפיכות דמים, שימות העני הבקש אם לא יתן לו מיד, כעובדא דנחום איש גם זו".

2 דרך אמונה (פ"ז מהל' מתנת עניים סק"ח).

3 צדקה ומשפט (סימן א) וז"ל "והסכמת הפוסקים שאינו עובר על הלאו כי אם כשהעני תובעו. ובראשון לציון (ריש סימן רמז) כתב שהוא הדין אם יודע שיש עני הצריך לצדקה עובר בלאו". וכן כתב בדרך אמונה (פרק ז' מהלכות מתנת עניים סק"ז) על מה שכתב הרמב"ם "וכל הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו וכו', "אבל אם לא ראהו, אע"פ שיודע שיש עני אינו עובר בל"ת (ר"י קורקוס). ומשמע דדוקא אם ראהו מבקש, אבל אם לא ביקש ממנו, אע"פ שיודע שהוא צריך אינו עובר בלאו אם אינו נותן לו" (ועי"ש בציון הלכה ס"ק טו).

4 דרך אמונה (פ"ז סק"ח) בשם הר"י קוקוס ולא דמי לגבאי צדקה שחייב ללות. אבל אם יש לו בביתו מעות, ויכול ללות כאן חייב ללות, שהרי מעיקר הדין חייב לילך לביתו, ונמצא שלוה לצורך עצמו שלא יצטרך לילך. אבל אם העני לא ימתין עד שילך לביתו להביא, יש לומר שאינו חייב ללות. וכתב שם שכן הורה החזון איש.

5 אמרי בינה (או"ח סימן יג סוף אות ג). וכתב שם שלא נפטר מצדקה מטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה, אלא בעני העובר על הפתחים, שאינו חייב לתת לו כדי מחסורו ואינו עובר עליו בלאו. מכיון שאינו מתבזה לחזור על הפתחים ליקח מכל אחד דבר מועט, כיון שאם לא יקבל מזה יקבל מאדם אחר. אבל כשבא עני שצריך לתת לו די מחסורו, ויש בידו ליתן, שעובר בלאו דלא תקפוץ, אינו נפטר. שלא אמרו עוסק במצוה פטור מן המצוה אלא במקום שאין לאו עי"ש.
ומכאן יש לנו לימוד זכות כשאינו נותן לעניים המסתובבים בבית הכנסת.

6 הגאון רבי חיים עוזר להקהלות יעקב, הובא בארחות רבינו (חלק ג' עמוד קמא).

7 בלקוטי הלכות כתב בשם שו"ת באר משה דהוא הדין אם קבל אגרת לבקש צדקה, ויודע שהוא עני, הרי זה כעני תובעו. ובדרך אמונה (פ"ז סק"ז) כתב בשם הר"י קורקוס שמדייק מלשון הרמב"ם (פ"ו מהלכות מתנת עניים ה"א) שכתב 'וכל הרואה עני מבקש' דבעינן דיראהו, אבל אם אינו רואהו אינו עובר, אע"פ שיודע שיש עני, ודן שם אם צריך שיראהו מבקש דוקא.

8 צדקה ומשפט (שם) דכיון שיש פלוגתא אם בבקשה ע"י אגרת עוברים על הלאו, משום שהוא כידיעה שלא בפניו, וגם דומה למחזר על הפתחים, די"א דאין בזה הלאו, ואפשר דחשיב ע"י גבאי צדקה שי"א שאינו עובר, וכן יש לצדד לומר שאינו עובר. ומ"מ פשוט דמכל הני טעמי אינו חייב לתת לו די מחסורו.

ט״ז חשון

הגה״ק רבי עמרם חסידא זי״ע

מראש צורים

נולד בשנת תק״ן לאביו ר׳ משה נחום בעיירה הקטנה וואזשאני שבאונגארין, אשר ישב שם על כסא הרבנות, ומשם בקע אור קדושתו למרחקים, על מצבתו של ר׳ משה נחום נחרת שהי׳ חוטר מגזע הצדיק רבי נחום זלה״ה המכונה ״רבי אדם בעל שם״, כן הי׳ מיוחס לעוד הרבה גאונים וקדושים מצוקי תבל, מהם הג״ר מנחם מנדל מניקלשבורג בעל ״צמח צדק״ הראשון, תלמיד רבינו הב״ח; הרבי ר׳ העשיל מקראקא; ומהר״ל מפראג שהי׳ מוכתר כידוע בכתר יוחסין, – מיוצאי חלציו של רש״י הקדוש, והתנא האלקי רבי יוחנן הסנדלר, ולמעלה בקודש עד אדונינו דוד מלך ישראל חי וקים. – מסופר ששנים רבות לא זכה ר׳ משה נחום להיפקד בזרע של קיימא, יום אחד דפק על פתח ביתו איש פלא מן הצדיקים הנסתרים, ובקש ממנו שיתנו לו ליכנס, ולהניח תפילין דר״ת כי ירא פן תשקע עליו החמה, ר׳ משה נחום הניח אותו לכנס, האיש נכנס והניח תדר״ת, וקרא ק״ש בנעימה יתירה, ורצה להמשיך דרכו, ביקש ממנו ר׳ משה נחום שיאכל קודם משהו, הלה נעתר לבקשתו, ולאחר גמר אכילתו, ברך ברכת המזון בהגיע לברכת הרחמן הגביה קולו ואמר: הרחמן הוא יברך את בעל הבית הזה ואת הרבנית בעלת הבית הזה, אותם ואת זרעם, כשגמר לברך פנה אליו ר׳ משה נחום ואמר לו הרי עדיין לא נתברכו בזרע של קיימא ומה ראה לברך אותו ואת זרעינו, מי יתן שברכתכם תתקבל ונושע בבנים, נענה האורח ואמר דבר המעכב אתכם מליהפקד בזרע של קיימא היא משום שמול ביתכם מתנוסס בית תיפלות של נוצרים, וכשיוצאים מפתח ביתכם נתקלים בלי משים בהסתכלות בהשתי וערב הנעוץ על הגג, ובוודאי רוצה הקב״ה לפקוד אתכם בזש״ק ולכן אין מן הראוי שהרבנית תביט בצורת השתי וערב כי זה פוגם מאד, לכן עצתי שתעקרו מיד את ביתכם ואז תושעו, וכן עשו, ועברו לגור במקום אחר, ונפקדו בבן ונקרא שמו בישראל ״עמרם״, והעולם הוסיפו לו את הכינוי ״חסידא״ בגלל חסידותו וצדקתו.

ימי ההילולא

י״ג מרחשון

- רבי יודא לוואי הזקן זצ״ל – ה׳ ר״א
- רבי ברוך ב״ר אברהם מקאסוב (יסוד האמונה ועמוד העבודה) - תקמ״ד

י״ד מרחשון

- רבי אברהם יצחק משכיל לאיתן - תרס״ה

ט״ו מרחשון

- מתתי׳ בן יוחנן כהן גדול - ג״א תרכ״ב
- רבי צבי הירש ב״ר מאיר הורוויץ מטשארטקוב - תקי״ד
- רבי אלעזר קאליר (אור חדש) - תקס״ב
- רבי לייב בעל יסורים מחברון צפת - תקצ״ו
- רבי שמואל ב״ר שרגא פייוויש פרענקל אב״ד דארעג - תרמ״ב

ט״ז מרחשון

- רבי עמרם חסידא ב״ר משה נחום - תקי״ז

י״ז מרחשון

- רבי יושע ב״ר שלום קאמינקער - תרס״ד
- רבי מנחם מענדל האגער מקאסוב ב״ר יעקב קאפיל חסיד (אהבת שלום) תרפ״ו

במעלליו יתנכר נער

עובדות וספורים רבים מלווים את שנות ילדותו, כבר אז העידו בו הכל כי לגדולות נוצר, קדושתו הרבה ראו עוד בימי ינקותו, פ״א בהיותו כבן שלש שנים התעורר באמצע השינה בבכיות נוראות, אביו שהתעורר לקול הילד ניגש אליו בחרדה ושאלו למה הוא בוכה, ענה הילד שחלם לו שאביו שכח להעמיד ליד מטתו מים לנטילת ידים, וע״כ התחיל לבכות, אביו הניח במהרה מים ליד מטתו ונחה דעת הילד, כבר בהיותו ילד קטן כשהי׳ מזכיר שם שמים הי׳ עוצם עיניו, לתמהיתו של אמו על התנהגות

ימי ההילולא

י"ח מרחשון

- רבי יחזקאל ב"ר אברהם ישכר דוד מראדאמסק, (כנסת יחזקאל) תרע"א

י"ט מרחשון

- רבי שמעון הלוי מאוויראן ב"ר משולם פייבוש - ת"ר

כ' מרחשון

- רבי שלום ב"ר יעקב יוסף הלוי מקאמינקא - תרי"ב

הלזו, ענה את אלקים אני ירא וע"כ אני עוצם את עיני בעת הזכרת שמו הגדול, פ"א נסעו הוריו מביתם והשאירו את הילד אצל קרוב משפחתם, והימים הי' ימי קור וצינה, באמצע הלילה קם הקרוב בחששו שלא יתקרר הילד ח"ו, לקח מעיל צמר וכיסה בזה את הילד שהי' שקוע אז בשינתו, כאשר הניח את המעיל על גבי הילד החל הילד להזדעזע ולבעוט בכל כוחו עד שזרק את המעיל, כך הי' כמה פעמים, למחרת כאשר נשאל הילד על פשר הדבר לא ידע מה לענות, באמרו כי לא הרגיש כלל שנתנו עליו מעיל, כאשר חזר אביו וספרו לו את המעשה אמר שילכו לבדוק את הבגד אם הוא נקי משעטנז, הלכו ובדקו ואכן המעיל הי' שעטנז, ויהי לפלא איך מן השמים הי' מונעים אותו שלא יבוא לידי חטא, בהיותו כבן שש הלך פ"א ברחוב ניגש אליו ערל אחד וחטף ממנו את הטלית קטן שלו, הילד החל לבכות בקול מר ולא רצה בשום אופן לזוז ממקומו בלי ד' כנפות עד שהביאו לו ט"ק אחר, ואז מתוך אנחת צער פלט הנער: הלואי וייבלע באדמה, עברו ימים מועטים והקול יצא שהערל נפל לבור עמוק ונתרסקו אבריו, כששאלו מה ראה לקללו דווקא בקללה זו, ענה, למדתי כי קורח לגלג על מצות ציצית ונבלע באדמה, פ"א בליל הסדר שאל את אביו למה כשפותחים את הדלת לאמירת "שפוך חמתך" מקבלים את אליהו הנביא בשמחה ואומרים "ברוך הבא", ובשעת יציאתו לא יוצאים ללותו, השיב לו אביו בתמיהה וכי מי רואה אותו יוצא, ענה הילד אף הוא בתמיהה ואמר: הרי כשם שרואים אותו בכניסתו כך רואים אותו ביציאתו, האב התפעל מדברי הילד ושמר את הדבר.

נשיאיו - ונשיאתו

בהיותו בן י"ג שנה נשא אשה את בתו של הגאון ר' ישראל אב"ד פלאטא, ואחרי חתונתו המשיך ללמוד תורה ועלה במעלות התורה והפרישות עד להפליא, ונתפרסם מאד מחסידותו ופרישתו עד שכינוהו בני דורו הכינוי "חסידא", מרן החת"ס חיבב את ר"ע מאד, ועטרו בתוארים היותר הגדולים שהוזכרו בכל תשובותיו שנכתבו על ידו, עיין בשו"ת חת"ס סי' רל"ג תשובה שכתב החת"ס בתשובה אליו על קדושת ירושלים שהיא עולה על שאר עיירות שבא"י והיא אגרת לכל יושבי א"י וביחוד לר"ע וכך כותב שם "שלום וברכה, מאלקי המערכה, ליושבי ארץ נכוחה, וביחוד י"נ וחמדת לבי ורב חביבי, הרב הגאון חסידא ופרישא, המופלג בתורה, תכנית חותם, זאת בריתי אותם, וחד מינן דאזיל להתם, אמרי רבנן בכפילא וישבעו במראיתם, קורא על אדמת קודש שמותם שם המיוחד כק"ש מו"ה עמרם נ"י נשיא אלקים בתוך הנשיאים לאומתם, ה' עליהם יחיו," החת"ס מתחיל בדברי תשובתו וכותב, עיניו הבדולחים יביטו בהעתק תשובתי לגאון ישראל מוהר"ז מרגליות בהא דהכל מעלין לירושלים ... יע"ש, – בשנת תקע"ד נתמנה לרב בעיר אירשא וכהן שם עד שנת תק"פ שאז נתמנה לרב בעיר מאד, עד שנת תקפ"ו שאז עלה לארץ הקודש.

גדלותו בתורה

הי' גדול בתורה מאד כפי אשר מעיר עליו החתם סופר בתשובה הנ"ל וז"ל: ומאד תמהתי על דברי י"נ הגאון מה"ו עמרם נ"י, מוחזקני בו שהוא בקי בחדרי התורה, עכ"ל, את השגותיו בגדלות כח התורה כבר נבע כשהי' עוד ילד קטן, שמסופר שפ"א בעת שישב לפני רבו והסביר הרבי את גודל כח התורה, וסיפר להם על התנא הק' ר' יונתן בן עוזיאל שבשעה שעסק בתורה כל עוף הפורח עליו מיד נשרף מגודל כח הקדושה של התורה הק', עמד הילד עמרם על רגליו ואמר: בוודאי העופות שנשרפו הי' עופות טהורים, דאם לא כן מדוע זכו ונשרפו באש התורה, המלמד יצא מהתפעלות מרוב התרגשות על השגות הילד, מסופר בהיותו בן שמונה שנים חזר פ"א לביתו מבית רבו ומעיניו זלגו דמעות, על שאלתו של אביו על פשר בכייתו ענה בקול בוכים שרבו סיפר להם כי הגאון מוילנא ז"ל נסתלק לשמי מרום, והרבי סיפר להם מגדולת הגר"א מרוב קדושתו וגאונותו בתורה, ועכשיו עם עלותו למרום נתבצר בעולם חלל גדול, והרבי סיים שאנו מוכרחים להשתדל ולעשות מה שבכוחינו למלאות את החלל הזה, שאלו אביו מה בדעתו לעשות, ענה הילד, כי בדעתו להשכים כל יום שעה אחת מוקדם ולהוסיף עוד שעה אחת בלימוד התורה וכך להשלים במעט את החסר עם פטירתו של הגר"א מוילנא ז"ל, ואכן כן עשה וקיים מה שקיבל על עצמו, מסופר שגדולי התורה שבאותו הדור אמרו כי בשעה זו קנה לו

רבי עמרם שלימות התורה יותר מאשר בכל היום, והוסיפו כי דמעותיו על הסתלקותו של הגר"א עמדו לו להיות גדול הדור.

מרא דארעא דישראל

כבר מילדותו היתה לו געגועים לילך לארץ ישראל, מסופר שבעודו נער בן שבע שמו לב בני הבית שהילד איננו וגם שמו לב שהכובע של אביו איננו, והלכו לחפשו, אביו יצא מעיירה ופגש באיזה גוי ושאלו אם ראה איזה ילד, סיפר הערל שלפני כמה דקות ראה ילד עם כובע גדול והילד שאל אותו היכן הדרך לארץ ישראל, חיש מהר אזר אביו כוחותיו והמשיך ללכת לחפש את הילד, ולאחר זמן קצר פגש את הילד ורצה להחזירו לביתו, פרץ הילד בבכי הרי אני בדרכי לארץ ישראל ולמה הנך מחזירני, ואכן בסוף ימיו זכה לקיים את געגועיו, בשנת תקפ"ו עלה להשתקע לארץ ישראל, נכדו הגדול ה"ה הגאון המפורסם רבי עמרם בלוהם זצ"ל בעל שו"ת בית שערים מספר בספרו ערבי פסחים על הגדה של פסח על הפלא שקרה עם זקינו בדרך עלייתו לארץ ישראל וז"ל: ...וכאשר נסע לשם ירט הדרך לנגדו דרך אני' בלב ים, כי הקדימה לבוא שם בתשעה ימים קודם, ומרן החת"ס זי"ע העיד עליו שלא הניח כמותו בצדקות בחו"ל, עכ"ל, מתחילה היתה כוונתו לעלות לירושלים ולגור שם, אבל המסבב כל הסיבות סיבב שהגיע לצפת ונתיישב שם, מרן מחת"ס מזכיר זאת בהספידו על ר' עמרם בדרשותיו, וז"ל: ...הצדיק הגאון מה"ו עמרם חסידא זצ"ל ...אשר בצדקתו מילט אי נקי, ונשא נפשו בכפו ונסע עם כל בני ביתו אל ארץ הקדושה, וכל מגמתו הי' לשוב לשבת בירושלים עיר הקודש, ונתעכב ע"י סיבות בצפת תוב"ב, ואגרת שכתב לי זה אשתקד כתב ופני מועדת לירושלים...., כאמור השתקע בצפת, מיד עם עלותו לא"י התחיל לעסוק בענייני מעות ארץ ישראל, עד שתוך זמן קצר נתמנה לממונה מטעם כולל החסידים על מעות ארץ ישראל, הרבה עשה לטובת עניי ארץ ישראל, הרבה אגרות כתב וכתבו אליו מעיני מעות א"י, החת"ס מכנהו בהספדו "מרא דארעא דישראל".

אשכבתי' דרבי

רבי עמרם לא האריך ימים ובט"ז מרחשון שנת תק"צ השיב נשמתו לבוראו, והוא בן ארבעים שנה בלבד, נכדו הנ"ל מספר שם בספרו ע"פ עובדא נפלאה ששעה אחת קודם פטירתו ראה רבי עמרם את אור הגנוז ובירך בשם ומלכות ברוך אתה וכו' המאיר לעבדיו מאור הגנוז משמת ימי בראשית, הוטמן בבית החיים הישן בצפת, באותו זמן לא הטמינו שום אדם בבית החיים, כי לא נמצא שם שום מקום פנוי, אבל רבי עמרם גילה ברוח קדשו עוד בחייו על מקום פנוי בין ציוני של האר"י הקדוש ומהר"מ אלשיך זי"ע ושם הטמינו את גופו הקדוש, מרן החת"ס נשא עליו הספד והוא נדפס בדרשותיו לז' אב בו הפליג מאד ברוב גדלותו וקדושתו וז"ל בין הדברים: ...ואגרת שכתב לי זה אשתקד כתב ופני מועדת לירושלים, אמנם תפלתו עשתה מחצה ואחר שלמד ולימד וריבץ תורה בצפת ד' שנים נתבקש בישיבה של מעלה, וכתבו עליו רבני ארץ ישראל שממש המית עצמו מתוך צער גלות השכינה...–...אך אמרו חז"ל (כתובות ע"ה.) חד מינייהו של בני ארץ ישראל כתרי מינן בחו"ל שנאמר ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, ואמר רבא חד מינן כד אזיל להתם כתרי מינייהו, נמצא זה הגאון וצדיק מה"ו עמרם זצ"ל שעלה לארץ ישראל מלבד שהי' גברא רבא וגאון וצדיק מפורסם בהיותו בחוץ לארץ, גם כי עלה לארץ ישראל ונעשה כתרי מינייהו והרי הוא כארבעה כיוצא בו..., ...ועתה לא די לנו בכפרת חורבן ביהמ"ק של השתא הכא, עוד לנו מיתת צדיק קדוש ונורא הלזה..., ...נתבקש לישיבה של מעלה בן מ' שנה איך אנחם..., ...א"כ אין נחמה על מיתת צדיק הלז..., ...והנה לא זכה להעמיד תלמידים רבים מפני נסיעתו כידוע... , ומסיים שם החת"ס וז"ל: והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ ותוליכנו קוממיות לארצינו, תרוייהו צריכא כי הביאה לשלום מד' כנפות הארץ יהי' ע"י גלגול מחילות בשעת התחיה העתידה [ככתובות קי"א], ע"כ אמר ותוליכנו קוממיו"ת לארצינו לא קבורים בקבר ע"י גלגול מחילות, ואלו אמר קוממיות, סד"א כמו שזכה ר' עמרם שהלך קוממיות ולא ראה קיבוץ גליות ומת שם קודם הגאולה, ע"כ תפילתנו שיביאנו כולנו יחד מד' כנפות ובקוממיות יובילנו לשם בב"א.

י"ז חשון

הגה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע
בעמח"ס אהבת שלום

אלה תולדות

נולד בעיר קאלאמייא בשנת תקכ"ט לאביו הרה"ק ר' יעקב קאפיל הנקרא ר' קאפיל חסיד זי"ע מתלמידי וחברייא קדישא של מרן הבעש"ט הק' זי"ע, וכידוע הי' הבעל תפילה אצל מרן הבעשטה"ק זי"ע.

האיש מקדש

בהגיע לפרקו נשא את הרבנית הצדקת מרת שיינא רחל בת דודו (אחי אמו) הרה"ח הנגיד ר' שמואל שמחה זימל מקאסוב זי"ל, והתיישב בעיר קאלאמייא, בשנת תקמ"ו נפטר חותנו, ואשר על כן נפלה עליו עול הפרנסה, ועשה לו חנות קטנה למכירת "פערלשטיינער", אבל ההצלחה לא האירה לו, ולכן הלחץ זו הדחק הי' מנת חלקו, מסופר שהרבנית ביזבזה לצדקה את כל כספה שהרויחה מן החנות הקטנה

שממנה התפרנסו בצער גדול, עד שלבסוף נשארה חייבת לדודה איזה סכום כסף, ולכן עשה דודה מן החנות "אפותיקי" בכדי לעצור פזרונותה, אז יצאו מקאלימייא לעיר מולדת אשתו ק"ק קאסוב, וגם שם התפרנס בדוחק, הוא לקח סחורה מאיזה גביר בהקפה והי' נוסע על השווקים שבעיירות הקטנות למוכרה, ובחזרתו פרע להגביר הקפותיו ולקח סחורה חדשה (אבן שתיה).

תורה מתוך הדחק

פעם אחת כשהביא להגביר את הכספו החייב לו מקודם וליקח סחורה חדשה, ראה הגביר גודל דביקותו בהשי"ת בלי להסיח דעתו רגע אחד, אז חדל מליתן לו סחורה, כי אמר כי בשווקים נמצאים גנבים, וצריכים להסתכל בשבעה עיניים לשמור על הכסף, ומה יעשה אברך הזה, שדבוק בה' הלא יגנבו ממנו המעות ומהיכן יהי' לו לפרוע לו חובותיו, (ברבות הימים כאשר נתפרסם שמו לרבן של חסידים, הי' דרכו של הגביר להתפאר לפני החסידים, כי הוא הי' הגורם שנעשה "רבי" בישראל, על ידי שהשביתו מלנסוע על השווקים, ועליהם להחזיק לו טובה, – אבן שתיה), וכיוון שלא רצה לתת לו סחורה, לא הי' יכול להמשיך לסחור ממילא כבר לא הי' לו מאין לפרנס את עצמו, ושרר דחקות נוראה בביתו, ולפעמים הגיע למצב שממש לא הי' לו לחם לאכול, מסופר שפעם אחת כשלא הי' לחם בבית נכנסה הרבנית אל השכן והפצירה בו בבושת פנים כי יתן לה חצי לחם עבור בעלה הק', הלה בהיותו גם רוח ניצל את מצוקתה ודרש עבור הלחם את מנת חלקה בעולם העליון, חזרה איפוא לביתה, כאשר עברו שעות אחדות אזרה עוז בנפשה, ולגודל אדיקותה בבעלה הק' החליטה לוותר על חלקה בעולם העליון תמורת פת לחם, ונכנסה אל השכן ונתנה לו את הסכמתה לדרישתו, והוא נתן לה תמורתו פת לחם והכניסה את הלחם לבעלה, אולם בהגישה את הלחם לבעלה לא יכלה להתאפק ופרצה בבכי, בעלה הקדוש הזדעזע מאד ושאלה על מה הבכיה, סיפרה לו בקשת השכן, ועתה מה לה לבוא עוד אל מלך מלכי המלכים הקב"ה והיא ריקה מכל, געה בה ואמר לה: הרי בשכר זאת שסיפקת לי זה עתה די חיותי, זכית בחלק נכבד ביותר לעולם העליון ומה לך להתעצב, אולם הוא לא שם לב אל הלחץ ועסק בתורה מתוך דוחק גדול ולא פסיק פומיה מגירסה יומם ולילה, – מסופר בעת נסיעתו אל רבו הרה"ק ר' צבי הירש מנאדבורנא זי"ע בעמח"ס "צמח ה' לצבי" לנאדבורנא הי' מוליך עמו השולחן ערוך חושן משפט הגדול תחת אצילי ידיו למען יהגה בו בכל עת (אבן שתיה), – הרה"צ ר' מנחם מענדיל מדעש זצ"ל כתב עליו שכל מדרגות רוח הקודש לקח על ידי לימוד חושן משפט (עשר צחצחות), והי' נודע לגאון גדול בש"ס ופוסקים מלבד עוצם קדושתו, וכדאי להעתיק כאן מה שכתב הגה"צ רבי ישעי' שור זצ"ל אב"ד יאס בתשובה אל נכדו הרה"ק ה"צמח צדיק" מוויזניצא (בן התורת חיים בנו של האהבת שלום) זצ"ל מגדלות זקינו הגדול וזה לשונו: וגם זקנו הה"צ הקדוש מקאסוב זצוקלה"ה חוץ שהי' קדוש וטהור הי' מופלג גדול בש"ס ופוסקים... ועיין זקנו בתשובתי וקלסי', עיי"ש.

רבותיו

מנעוריו דבקה נפשו בתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, והתאבק בעפר רגלי תלמידיו ותלמידי תלמידיו, רבו הראשון הי' הרה"ק ר' זאב וואלף מטשארני–אוסטראה זי"ע, [מנוחתו כבוד בעיה"ק טבריא בחלקת תלמידי הבעש"ט זי"ע] וכך מתאר בספר "אבן שתיה" את התדבקותו לרבו זה וז"ל: רבי מנחם מנדל מקוסוב הסתופף בצל החכמה הרה"ק מו' זאב וואלף מטשווא ובחר בו ובמשנתו, והוא הי' רבו הראשון שלמדו חכמה ועבודת השי"ת בהתלהבות עזה, ונפש רבי מנחם מנדל מקוסוב דבקה בו באהבה עזה וכמים הפנים אל פנים נפלאים הי' אהבת רבו אליו, ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על תלמידו הותיק הזה, עכ"ל, גם נסע אל חבירו של רבו ה"ה הרה"ק ר' משולם פייביש מז'באריז' בעמח"ס יושר דברי אמת, וגם ממנו שאב מלא חפניים ממעיינות חכמתו ויראתו, ורבו הק' זה לא זז מחבו כבבת–עינו, והי' נחשב אצלו לתלמיד–חבר, רבו השלישי הי' הרה"ק ר' צבי הירש מנאדבורנא זי"ע בעמח"ס "צמח ה' לצבי", י"ב שנים הסתופף אצלו, ונפשו קשורה בנפשו, והי' עובר שם לפני התיבה בקביעות, ובהגיע הימים נוראים למד אתו את הכוונות, והתנה עמו שיתפלל במהירות, כי זה לו לסגולה שלא יתבטל ממציאות, בכל זאת בהגיעו ל"מלכיות זכרונות ושופרות" שכח מה שאמר לו רבו ונתלהב עד כמעט כלות הנפש ממש (אבן שתיה).

סמיכת חכמים

רבותיו ראו בו לממלא מקומם, וסמכו את ידם עליו שימלא את מקומם תחתיהם, לפני שנסע רבו הק' מטשארני–אוסטראה לארץ הקודש הי' חוכך בדעתו במי יבחר להיות ממלא מקומו, והתחיל להיות מונה את חסידיו, על אחד החסידים אמר "ער טויג, אבער ער וויל דאך", ועל חסיד שני אמר "הגם ער וויל נישט אבער ער טויג נישט", עד שעלה בדעתו על הרה"ק ה"אהבת שלום" באומרו:"ער טויג און ער וויל נישט", ויהי בנסוע הצדיק וילווהו רבים מחסידיו וגם הרה"ק ה"אהבת שלום" בתוכם, כאשר לקחו ברכת פרידה הושיט לו גביר אחד פתקא ותוכו רצוף בקשה גדולה, השיבו רבו אני מחמת טרדת הדרך כוחי אין אתי להושיעך בתפלתי, רק איעצך ויהי ד' עמך, לך אל האברך הזה מקאסוב ועל ידו תבוא תשועתך, האיש נבהל להשיב ואמר הכי דבר גדול כזה יוכל אברך זה לפעול כמותכם, השיבו הרה"ק ר' וועלויל "כמוני ממש". – גם רבו השלישי סמך את ידו עליו להיות

תחתיו, זה הי' בראשית שנת תקס"ט כאשר נחלה רבו הרה"ק רבי צבי הירש מנאדבורנא אז קרא אותו וסמך את ידיו על ראשו ויבחר אותו להיות ממלא מקומו אחר פטירתו ועל פיו יצאו כל אנשי שלומו, ויצו עליו לאמר שמעתה ילון בבית מדרשו הסמוך לחדרו, ובכל לילה כחצות הי' בא אצלו ומסר לו כל הנחוץ, מתחילה פחד מאוד ללון שם בעצמו יען כי ראה כמה נפשות שבאו אל רבו מהעולם העליון לתקנן, עד כי למד עמו גם דבר הזה והרגל נעשה טבע, ככה חלף ערך חצי שנה עד כ' סיון כי אז עלה רבו לשמי מרום.

איש על העדה

אם כי סמכו עליו לפעול ישועות לא החזיק טיבותא בנפשי', ולא נהג בנשיאות רק אחרי פטירת רבותיו, שאז התחיל להתנהג ברבנות במקום שבתו בעיר קאסוב, ונתקרבו אליו חסידים רבים וראו את האור כי טוב, והוא לימדם דרכי עבודה, גם את ההמון הפשוט קירב, ויטע בלבם אהבת תורה ויראת שמים ואהבת ישראל, ורבים השיב מעון, ויגדל מאוד בישראל עד שבתוך זמן קצר נתפרסם שמו כאחד מגדולי וצדיקי הדור.

ולעבדו בכל לבבכם

עבודתו שבלב זו תפילה הי' בהתלהבות גדולה עד מאוד ושאגתו הי' כשאגת ארי, דרכו בקודש הי' כשהתפלל הי' מחיצה מפסקת בינו ובין העם, גם כשהתפלל לפני התיבה הי' מתפלל אחורי המחיצה ושמעו כל העם תפלתו, ולא הרהיב אדם עוז בנפשו להביט אל הקודש פנימה לראותו בשעת התפילה, פעם אחת אחת העיז איש אחד ועלה על כותל המחיצה להביט ונרתע לאחוריו ונפל ארצה ונשאר ממש כאבן דומם ובקושי הקיצו אותו, ויספר האיש כי ראה את הרה"ק שהי' משתטח לארץ על פניו ואש מתלקחת סביב כדמות מלאך לכן כיון שהציץ נפגע, – פעם אחת הי' אצלו בנו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע וכשחזר לאביו אמר לאביו לאמר: כל העבודות שראיתי אצל הרה"ק מקאסוב ראיתי גם אצלך, חוץ ממסירת נפש שלו בשעת אמירת מזמור לדוד הבו להי' בני אלים וגו' לא ראיתי אצלך, כי כשהתפללתי מאחורי הקיר שמפריד בינו לבין הקהל ושמעתי ה"ז קולות יוצאים מפיו בהתלהבות יוצאת מגדר הרגיל, עליתי על הספסל והבטתי אל פנים המחיצה וראיתי את הרה"ק נופל לאחוריו עד הארץ כל אימת שהוציא "קול" משבעת הקולות, וגם גיסו הרה"ק ר' אורי מסטרעליסק זי"ע (אשת הרה"ק מסטרעליסק הי' אחות הרה"ק מקאסוב) אמר אם אמנם גדול כוחי בעולמות העליונים ביום השבת בעת שאני אומר "קדושת כתר" בכל זאת יגדל יותר כח גיסי הרה"ק מקאסוב בליל שבת קודש, ובפרט בעת אמירתו ה"שבעה קולות" אשר הוא ממש בוקע שחקים.

גומל חסדים

נודע הי' בישראל צדקת פזרונו כי הי' זורע צדקות במדה מרובה, וגם מצות הכנסת אורחים קיים בכל כוחו, אף בשעה שהי' השעה דחוקה לו עבר בעיר לראות אם יש איזה אורח שיוכל לארח אותו אל ביתו, ולא רק ממונו נתן לצדקה אלא אף דילג על ההרים לקבץ נדבות לעניים, פעם אחת שבת אצלו גיסו הרה"ק ר' אורי מסטרעליסק זי"ע ונאספו שמה אנשים רבים לכבודו, ובתוך הבאים הי' עשיר בעל צדקה שנהפך עליו הגלגל ולא נודע הדבר לאיש, אחרי עבור שבת קודש גילה מצבו לפני הרה"ק מקאסוב, שלח אותו אל גיסו הרה"ק מסטרעליסק שישפוך נפשו גם לפניו, וכן עשה, אמר לו הרה"ק מסטרעליסק אני משתתף בצערך, אלך למקוה עבורך וזכות המקוה יגן עליך ואולי תוושע, בא בחזרה אל הרה"ק מקאסוב וסיפר לו אשר השיב לו גיסו, אמר לו, לך בחזרה ואמור לו כי במקוה לא תשלם נוגשיך, חזר האיש ואמר לו דברים הנ"ל, אמר לו הרה"ק מסטרעליסק בני אמסור לך גם זכות מצות תפילין שאניח היום שהיא זכות יותר גדולה, חזר עוד פעם אל הרה"ק מקאסוב אמר לו, לך עוד פעם אליו ותאמר בשמי כי גם עם מצות תפילין לא תסור נוגשיך, הוא קיים מצות רבו ובא אליו פעם שלישי, אמר לו הרה"ק מסטרעליסק עוד זכות אחד אמסור לך הזכות של כל התפלה שאתפלל היום שהיא זכות יותר גדולה, ומעתה יש לך שלשה זכותים שיגינו עליך להוושע בכל טוב, כאשר שב לבית הרה"ק מקאסוב אמר לו תלך ותאמר לגיסי כי בכל אלה לא תשלם אפ' חוב אחד, כאשר שמע זאת הרה"ק מסטרעליסק, הלך בעצמו לגיסו לשמוע ממנו מענה מפיו, השיב הרה"ק מקאסוב שאלתי ובקשתי שאנחנו שנינו נסע ונלכה שבועות אחדים בין אנשי שלומינו ונקבץ כל הסך הנחוץ לו לקיים המצוה של "והחזקת בו", וכן עשו.

כ' חשון

הגה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תק"ס בעיר ראווא, מסופר שאבי אביו ר' שלום ז"ל שהי' גביר אדיר נפל באותו עת למשכב ושלח פיתקא עם קבוצת חסידים שנסעו להרה"ק מלובלין זי"ע כשקרא הרה"ק מלובלין שמו בהפיתקא נענה ואמר: אין אנו יכולים להתפלל עוד עבורו, היא החליף את מקומו ונכנס מכתר מלכות לכתר תורה, החסידים לא הבינו על אתר מה רומזים דברים הללו אבל אח"כ כשהגיעו בחזרה לביתם, נודע להם כי אז כשהגישו את הפיתקא כבר שבק ר' שלום חיים לכל חי, ובאותה זמן נולד לבנו הרב יעקב יוסף בן שנקרא

שמו בישראל שלום, הבינו שמסתמא היתה כוונת רבם שר' שלום שהי' גביר וקצין הי' בבחינת כתר מלכות, ובמקומו באה נשמה גבוה אשר היא תהי' מסתמא בבחינת תורה.

ואכן תקוותם התקיימה במילואה, ויהי אך גדל הילד הכירו בו רואיו שאכן כלי מחזיק ברכה הוא, כי הי' בעל כשרונות יוצאים מהכלל, גם חכמתו ופקחותו קנו להם שם בכל הגליל, ורבים הי' אוהבים לנסותו עם שאלות שונות וליהנות מתשובותיו הקולעות, נוסף על כשרונתיו הי' גם כן מתמיד עצום, ממש לא פסק פומי' מגירסא, והבלי עולם הזה הי' נחשבים אצלו כלא נגד עריבות התורה שהי' לו, כמסופר שפע"א עבר המלך דרך עיר ראווא, כנהוג עבר שם ברעש גדול, וכבוד גדול עשו לו עם כלי זמרים וכדו', וכמובן שכל העיר יצאו לקראתו, גם אביו ואמו יצאו, ושכחו מילדם והשאירו אותו בבית, לאחר גמר העסק כשחזרו הביתה מצאו שהילד בוכה, וחשבו שהוא בוכה מפני שהשאירו אותו בבית, ואמרו לו שהצדק אתו והם שכחו והבטיחוהו לו שיותר לא ישכחוהו, אבל מה נשתוממו בשמעם שהילד שאלם מאיזה דבר הם מדברים ואיפה היתה זאת, כראות תמימותו ונוכחו לדעת שהילד באמת אינו יודע מה מתרחש סביבו, שאלוהו א"כ למה הוא בוכה, ענה הילד משום שאינו מבין דברי הש"ך בחושן משפט והמשיך לבכות: הלא הש"ך הבין זה ומדוע אני איני מבין, וכן יצא לו שם בכל המדינה כעילוי ולמדן מופלג והי' נקרא בפי כל "דער ראווא'ער עילוי", על גדלותו בתורה יעיד לנו כתב ידו הק' אשר כתב בסוף מסכת נדה של הש"ס שלו וז"ל "היום בו תשע שנים אנכי סיימתי ש"ס".

אביו הי' לוקחו אצל גדולי הדור שיתענגו מטובו ויתנו ברכותם עליו, וכולם הי' מלאים התרגשות והתפעלות מהילד הזה, שונה הי' נסיעותיו להרה"ק מלובלין זי"ע שם נסע מזמן לזמן כחסיד אל רבו, וממנו הי' שואב תורה וחכמה, הרבי מלובלין העריך אותו מאוד ושיבחו בפני תלמידיו בשבחים מופלגים, לדוגמא פע"א כשהי' אצלו אמר אח"כ הרה"ק מולבלין לאחד מתלמידיו שלא הי' נוכח באותו מעמד שכהילד הי' שם בזה"ל: צר לי עליכם שלא הייתם כאן מקודם כי הלא חכם הדור הי' כאן...".

האיש מקדש

שמו הטוב הלך למרחוק, ועוד טרם מלאו לו י"ג שנה כבר שמו עיניהם עליו נגדים ופרנסי קהלות הקודש מערים שונים, אכן הזוכה הי' הגביר המפורסם הרה"ח ר' נפתלי נתן הירש ז"ל הנקרא ה"גראף מקרעשוב" אשר הי' בעל צדקה מפורסם, בקשר לזה השידוך מסופר ענין פלא הרה"ק מלובלין זי"ע הבטיח להגראף מקרעשוב שהוא יזכה לקחת חתן את ה"חד בדרא" ולא גילה לו את שמו, אבל הגראף הבין בדעתו שדברי רבו מוסבים על העילוי מראווא, ביודעו כמה העריץ והחשיב רבו' הק' נער זה, לימים עבר דרך ביתו של הגראף מקרעשוב חבירו הנקרא הגראף מזאמוטאט וסיפר לו לפי תומו כי נוסע לעיר ראווא לקחת את העילוי לבתו, חרדה עברה בגופו של הגראף מקרעשוב בשמעו שאיש אחר עומד לזכות בהעילוי המפורסם אשר לדעתו הובטח הוא בו מפי רבו הק', בלי שהות נסע לובלינה לשפוך לפניו רבו שיחו אמר לו רבו: וכי אמרתי לך שתזכה בהעילוי מראווא אני לא אמרתי לך אלא שתזכה בה"חד בדרא" ואם הגראף מזאמוטאט יקח את העילוי לחתן אזי יהי' הדבר למופת שאין הוא חד בדרא כי זה שייך לו, לבסוף חזר הגראף מזאמוטאט בידים ריקנית, והגראף מקרעשוב זכה בהעילוי לחתן לבתו, ואף לאחר שלקחו, פחד שלא יתחרט הצד השני, לכן ביקש תיכף ומיד בהיותו עוד קטן יוליכו אותו תחת החופה לקדש בתו, ואף שאין הקידושין מועילין עכ"ז לכה"פ שמסתמא לא יחזרו הורי החתן, וכן הוה שהוליכו תחת החופה בהיותו קטן, ואח"כ כשנתגדל ונעשה בר מצוה הוליכו אותו פעם שני' לחופה.

בצל רבותיו

אחרי חתונתו ישב בעיר ראווא, והתגורר אז בעיר הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע בן הרה"ק מראפשיץ זי"ע שהי' סמוך על שולחן חותנו אשר הי' הגראף של ראווא והיא הי' אחיו של הרב יעקב יוסף אביו של הרב מקאמינקא, וזה גרם לידידות והתקרבות בין שניהם, ודיבר הרה"ק מדזיקוב על לב הרה"ק מקאמינקא שיסע אל אביו ויסתופף אצלו, וכן עשה וקיבל מרותו בשלימות עד שהחשיבו כרבו מובהק, ברבו זה הי' דבוק בדביקות נפלאה, ואף שנסע להרבה צדיקים בדורו, אף הרה"ק מראפשיץ הראה לו אהבה רבה והחשיבו מאד עד שכתב לו פע"א מכתב וכותב לו בין השורות החכם הכולל המשולם.. וכו' כמעט בכל יום ויום עלה על לב להתפלל עליו ועל ב"ב... בהיות שם הכיר את הרה"ק מצאנז זי"ע והתקשר אתו בקשר עבותות אהבה אשר גדל מיום ליום, עד שרבם אמר עליהם ששררה ביניהם אהבה עזה כאהבת דוד ויונתן, רבם הק' החשיב מאד את התחבורתם, והראה להם בפועל את שביעות רצונו, במה שבכל שב"ק בעת שחילק החלות להמסובים על שולחנו נתן להם שני חלות מדובקות יחד, וראה זה פלא שפע"א הי' ביניהם איזה פירוד, ובעת חלוקת החלות, נתן להם רבם חלות נפרדות, והרבה דברים נפלאים הי' להם ביחד עם רבם הק', אחר הסתלקות רבו קיבל עליו מרותו של הרה"ק השר שלו' מבעלז זי"ע והחשיבו כממלא מקום רבו מראפשיץ, הרה"ק מבעלז החשיב מאד את תלמידו החדש, והאציל עליו מתורתו, במדה גדושה עד שלפעמים הי' סגור עמו שעות מרובות בחדר מיוחד ושוחחו ענינים העומדים ברומו של עולם, לסימן ואות של הערצה נראה מהסיפור דלהלן: פע"א רצה הרה"ק מקאמינקא להיות בבעלז בר"ה פקד עליו הרה"ק מבעלז שיסע בחזרה לביתו, וכה אמר לו: פע"א עברתי דרך ביהמ"ד ושמעתי תקיעות יפות ומהודרות,

ונכנסתי פנימה לראות מי התוקע הנפלא, אבל מה מאד נשתוממתי בראותי שאין האיש בעל מדריגה או בעל מקובל שיעלה תקיעותיו כ"כ יפות, אזי הבנתי שהקב"ה ברוב רחמיו על בניו הרוצה בטובתם שלח מלאך מן השמים שיעמוד לימין התוקע, ואף אם הוא אינו יודע הכוונות אבל המלאך עושה העבודה בשבילו, לכן אני מצוה אותך לנסוע הביתה כי למה יטריחו מלאך מהשמים בחנם בעירך בזמן שאתה יכול להיות שם ולתקוע בעצמך ואז לא יצטרכו לעזרתו של מלאך, וגם עם רבו זה הי' לו כמה ענינים נפלאים.

על כס הרבנות

כשמלאו לו כ"ב שנה בא לכהן בעיר יאריטשוב, יאריטשוב הי' עיירה קטנה, ותושבי' היהודים הי' בסך הכל כמה עשרות משפחות יהודיות אבל לעומת זאת היתה חשובה בעיני הצדיקים אשר כינוי אותה בכינוי של חיבה "יראה תשובה" כעין נוטריקון לתיבת יאריטשוב, שם ביקש לישב בשלווה, אבל מעשה שטן הצליח ומררוהו בעלי חצים המשכילים ופורקי עול שבעיר עד שהי' בסכנה ושלח מכתב להרה"ק ר' צבי הירש מזידטשוב בשפכו לפניו את מר לבבו, וכתשובה למכתבו קיבל מכתב בחזרה, אשר מחזקו מאד ומבטיחו שהכל יתהפך לטובה, ט"ו שנה ישב שם ובשנת תקצ"ז בא וישב בעיר קאמינקא אשר בה ישב כל ימי חייו ועל שם העיר הזאת נודע שמו כ"הרה"ק מקאמניקא", וראו לציין שקיבל גם כתב רבנות מהעיר צפת באה"ק, והשתוקק מאוד לעלות אבל רבו הרה"ק מבעלז לא הסכים לזה.

הצנע לכת

הי' עובד אל אלקיו בהסתר והצנע, כל ימיו הי' צנוע ונחבא אל הכלים לא רצה לחבר ספרים, על אף שהי' בביתו תיבות גדולות מלאות בכתבי ידי חידושים בכל מקצועות התורה, גם לא רצה להתנהג באדמורו"ת אף לאחר פטירת רבותיו כאשר הרבה מתלמידיו בקשו ממנו שיקבל עליו אדמורו"ת דחה אותם, ומספור שלאחר פטירת רבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע באו אליו כמה תלמידים על שב"ק, ובדעתם הי' לקבל עליהם מרותו, לא פנה אליהם בכלל, אדרבה צעק אליהם וקראם "רבי מאכערס" בחושבם שהם מבינים מי שצריך להיות רבי, והשתדל בכל עוז להסתתר מעיני אדם.

פע"א שהיה ביומא דהילולא של הרה"ק מראפשיץ זי"ע ובין הבאים ללאנצוט על ציונו הק' הי' גם הרה"ק ר' משה מראזוואדוב זי"ע והי' אז בן י"ד שנה ונפשו חשקה להכיר את הרב מקאמינקא, כי הרבה שמע אודותיו, אבל לא ראהו מעולם ולא ידע מי הוא, ויהי בחפשו ניגש אל אברך אחד, ובמקרה הי' זה הרב מקאמינקא, ושאלו היכולים אתם להראות לי מי הוא הרב מקאמינקא, בודאי ענה האברך והראהו באצבעו על איש אחד זקן ונשוא פנים, הרב מראזוואדוב הבין שהאיש משחק בו, כי ידע שהרב מקאמינקא איש צעיר לימים, ובאשר ששמע וידע מכבר אשר דרכו של הרב מקאמניקא לנהוג לפעמים בדרך זה, הבין בחכמתו, כי האברך הוא הרב מקאמינקא פנה אליו ואמר "אויב אזוי ווייס איך שוין" הפטיר לו הרב מקאמינקא בבת שחוק, "דו גנב יונג" ובתוך השיחה אמר איזה פילפול עמוק עד שהרה"ק מראזוואדוב הרגיש כאבים בראשו מרוב התאמצות לירד לסוף דעתו הק'.

איש אלוקים

עם כל השתדלותו להסתיר מעשיו מכל מקום בלטו מעצמם מזמן לזמן ענינים נפלאים, אשר העידו עליו כי איש אלוקים קדוש הוא, פ"א כשהי' אצל הרה"ק מבעלז זי"ע ביקש ממנו כפרי אחד ליכתוב לו קויטל, וביקש לו שיכתוב ההקויטל, כי יש לו רחיים אך אינן טוחנות כראוי, ואף כשטוחנות כבר אין העבודה משתלמת, וההוצאות מרובות מהכנסות, ואף כשיש לו איזה ריווח אינו רואה סימן ברכה בהכסף, הרב מקאמינקא שמע דברו, וכתב לו בזה"ל "יש מילה ולא מל, מל ולא פרע, פרע ולא מצץ דמי" הכפרי נכנס אל הרה"ק מבעלז ולקח את הפיתקא והביט בו בהתפלאות ושאלו מי הי' הכותב של הקויטל והכפרי תיאר להרה"ק מבעלז לפי מראהו החיצוני, והבין שהרב מקאמינקא הוא, מיד צוה שיקחו מוהל מומחה, ויבדקו אם הכפרי נימול כראוי וכדין לאחר בדיקה ראו שאינו נימול כראוי מלו אותו שנית, והוא התחיל לראות ברכה והצלחה בעסקיו.

שלו"ם רב על משכבו

אמרו עליו צדיקים שיש לו ניצוץ משמואל הנביא ורמזו בשמו שלום שהם רוב אותיות שמואל, ולכך חי נ"ב שנה ובעוד שהוא במיטב שנותיו, ומאיר לעולם כולו בתורתו ובצדקתו, נפטר בליל ש"ק כ' מרחשון שנת תרי"ב בעיר קאמינקא ושם מנו"כ, אבל גדול היה אז ליהודים, גאונים וצדיקים הספידוהו תמרורים כן אנו מוצאים בסוף ספר אף פרי תבואה מהרה"ק ר' צבי הירש מליסקא שאמר בהספד עליו ועל הרה"ק ר' שלום בן הרה"ק מרוזין וז"ל: והנה תרי שלום זצוק"ל היו צדיקים גמורים ונפטרו בילדותם, אם כן עליהם לבכות בלא שום התעוררות, ואמרתי עליהם בדרך מליצה, שלו"ם שלו"ם לרחוק ולקרוב, אמר ה' ורפאתיו, דהנה הב' הצדיקים א' הי' בנגלה וא' הי' בנסתר, וזה לרחוק ולקרוב, אחד הי' קרוב אל השגתינו וא' הי' רחוק מהשגה אמר ה' ורפאתיו, זה ודאי הי' מטעם רפואה כמו שנאמר בזוה"ק דמיתת צדיקים הוא כמו שמקיזין דם לחולה כן ג"כ אם ישראל ח"ו אינם בבריאת הנפש כהוגן והוא רפואה לכל הגוף, ולפעמים צריך להקיז בשני ידיים, וזה ג"כ עכשיו אצלינו ר"ל.

נלקט מספר "מקראי קודש- לשבת" אוצר נפלא על עניני שבת

אֶקּוֹד עַל אַפַּי. וְאֶפְרוֹשׁ לְךָ כַּפַּי. עֵת אֶפְתַּח פִּי. בְּנִשְׁמַת כָּל חָי

צלותא דשבתא (ג)

טלית ◇ שליח ציבור ◇ ברכת השחר ◇ פסוקי דזמרה ◇ הלל הגדול ◇ האדרת והאמונה

טלית

יהי' כתיקונן בלי פקפוק

הטלית גדול והקטן שלובש בשבת, צריך שיהא בדוק יותר מבחול, יען כי מצינו בילקוט ראובני (פר' בשלח) דהביא, דבשבת דאין תפילין, מעותד לחטוא, ונתן הקב"ה ציצית דהוא לדורת"ם, תם מן הגזל ומן העבירה, יעו"ש. ולפי זה בשבת צריך זהירות טפי, שיהיו כתקונן בלי שום פקפוק, ובהידור מצוה, וחבל על דעבדין בגדי חמודות לשבת, ואין להם טלית נאה, דודאי עונשם גדול, והירא את דבר ה' יתן דעתו בזה.

(כף החיים, פאלאגי - סי' כח אות לב)

יותר מהודר משל חול

ונוהגים שהטלית בשבת, הוא יותר נאה ומהודר משל חול.

(תורת חיים, סופר - סי' רסב אות ו)

שליח ציבור

המתקת הדינים אם מכוין המשורר לכבד את ה'

ומזה מוסר השכל לבעלי השיר המשוררים, אשר נתן להם שמו הגדול יתברך מתנה טובה לשיר בקול נעים לפניו, להללו ולשבחו ולספר הודו, בגודל הידור ונעימות רב לכבד את ה' בגרונו, והכל הוא דוגמת שיר הלוים, להיות ממתיקין את בחינת הגבורות, להפכם לטוב, אם רצונם באמת למען שמו באהבה, אבל כשהם מהפכין רצונו של מקום חם ושלום, ואין עושין לשם ה', כי אם להיות להם לתפארת ולשבח בעיני הבריות, להיות מכבדין אותן אנשים ונשים, ולקבץ הון על ידי זה, מה מאוד היתה שתיקותו יפה שלא להשמיע קולו ברבים.

כי חם ושלום על ידי זה מתגבר כח הדינים בעולם על מדת הרחמים, והעולם נדון בדין, ונעשה כדוגמת משל החובת הלבבות, למלך שנתן חרב לעבדו להרוג באויביו, והוא הרם עם החרב הזה את בית המלך. וזה רמזו רבותינו ז"ל (ויקרא רבה לג, א) בלישנא אי טב, לית טב מינה, אי ביש לית ביש מינה. כי המתנה טובה הזאת נקראת על שם הלשון, בדרך ולשוננו רנה, ואי טב לית טב מינה, כי כח וגבורה בידו להמתיק כל הדינים מעל בית ישראל, ויהפכו על שונאי ישראל, לאסור מלכיהם בזיקים וגו' ונעשה הוד והדר לכל חסידיו, על ידי מה שמכוון לשורר קול ה' בהדר, וח"ו אי ביש לית ביש מניה, כי ח"ו ח"ו נעשה ההיפוך, והרבה בישותא מסתייעא להיות גורם רעה לעצמו ולאחרים ח"ו.

(סידורו של שבת - שורש ג ענף ב עלה ב)

האינו רגיל בקול נעים מחלל שבת

ומסופר, שבעיר סטראפקוב קפצו הרבה אנשים להתפלל מוסף לפני התיבה, בשבת שלפני היארצייט, וכתב להם הרה"ק משינאווא זי"ע, שכל מי שאינו רגיל בתפלה ואין קולו מקובל אצל הבריות, ואעפ"כ עובר לפני התיבה, הרי הוא מחלל שבת ומבזה את המועדות.

(דברי יחזקאל החדש - עמוד שלו)

כל מי שיש לו מוח בקדקדו [סובר] דלהלל לה' בזמרה בב"ה בשבתות ויום טוב יקרא דבר מצוה כמו לשמח חתן וכלה, כאשר כל שבת קודש, כלה היא אצלינו, וחייבים אנו לקשטה ולשמחה בכל מיני שמחה וכו' ומצוה על הש"ץ להנעים קולו בתפלתו.

(שו"ת זקני יהודה, מודינא שנת שלא – סימן י)

ומטעם זה נהגו ישראל בסוד תפלתן ניגון תנועות שאותם התנועות ינהגו התפילה, והם טעמים מנהיגים כמקום טעמים להנהיג כדי להפריח תפלתנו להעלותה למעלה בסוד טעמים מן הכתר והיינו סוד ניגוני הטעמים וכו'.

(אור יקר, מהרמ"ק - על תקו"ז כרך ב שער ד סימן ח דף נח)

שבת בשבתו

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

השבת ניתנה לישראל כדי שיגביה עצמו לעבודת ה'

לך לך מארצך, פירש"י להנאתך ולטובתך, נ"ל עפ"י המדרש 'לא לרעתך נתתי לך השבת אלא לטובתך', נ"ל העני דהנה **דרך הירא שמים בבוא יום שבת קודש אזי מתחיל לפשפש במעשיו ולחקור אחר דרכיו אזי רואה שאין בו שום מדה טובה, ואז בקושי לבוא לאיזה הארה, אבל באמת צריך להיות ערום ביראה בסוד והחיות רצוא ושוב, ואפילו אם חוקר באמת ורואה שדרכיו אינם מתוקנים, עכ"ז מחזק את עצמו**, כמ"ש ביהושפט מלך יהודה ויגבה לבו בדרכי ה', וע"כ אמר המדרש **לא לרעתך נתתי לך השבת, ר"ל שביום השבת תפשפש רק במעשיך הרעים אדרבה ביום השבת תפשפש במעשיך ותחקור אחר מעשיך הטובים, כי עי"ז תגבה לבך בדרכי ה' ותלך מחיל אל חיל, ע"כ אמר לך לך מארצך, ר"ל בשבת קודש צריך האדם לפשוט את עצמו משפלות ומארציות**, וע"כ מזרז רש"י הקדוש וכוונתו ר"ל **שלא ישפיל א"ע ח"ו כל כך שיבלבל את מוחו ולבו בעת התורה והתפלה אדרבה להנאתך ולטובתך כלומר שתחקור אחר מעשיך הטובים ותחזק א"ע בדרכי השם** הש"י ירחם עלינו אמן.

(דביר המוצנע)

לא התפלל מוסף לפני התיבה בשבת שלפני היארצייט

כשהייתי אצל הגה"ק מבלאזוב זי"ע שהיה צדיק אמת, וידעתי מנהגו להתפלל כל שבת קודש תפילת מוסף לפני התיבה, ופעם אחת ראיתי שלא התפלל ושאלתי אותו על הדבר, והשיבני כי שתי שבתות בשנה אינו מתפלל מוסף לפני התיבה, בשבת שלפני היארצייט של אביו ושל אמו, לאפוקי מאותם המדמים שיש בזה איזה חיוב וכדומה, ועי"כ נכשלים בקטטות ומריבות רח"ל.

(דברי תורה - שנה יא גליון מב עמוד יא)

ברכת השחר

ברכת השחר

בשב"ק בבוקר אחר שאמר ברכת השחר חילק [בעל חקל יצחק מספינקא זצ"ל] טאביק לכל הבאים לפניו, כדי לקיים מצות צדקה.

(אש תמיד, ספינקא - פרק יד אות א)

אמירת פרשת עקידה בשבת

הרבונו של עולם שאחר פרשת העקדה, בחול לפעמים לא היה הרב (הק' ר' פנחס מקאריין ז"ל) אומר רק עד 'והארץ אזכור', אבל בשבת אמר תמיד עד גמירא. ואני שמעתי מאבי בשם הרב (הנ"ל) שבשבת ג"כ לפעמים אמר רק עד 'והארץ אזכור'.

(אמרי פנחס - שער ד אות טו)

בשבת ויום טוב שואלים המלאכים איה מקום כבודו, ואין לו מקום קבוע כי יש עליות העולמות, לכן בכל ימים שהארתם משבת אין לומר העקידה, להורות שאנו מקבלים על עצמינו על ידי עקידה לתקן כל הרע שבעולם, על ידי תלת מלין אלין. ובזה יקובל תפלותינו ויתעקדו כל העולמות ויתקשרו זה בזה.

(עטרת צבי, זידיטשוב - פרשת בהר)

בספר אור צדיקים למהר"ם פאפירש בתיקון התפלה סג כ', וכ"כ בסי' ר' שבתי וז"ל בהיות הטעם של אמירת העקידה הוא כדי לכבוש הדין, ע"כ כ' בס' היראה בהגהות שלא לומר פרשת העקידה בראש חודש ושבת ויו"ט מן או"א זכרנו עד לעולם, שאין בימים האלו דין ואין לעורר הדינים, וכ"כ בסידור התניא. ובסי' עולת תמיד, ובסי' תפלה ישרה עפ"י האריז"ל. וכ"כ בשבט מוסר פל"א בשם ס' חוקי חיים, ובסידור האריז"ל, ובס' זכירה ובקיצור של"ה ובס' באר יעקב, וכ"כ בלקוטי מהרי"ח בשמם, וכ"כ בספר דרכי חיים אות יח שהגה"ק בעל ד"ח מצאנז זי"ע לא אמר העקידה בשבת ויו"ט ור"ח, אה"מ וכן נהג אדמו"ר ההצהגה"ק מסיגעט זי"ע.

(לקוטי מאיר, בנעט - סי' ג אות לה)

לענין לאמרו [פרשת העקידה] בשבת ויו"ט, בעל מנחת אלעזר לא אמרו גם ביום שאין אומרין תחנון, רק בר"ה ויוה"כ, וכ"כ בס' עטרת צבי מהגה"ק זידיטשוב (הו"ש). ושמעתי מפיו דמנחת אלעזר ז"ל אשר מרן משיניעוע ז"ל אמרה אפילו בשבת, דכיון מסוגל אמירתו להציל ממחשבות בתפילה, גם בשבת צריכין זה, והוא לא אמר מחמת מנהג אבותיו (יצב"ר). וכן שמעתי שהגר' אמרי איש אמרה בשבת. וא"א (מחנה חיים) לא אמרה דקדושת שבת מגין.

(לקט הקמח החדש - סי' א אות לז)

פסוקי דזמרה

התעלות של שמחה בכל העולמות

ביום שבת בבוקר, יש התעלות של שמחה בכל העולמות, ועל זה נאמר 'השמים מספרים כבוד אל' וגו', ולכן תיקנו החברים להוסיף בשירות ותשבחות בשחרית של שבת 'רננו צדיקים' וכו'.

(עפ"י הזוהר – פרשת תרומה דף קלו ע"ב)

יאמר המזמורים בשמחה

בקיץ שמאחרים התפלה בבית הכנסת ומאריכין בזמירות, עובר זמן קריאת שמע, לכן אחר ברכות השחר יאמר קריאת שמע כלה. ויאמר מזמורי שבת קודש רננו צדיקים בו' בשמחה, וסודם רם ונשא, אך לא יצעק בקולי קולות, כי מעביר מורא שמים ומורא בית הכנסת, ומי הוא זה אשר מלאו לבו

לצעוק צעקות לפני המלך, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ובבית הכנסת פלטין של מלך.

(מורה באצבע, להחיד"א – סי' ד אות קסה)

לדוד בשנותו את טעמו, אברכה את ה' בכל עת, יאמרו בשמחה עצומה מאד, ויקבל במחשבתו שיברך וישבח להבורא ית"ש ויתעלה כל ימי חייו, ובודאי מי שאינו מכוין כונה זו הוא דובר שקרים לפני הבורא יתברך שמו, יודע כמובא למעלה מדרך ארוכה בהקדמה, בה' תתהלל נפשי, ישמח שמחה גדולה ועצומה עד מאד על שיש לו פטרון כזה, ויתנהג בשמחה העצומה זו בכל פסוקי המזמור.

(יסוד ושורש העבודה - שער העליון פ"ז)

כ' באור זרוע (הלכות שבת סי' מב אות ד) נוהגין לקרות מזמורים לכבוד שבת, כגון השמים מספרים וכו', מצוה להאריך ולהנעים זמירות של שחרית, ואסור לומר לקצר בהן, אע"פ שמכוין המוחה בשביל ביטול תורה וכו'.

(דרכי משה – סי' רפא סק"א)

השמים מספרים וכל המזמורים שמוסיפין בשבת, הם הקדמה לברוך שאמר ולפסוקי דזמרה, ולכן אין להפסיק בהם אחר ברכת ברוך שאמר שתקנו אנשי כנה"ג ברכה לפני פסוד"ז (כמ"ש באבודרהם ובפע"ח), ונראה שזה תלוי לפי הגירסות שבזוהר (תרומה דף קלז:).

(שער הכולל - פי"ט אות א)

מזמורי השבת להמשיך אור העליון

ומיד כשבאים לבית הכנסת ומוסיפין בסוד זמירות השבת תוספת, והטעם שסוד זמירות החול לאסוף זמיר כל הנמצאים ממנו ולמטה, והיינו ממש זמיר וקצירת החיצונים וכו', אמנם ביום השבת בלילה שרתה שכינה בהתלבשות הבריאה לבושי שבת באמרם ברכו וכו' ונפתחה הבריאה והאור ונתפשטה בכל העולם ואין חיצונים ואין שטן וכו', והרי זמירות השבת אינם לבטל החיצונים או למתק הגבורה, שהרי היא מתוקה והחיצונים אינם, אמנם הם להמשכת האור העליון הנפתח באמרם "ברכו" ולזה יש בשבת תוספת קדושה ותוספת זמירות, והתוספת הם מזמור למנצח מזמור לדוד השמים מספרים וכו'.

(סידור תפלה למשה, להרמ"ק – שער יא סי' א)

יש נח"ר לחקב"ה גם ממזמורא יתמא בלי כונה נכונה

אומרים ויהי נועם שנקראת בגמרא 'מזמורא יתמא', ויש להאריך על פי מ"ש במקומות רבים בשם הזוהר הק', שיש להשי"ת נחת רוח כביכול גם מתענוגים גופניים דידן בשבת קודש, גם אם הוא מזמורא יתמא, בלי כוונות נכונות הנ"ל רק מצד עריבות המורגש בוחרים בזה, על כל זה כיון שיש נחת רוח להשי"ת מנחת רוח שלנו בימים הקדושים, יש צד זכות בזה.

(אשל אברהם, בוטשאטש - סי' רפא)

התקינו 'יושב בסתר' לשמירה מעולה

יושב בסתר נקרא 'שיר של פגעים' בפרק קמא דשבועות (לו:), שהוא מעביר רוח הטומאה ומזיקין, והגם שכתוב בזוהר תרומה ובכמה מקומות שבכניסת שבת מתעברים ומסתתרים בנוקבא תהומא רבא, על כרחך צריך לומר דדווקא כשישראל שומרים שבת כהלכתה, מה שאין כן כשאינן נזהרים כראוי, אז אדרבה מתגברים בליל שבת קודש, לפי שהוא שעת שליטתן וכו'. לכן כשמוצאין במה להאחז מתפשטין יותר, וצריך שמירה מעולה, לכן התקינו זה המזמור בשחרית, לטהר האויר מהם.

(סידור היעב"ץ - תפלת שחרית בשבת)

ויכוין בכל פסוק המלאך שאומרו ברקיע, והם על סדר אלף בית, וזה הלל הגדול של מלאכי השרת, והאומרו בטהרה יש לו חלק לעולם הבא, וחלילה להזכיר בפיו מלאך, רק יהרהר.

(סידור רבי שבתי - תפלת שבת)

לאמרם בשמחה

יש לכל איש ואיש מישראל להתעורר בשמחה רבה ובחשקות גדול, ולחשוב אלו היה רוצה מלך בשר ודם שיעשה לו כתר והוא בר הכי, ויודע שהמלך יתענג וישתעשע בהכתר מאד מאד, ועל ידי שמחת הכתר יהיה העושהו משרי רואי פני המלך, כמה היה מזדרז ומתעורר ושש ושמח למהר עשיית הכתר ההוא, והיה מנדד שינה מעיניו ולא יעצרהו הגשם

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

היראה צריך לעורר בערב שבת, אבל בשב"ק צריך להיות העבודה באהבה

אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד, ונ"ל דהנה שבת קודש יש בו בחי' יר"א שב"ת, המרומז באותיות בראשי"ת, והכוונה לפי שפלות דעתי נראה **דהיראה צריך להיות בע"ש לירא מהשבת, אבל שבת קודש בעצמו הוא בחינת אהב"ה בחי' אברהם אבינו ע"ה זרע אברהם אוהב"ו**, ע"כ נ"ל שכוונת הפסוק ג"כ כנ"ל ואמר אל תירא אברם ר"ל לא יהיה לך בחי' יראה בשבת קודש, **אנכ"י מגן לך היינו התורה הקדושה המרומז באנכי יהיה מגן לך ע"ד מאמר חז"ל אורייתא מגינא ומצלא**, שכרך הרבה מאד רומז לשבת קודש ע"ד שיסד בזמירות שכרו הרבה מאד **ור"ל שבשבת קודש אל תצרך להשתמש בבחי' יראה רק בבחי' אהבה לבד, והבן.**

(רביד הזהב)

והשלג והכפור והגליד, על אחת כמה וכמה מהשירות והתשבחות שנעשה מהם כתר למלך מלכי המלכים, בודאי אם היה ברעותא דלבא, והקרא צווח ואומר (תהלים ב, ב) עבדו את ה' בשמחה. ובעת שאומר שירות ותשבחות הנאמרים בדברי נעים זמירות ישראל, יתלהב נפשו בשמחה גדולה מאד מאד שזוכה לעשות כתר למלך מלכי המלכים, וכמו שאמרן דוד המלך ע"ה בשמחה.

(ישמח משה - פרשת שמות בד"ה כה אמר)

התקרבות להשי"ת

בפרק קמא דברכות (ד:) בענין סמיכת גאולה לתפלה, מביא רש"י (ד"ה זה) ירושלמי (ברכות פ"א ה"א) משל לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, ומצאו שהפליג וכו'. מבואר שם דהתקרבות להשי"ת הוא על ידי שירות ותשבחות, ועל ידי כך תפלתו נשמעת.

(ישמח משה - פרשת נשא בד"ה ויהי ביום)

השי"ת שומע לקול השירה של כולם

הדעת נותן שאין ראוי להלל להש"י רק אותו שאין בו חטא ועון וקוב"ה משתעשע בו והוא מרכבה לשכינה ומום אין בו, אבל כל שחטא מום בו לא ירצה, כי איך יערב למלך שיר מורדיו, אבל השי"ת ברוב רחמיו שומע לקול שירות ותשבחות עבדיו, וראיה מהלבנה המעורב בקטורת (רש"י שמות ל, לד). ונקרב אל השכל מכלי זמר שיש בו נימין הרבה וכל נימה ונימה יש לו קול אחר, ומתוך כך, במוריע כולם יצטרפו קולות מקולות שונות וניגונים מהודרים מאוד, ויכול להיות שיש ביניהם נימות שהנימה ההוא בפני עצמה אין קולה יפה ונעים וערב ודק רק גם ועב, אף על פי כן יפה מאוד אל הצירוף, כי בהצטרף שני הפכים ישולם העדי.

(תפלה למשה - מזמור לג א)

שבת נשבתן

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

ע"י הארת שבת כל אחד יכול להגיע לבחינת אברהם אבינו

ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים וגו' כה יהי' זרעך והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. כמו שכתבנו שמגודל ענוותנותו הי' דואג שאינו ראוי לכלום ועכשיו הבטיח לו הקב"ה **כה יהיה זרעך**, שכביכול הקב"ה מקיים כל המצוות, וזה שכר מצוה מצוה היינו השכר שהקב"ה נותן בעבור המצוה, היא המצוה של כביכול בה, ובזה הוא מקיים תרי"ג מצוות, והבן, וחשב אאע"ה בלבו אפשר רוצה הקב"ה לקיים מצות צדקה ואין לו עני גדול יותר ממני, כביכול הקב"ה נותן לי מצד צדקה, וזהו **ויחשבה לו צדקה**, שהקב"ה רוצה לקיים מצות צדקה, והבן.

וזה נתן לנו שבת קודש, שבשבת קודש יכולים אנחנו לבוא לזו הבחי' שהי' אברהם אבינו ע"ה ויכול למנות א"ע עם עפר הארץ, מחמת שבימי החול הוא הסתרת פנים ולזה אומרים אנו אהבת עולם מחמת שהיא (גילוי) אהבה דקה וקלה, אך שאין בה פירוד והיא אהבת עולם, ובשב"ק אהבה היא גדולה מאוד כמשוש חתן וכלה, והיא ג"כ אהבת עולם ולא יהי' שום פירוד לעולמי עד, ואין הסתרת פנים בשב"ק, לזה כל חפציו עשוים ואינו רוצה שום דבר שכל איש מאמין ורואה בחוש שכבוד ה' עלינו נגלה ואין הסתרת פנים וממילא היצה"ר בטל מחמת שאינו יכול לסמות לנו את העינים ולומר שהיא הסתרת פנים שכ"א ואחד רואה בחוש ממש ולזה יכולים לבוא לבחי' אברהם אבינו.

(אור יצחק - להרה"ק מהר"י מראדוויל זללה"ה)

שלא יעכבו תפלתו

אין המלך דוד נושע ברב חיל, כי אם במה ששר שירות ותשבחות והתפלל לאלקים, כמאמרינו (יהי"ר קודם תהלים) ויעמוד לנו זכות פסוקי תהילים כו' לומר עריצים ולהכרית כל הקוצים כו'. וכיון שהכרית כל החוחים והקוצים, הם שרי מעלה, ממילא כשיפקוד ה' על כל צבא מרום במרום, ממילא אז יפלו מלכי האדמה באדמה. ולבעבור זה אמרו (ברכות לב.) לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ב"ה ואחר כך יתפלל, הוא מהאי טעמא, כי מתחילה צריך לומר עריצים למען לא יהיו מעכבים את התפלה בדרך הילוכו, אחר כך יתפלל, וענין שבזה מזמר עריצים, היינו מה שמודיעין גדולת הבורא ב"ה איך שהוא גדול ומהולל, ומלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, סובב הכל ובתוך הכל, וגם שמשפילין הסטרא אחרא, פה להם ולא ידברו כו', ובזה הם נכנעין ונופלין. ועוד, שמצייר בלבו גדולת הבורא ב"ה, אז נתמלא בושה על גודל חטאיו אשר עבר ופשעיו אשר גבר, ומתחרט עליהן מעומק הלב, ובזה הוא מכרית אויבי איש הם אנשי ביתו הנעשים מנגעי בני אדם רח"ל, וממילא נפול יפלו כל אויביו תחתיו, כמבואר בספרים הק'.

(ייטב לב - פרשת לך בד"ה ויגע)

פסוקי דזמרה

אמרו (שהש"ר פרק ח אות יט) אין אומה נופלת עד שנופל השר שלה תחלה, וכדכתיב (ישעי' כד, כא) יפקוד ה' על צבא המרום במרום אחר כך ועל מלכי האדמה וכו'. ולזה על ידי התפלה צריך להתפלל על שניהן, להפיל השר, אחר כך האומה. וכל זה יכולים לפעול על ידי תפלות ושירות ותשבחות, לכן נקרא פסוקי דזמרה, על דרך (תהלים כה, ה) זמיר עריצים, כמאמרנו קודם תהלים לומר עריצים ולהכרית כל החוחים והקוצים כו', הן הן שרי מעלה, הסובבים את השושנה כו'.

(ייטב לב – פרשת וישלח בד"ה או יאמר כי)

הלל הגדול

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, יכוין האדם במחשבתו בשמחה עצומה המילות בזה הלשון ממש: הודו לה' כי טוב, וראוי להודות לו, ולמה, כי לעולם חסדו, ואל יחטוף תיבות פסוק זה בלא לב ולב, לעושה נפלאות גדולות לבדו, יכוין תחילה פירוש רש"י ואחר כך ראוי לכוין פירוש הזוהר הקדוש פרשת בלק (דף ה:) וז"ל [בתרגום ללשה"ק]: פתח ואמר לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו, כמה חסד עושה הקב"ה עם בני אדם ואין יודע אלא הוא בלבדו, אדם קם בבוקר, שם רגלו על ראש נחש שבא להרגו, והאדם שם רגלו על ראשו [מבלי משים] והורג אותו, ואין יודע בו אלא הקב"ה לבדו, הוי לעושה נפלאות גדולות לבדו, אדם הולך בדרך ושודדים ממתינים להרגו, בא אחר וניתן פדיון תחתיו, והוא ניצל, ואינו יודע החסד שעשה עמו הקב"ה, והנם שקרה לו חוץ מהקב"ה לבדו, הוי: לעושה נפלאות גדולות לבדו, לבדו עושה ויודע, ואחר אינו יודע. ופירוש זה הובא ג"כ בגמ' הקדושה פרק המפלת (נדה לא.) על פסוק עושה נפלאות לבדו וברוך שם כבודו לעולם עייי"ש, ובכל זה ישמח האדם שמחה עצומה מאד בגודל אלקותו ית"ש ויתעלה, לעושה השמים בתבונה עד סוף המזמור, יחשוב בשמחה עצומה כמה פעמים גבורות ה', גבורות ה', על כל ענין בפני עצמו הנזכרים בפסוקים אלו, ולא יהיה אמירתו בהם כמצות אנשים מלומדה ח"ו, ודי בהערה זו.

(יסוד ושורש העבודה - שער העליון פ"ז)

הנפלאות גדולים הם מזכות האדם

ועבור זה אנו משבחין להקב"ה השבח 'לעושה נפלאות גדולות לבדו' בשבת, כי מאחר שכל שתא יומין מינה מתברכין, וגזירת כל הטובות הכל ביום השבת, לפי שהוא עת שמחת המלך, וידוע אשר בעת השמחה אין דרכו לדקדק עם בריותיו להעמיד על שורת הדין, לכן אנו משבחין אותו 'שעושה נפלאות גדולות לבדו', שהנפלאות נגזרים בדרך הגדולות, שגדולים הם מזכות האדם, כי לבדו הם שגוזר כפי הטבת לבו, ורוב שמחתו בעת ההיא.

(סידורו של שבת - שורש ה ענף ה עלה ו)

האדרת והאמונה

האדרת והאמונה

תיקן האר"י ז"ל (שערי ציון תיקוני תפלות ליום השבת) לומר זמר 'האדרת והאמונה לחי עולמים' בשבת, וביותר בשבתות הספירה אז יתרבה קדושה יותר, ובמלת ישתבח נרמז ח"י שבת, וגם מספרו עולה י"ש קדו"ש, ולזה צריך לסגל מעשיו מקודם, לשוב על חטאו בתשובה שלימה ולתקן המעוות, וביותר עוון קרי ר"ל שמספרו עולה י"ש שהם דברים הפוכים.

(עבודת ישראל - אבות בד"ה כל ישראל)

האדרת יאמר בכריעה ובאימה וברתת

מצאתי כתוב, בשעה שישראל מתחילין לומר 'ברוך שאמר', אז מתחילין המלאכים למעלה לומר 'האדרת והאמונה', וזהו הפירוש אומרים האדרת 'בשוה' עם ישראל, כי בשו"ה ר"ת ב'רוך ש'אמר ו'היה ה'עולם, ויש בו ג"כ פ"ז תיבות כמו ב'ברוך שאמר', ועל כן ראוי לומר 'האדרת' קודם 'ברוך שאמר', ויאמר בכריעה ובהשתחויה ובאימה וברתת.

(אור צדיקים – תיקון התפלה אות יז)

בענין הפיוטים של ימים נוראים האלה, יש בהם אוצרות גנוזות חכמה אשר אין להעריך ולשער בפרט בתפלות הגדולות כמו האוחז, "והאדרת והאמונה", אשר כל תיבה ותיבה מרמז שם או כנוי משמותיו וכינוייו יתברך, והרבה באו בדפוס פי' המחזור, אבל עוד יש כהנה וכהנה מי מנה, על כן צריך לאורמם באימה וביראה בקדושה ובטהרה.

(סידור שער השמים, להשל"ה - לימים נוראים)

הגאוה והגדולה

הגאוה והגדולה לחי עולמים. דלענין עבודת ד' צריך שילבוש עצמו בגדלות, לומר שהוא חלק אלקי ממעל וחשוב יותר ממלאך.

(אמתחת בנימין - קהלת י בד"ה א"י מה)

ואח"כ יאמר השבח הגדול של ברוך שאמר, ויתלהב לב האדם לומר אותו בכונה ובשמחה עצומה מאוד, כי שבח הגדול הזה תיקנוהו אנשי כנסת הגדולה על פי פתקא דנפל מן שמיא כנזכר בטו"ז סי' נא, ותיקון של שבח הגדול הזה בעולמות העליונים הובא בזוהר הקדוש פרשת ויקהל (דף רטו:) וכו', לכן ראוי לכל משכיל שיאמר השבח הגדול הזה במתון גדול ולא במהירות, ויתבונן בכל שבח של כל "ברוך" חכמתו הנפלאה וגבורותיו יתברך שמו, וליתן במחשבתו הודאה ושבח להבורא ית"ש כמו שכתב הזוה"ק הנ"ל, לברכא לקודשא בריך הוא על כל עובדא ועובדא ולשמוח שמחה עצומה על גודל אלקותו ית"ש ויתעלה בבריאת מעשה בראשית, ובגודל רחמנותו על בריותיו וגודל אלקותו הנצחית לעולמי עד וכו'.

(יסוד ושורש העבודה - שער ג פרק ג)

❧ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ❧

גודל חשיבות ומעלת המזמורים שמוסיפין בשב"ק

פעם אחת איחר אחד מחשובי החסידים של הרה"ק הרה"ק בעל בית אהרן זללה"ה לשחרית, ולא היה בביהמ"ד באמירת המזמורים שמוסיפין לפסוקי דזמרה של שב"ק, ובעת עריכת השולחן כששאל לו הרה"ק ע"כ התנצל החסיד שהוא עדיין מלובש בגוף וכו', נענה לו הרה"ק : מיכל'ע (כן קראו לחסיד ההוא), וואס רעדסטו, וועז מיר זענען געווען א יונגערמאן, אז מיר האבן זיך דערמאנט אז מען דארף גיין זאגן "שבת ברכות" (כן קראו להמזמורים שמוסיפין לפסוקי דזמרה), "האט דאס אונז פון בעט אריסגעווארפן". עוד אמר פעם אחת בצעירותינו כשהיינו מתפללים שבת ברכות "האט אונז געטרייסלט אלע אברים".

והה"ק רבי יוחנן מסטאלין זללה"ה אמר, 'שבת ברכות' איז זייער א הויכע זאך, ס'איז במשל צו א דימאנט, אז א מבין קומט און זאגט אז דאס איז א דימאנט, דארף מען דאס האלטין טייער ווי א דימאנט, מיר זאגין אייך אז דאס איז א דימאנט, איהר זיינט נישט קיין מבינים, זיי זאלן וויסין וואס 'שבת ברכות' איז, וואלטין זיי ניט פאר שפעטיגט. וועז ס'קומט א מבין און זאגט אים דער שטיין איזו וועדר אסאך וואכעדיג'ע, וויפל וואלט ער אכטונג געגעבן אויף דעם.

(כתבי קודש, קארלין - ח"א ט"ו)

כל חיות המלאך הוא באמירת שורה אחת של "הודו"

'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו', פעם אחת אמר הה"ק ר' העניך מאלכסנדר זי"ע לחסיד אחד, בזה"ל: כל מלאך אומר 'כי לעולם חסדו' והמלאך נברא רק בשביל זה, דהיינו מלאך אחד אומר תמיד בלי הפסק 'לעושה השמים בתבונה כל"ח', ומלאך אחד אומר תמיד 'ולעוג מלך הבשן כל"ח', ואין לו רשות לומר פסוק אחר, כי לא נברא רק על זה 'לשבח לאדון' בפסוק זה. מכש"כ אנחנו בני ישראל שיש לנו רשות לומר כולם עאכו"כ צריכין אנו לשמוח בד'.

(שיח שרפי קודש - שבת אות מח)

שלהובין דרחימו של הרה"ק מצאנז זי"ע בפסוקי דזמרה של שב"ק

עבודת אמירת הפסוקי דזמרה בשבת קודש אצל מרן רביה"ק מצאנז זי"ע נודעה לשם, ונעתיק מפי כמה ספרים שתיארו אותה במקצת בדרכי חיים אות ס"ד כותב שבבית מדרשו של רבינו היו מתפללים בחיות עצומה ובשמחה רבה, וסיפר הגאון מוה"ר שלמה לייב ווינבערגער זצ"ל אב"ד באגאד (מובא בס' נפלאים מעשיך עמוד מ') שהסתופף רבות בצל קדשו של רבינו וכשמרן הק' הרים את קולו בפסוקי דזמרה בשבת קודש ואמר הפסוק טעמו וראו כי טוב ד' היו מרגישין מתיקות נפלאה שאין שום בעל תאוה בעולם יכול להשיגה. ועיין עוד שם עמוד רפ"ח שבצאנז התפללו פסוקי דזמרה במיוחד בהתלהבות עילאה.

(מגן אבות - שבת, שחרית)

"פארזיכט און זעהט אז דער אייבישטער איז גוט"

מסופר מהרה"ק הרב בעל התניא זצללה"ה זי"ע שכאשר ביקר באחד המקומות שאור החסידות טרם הגיע אליהם, והיה ביהמ"ד מלא לומדים וחריפים, וסבבוהו רבים בשאלות ובקושיות הוא עלה על הבימה והכריז בקול רם ומתוך ניגון "טעמו וראו כי טוב ה'" - "פארזיכט און זעהט אז דער אייבישטער איז גוט", ולא יסף, ומסופר שתיכף יצא מבית הביהמ"ד והלך לדרכו, אך דבריו הקדושים האלו פעלו בלבות השומעים כ"כ עד שרדפו אחריו לבקש שילמדם דרך השם, ועד שנמשכו אחריו עשרות אברכים ונתקרבו לעבודת ה' כראוי.

(וכן פי' בספרו הק' "טעמו וראו כי טוב ה'", שיהי' גלוי הוי' אחד בלבו שאין עוד מלבדו, ואין חיים אחרים ותענוג אחר כלל, רק כי הוא חייך שהוא מקור החיים ומקור התענוגים, ולזאת תהיה אהבתו להש"י כאהבת אדם לחייו ממש, כך תהי' אהבת ה' תקועה בלבו ולזאת יתענג על ה', ושש ושמח בעבודתו, כי קרבת אלהים טוב לו וכמו שכתוב טעמו וראו כי טוב ה').

(אגודה אחת, ילקוט סיפורים)

באמירת האדרת והאמונה קפץ מההלון ועשה 'קאזעלקיס'

הרב הקדוש בעל אוהב ישראל זי"ע נחלה לא עלינו ונתרפא, אחרי זה ראה את בעל הטורי זהב בחלום ושאלו למה לא

הבאת קרבן תודה, אמר לו הבית המקדש חרב, אמר הטורי זהב : "בלובלין יש בית מקדש מעט תספר שם", ושאלו (הרה"ק מאפטא את הט"ז ז"ל) אם היה דרך הבעל שם טוב בימיו, אמר לו היה אצל יחידי סגולה, ומהם הייתי, ורמזתי באבן העזר סימן כה (ס"ק א') על פסוק (תהלים קכז) "שוא לכם משכימי קום וגו'", ובא ללובלין ובשבת קודש בא להבהמ"ד והיה שם בציבור אומרים "האדרת והאמונה" וקפץ האוהב ישראל דרך החלון ועשה הזדקרות (קאזעלקיס, שאמרו צדיקים שזהו היה דוד מפזז ומכרכר כו') בהתלהבות באמירת האדרת והאמונה וכו' זמן רב. זי"ע.

(נפלאות הרבי אות ר"נ)

שמעו בכל הרחוב כל בוקר איך שאומר 'האדרת והאמונה'

הגאון ר' משולם טיסמעניץ זצ"ל הי' מזמר פיוט זה בכל יום בעלות השחר בקולי קולות והתלהבות עצומה עד ששמעו בקול בכל רחוב בית דירתו, ואמרו אז הת"ח שבק"ק פרעשבורג שהגם שאין לשורר פיוט זה אלא ביום הכיפורים באשר הוא שיר המלאכים וביום ההוא ישראל דומים למלאכים, אמנם הגה"ק רבי משולם שהוא דומה למלאך ד' צבאות (כאשר נחקק תואר זה על מצבתו) לכן רשאי לזמר שיר הנורא הזה בכל יום ויום ע"כ.

(אלף כתב רע"ז)

הנשמה אומרת "הודו לאל השמים"

נותן לחם לכל בשר וגו' הודו לאל השמים. רבינו האור מלא [מקאסאן] זי"ע היה נוהג באמרו הלל הגדול בעת הסדר, לומר בזה"ל דער גוף זאגט "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו", און די נשמה זאגט "הודו לאל השמים כי לעולם חסדו".

(הגדה מועדי קדשיך, טאהש - עמוד ריב)

ידיד נפש בשבת קודש לפני התפילה ד' שעות רצופים

הרה"ק רבי אשר הגדול מסטאלין זללה"ה סיפר מעבודת מורו ורבו הקדוש רבי שלמה מקארלין זללה"ה הי"ד, ומהתלהבות התפילה שלו, ובתוך הדברים אמר: הפזמון ידיד נפש בשבת קודש לפני התפילה ארכה ארבעה שעות רצופים. ואמר בשם רבו הקדוש בעת שהיה הקיטרוג על עבודת התפילה "דער דאוונען האט גיוואלט אוועק גיין פון דער וועלט", ער האט געזאגט אז ער האט זאך נישט בא וועמען אפ צושטעלין, האט דער רבי גיזאגט "ואני תפלה", מיר וועלין דאוונען. ועל זה אמר רבינו הרא"ש דער רבי איז גיווען דער דאבונען אליין היינט זאגין מיר ואני תפלה.

(ברכת אהרן דף מ"ה)

כשמתחיל הודו שומעין "פון דינוב ביז רימינוב"

הרה"ק הרבי רבי הערש מרימינוב זי"ע אנר פעם : וועז דער רבי ר' הערש מיילעך [מרן הבני יששכר זי"ע] זאגט "הודו" (שמתחיל פסוקי דזמרה), "הער איך עס פון דינוב ביז רימינוב" .

(אור השבת עמ' נז)

הגביה העמוד על ראשו ורץ בביהמ"ד וצעק "נפשנו חכתה לה'"

סיפר הגה"צ אב"ד פאיע זצ"ל, שמעתי מנכדי הרה"ק רבי הירצקא מראצפערט זללה"ה שנסע פעם עם הרה"ק מגארליץ זצ"ל לכמה עיירות, בעיר אחת כיבדוהו להרה"ק רבי הירצקאלע בשבת להיות השליח ציבור לפסוקי דזמרה, וכשהגיע לתיבות "נפשנו חכתה לה'", הגביה את העמוד ממקומו והניחה מעל ראשו, וככה רץ סביב בביהמ"ד, ואמר בהתלהבות "נפשנו חכתה לה' עזרנו ומגננו הוא כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו וגו'".

(שיח זקנים - ח"ה עמ' שט"ו)

בשמעו מהצדיק "נפשנו חכתה לה'" מאס בעולם והבליו

אם בימות החול היתה נעלה ונשגבה תפלתו של רבינו (בעל אהבת ישראל זללה"ה) על אחת כמה וכמה בשבתות, יהודי זר שנקלע פעם לויזניצא ושמע אותו מסיים את הפסוק "נפשנו חכתה לד' עזרנו ומגיננו הוא וכו'", הזדעק מרוב התרגשות וקרא בקול "פוי דיא וועלט". ע"י ההרגשה שהשיג מתפילתו ז"ל.

(קדושת ישראל - ח"א עמ' קמ"ו)

זכות הגליון
בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר משה יוסף ווערטהיימער הי"ו

לרגל שמחת אירוסי בתו למזל טוב

הכלה החשובה והמהוללה שיחי'

עב"ג הבה"ח המו"מ בתוי"ש כמר **שלמה חיים שטיין** הי"ו

בן מחו' ידידינו החשוב והנעלה

מוה"ר **משה יצחק שטיין** הי"ו

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרווות מעין ומכל יו"ח
רב תענוג ונחת דקדושה, במידה טובה מרובה וגדושה
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

כעתירת וברכת

מערכת "קול התאחדותינו"

דקהל יטב לב ד'סאטמאר

בני ברק

פנימי תשי"ח בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור כ"ק אדמו"ר מפאלטישאן שליט"א

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

ערש"ק פרשת תצוה תשפ"ג לפ"ק

רבינו קידם פניו בברכה ודרש בשלומו ושאל אודות מקום אכסנייתו בשכונת חתם סופר שבעיר קרית יואל יע"א אשר שם יערוך את השבי"ק

האדמו"ר מפאלטישאן: קיעה"ר דער רבי האט דא גלילות, און ב"ה אלע פירן זיך אויפן זעלבן אופן. כ'וויים נישט צי אינדערהיים האט סאטמאר געהאט אזא עולם וויפיל ס'איז דא היינט נאר אין די געגנט.

רבינו: ס'איז א שיינע געגנט דארט, מ'רופט עס 'וואודבארי דזשאנקסן'.

א' הנוכחים: מיין שוואגער איז דאך פון די בונים, ער איז אן ארכיטעקט.

רבינו: עם וואוינען שוין דארט הונדערט פופציג משפחות.

א' הנוכחים: אפילו אביסל מער, יעדעס מאל עם ווערט פארטיג א הויז ציהט זיך אריין א איד. דער שטח איז אויסגעשטעלט ס'זאל אריין גיין פיר הונדערט פופציג דירות.

האדמו"ר מפאלטישאן: ברוך ה' אזא קריה נאמנה.

א' הנוכחים: דער רבי ז"ל דער ברך משה פלעגט צו געבן פארץ זיידן פונעם פאלטישאנער רבי'ן א קוויטל?[1]

רבינו: יא, ווען ער פלעגט צו קומען קיין וויליאמסבורג,[2] פלעגט דער טאטע ז"ל אים גיין באזוכן, ער האט מיך מיטגענומען און מיינע ברודער'ס אויך, און ער פלעגט אים געבן א קוויטל. ער האט מיך אסאך מאל פארהערט ווען ער פלעגט צו קומען קיין וויליאמסבורג.

האדמו"ר מפאלטישאן: ער איז אויך געווען אין בוקארעסט ביים זיידן.

רבינו: יא, נאך די קריג ווען דער טאטע איז געווען רב אין סיגעט, איז ער געפארן קיין בוקארעסט, כ'האב אמאל געהערט פון איהם, אז נאך די קריג איז געווען א אסיפה אין בוקארעסט פון אלע רבנים, און ער איז געפארן פון סיגוט, דארט האבן זיך צוזאם געזעמען אלע רבנים פון ראמעניא, ס'קען זיין אז ער האט זיך מיט איהם דארט געטראפן.[3]

---

1 א"ז של האדמו"ר מפאלטישאן שליט"א כ"ק בעל פקודת אלעזר מפאלטישאן ז"ל.

2 אחר המלחמה כשבא כ"ק אדמו"ר מפאלטישאן ז"ל לאמעריקא תקע אהלו בשכונת בארא פארק והיה דרכו לבא מזמן לזמן על שב"ק לוויליאמסבורג.

3 מענין האסיפה ההוא ע' בס' אלה מסעי (עמ' צ"ח) מה שסיפר רבינו בעל ברך משה ז"ל, כי בימים ההם לאחר מלחמת העולם השניה, כאשר באו פליטי החרב שנשארו לפליטה מתחת ידי הרשעים והזרו למקומות מושבותיהם, וגם רבינו חזר אז לעיר מולדתו סיגוט, וניסה לקומם את הריסותיה ולחזק את שארית הפליטה לתורה ויהדות, רצו אז להחזיר עטרה ליושנה בהקמת הקאנצעליי לקהלות ארטאדאקסן, והנה בשעתו לפני המלחה היה קאנצעליי אחד בבוקארעסט לקהלות אשר במחוז ראמענע, וקאנצעליי שני היה בגראסווארדיין לקהלות אשר במחוז זיבענבערגן, והנה לאחר המלחמה כאשר נשארו אחד בעיר ושנים במשפחה, קבלו קהלות זיבענבערגן הצעה לאחד את כולם תחת הקאנצעליי אשר בעיק בוקארעסט לעבוד יחד שכם אחד, ונסע אז רבינו עם עוד הרבה רבנים נסיעה קשה ומפרכת לעיר בוקארעסט, בדרך של עשרים וארבע שעות, (רבינו אמר שהיה אז בפעם הראשונה בעיר ההוא), ויהי כאשר הגיעו לשם המה ראו כן תמהו למראה מצב היהדות במחוז ההוא, חומותיה פרוצות בשמירת שבת וטהרת המשפחה, ולא היה כל ספק שאי אפשר בשום אופן להתאחד עמהם.

ויהי בעת האסיפה עם רבני בוקארעסט, פתח אחד הרבנים וישא את משלו ויאמר, הלא ידעתם אם לא שמעתם מן הביהכנ"ס רבי אייזיק רבי

דער טאטע ז"ל איז אויך אמאל געגאנגען פאר וועג ער האט התונה געמאכט א קינד מיט א קוויטל ביים פאלטישאנער רבי'ן אין בארא פארק.[4]

האדמו"ר מפאלטישאן: דאס ערשטע קוויטל פארן זיידן האט געגעבן דער נאסאדער רב (הגה"ק בעל מאור יהושע ז"ל).[5]

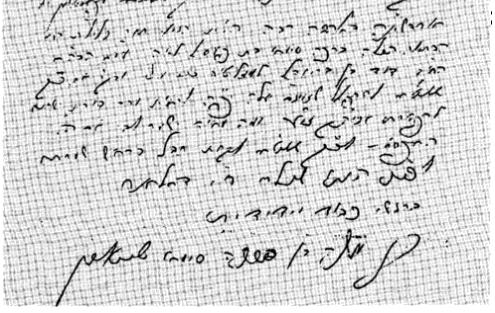
דער זיידע איז געווען נישט געזונט אלץ בחור, אויפן מאנן, ער איז געווען א חלוש, ער האט אלעם אויסגעבראכן, דער בעלזער רב רבי ישכר דוב האט אים געלאזט מאכן א נידעריגן בענקל און א הויכן טיש, אז וועג ער לערנט זאל ער דארפן לערנען אזוי, און ער זאל נישט אויסברעכן, ער האט התונה געהאט און דער שווער האט געזעהן אז ער האט נישט קיין געזונטן איידעם, האט ער אים געשיקט קיין קארלסבאד, דארט האט מען געקענט זיך היילן, זעהט אויס אז ס'איז געווען א לאנגער וועג אונטערווועגנס, האט ער אפגעשטיגן אין אינטערדאם, דארט האט ער געטראפן דעם נאסאדער רב, דער נאסאדער רב האט דאך געהאט צוטוהן מיט די וויזניצער חסידים.

וועג דער זיידע איז אריין געקומען, דער זיידע איז דאך געווען א בעלזער, האט ער זיך עפעס אהנגערופן צום נאסאדער רב, ער האט געהערט ווי ער רעדט, האט ער זיך עפעס אהנגערופן אזוי ווי א רבי'שער אייניקל... האט דער נאסאדער רב געזאגט, אהה, דו ביזסט אויך פון די חברה, האט ער געענטפערט, דער רבי קען זיך פאהרשטעלן ווי אזוי ער וויל, ער האט גלייך געזעהן, האט ער געזאגט, לאמיר זעהן וואם דו קענסט, יכול'סט עפעס לערנען, צי דו קענסט נאר רעדן, האט ער אים אהנגעהויבן צו פארהערן, וועג ער האט אים פארהערט האט ער געזעהן וואם ער קען, איז ער ממש נתפעל געווארן, אויב אזוי מוז ער זיך ביי אים געזעגענען, און דער זיידע האט געזאגט וואם הייסט? ער האט נאכנישט געהאט דעמאלטם קיין חתימת זקן, ער איז אפשר געווען צוואנציג יאר אלט, צי אפילו וויניגער, האט ער געזאגט, וואו פארסטו? האט ער אים געזאגט אז ער פארט קיין קארלסבאד, וועג צאלט דיר די שפעזן? האט ער געזאגט אז זיין שווער האט אים מיטגעגעבן, זאגט ער,

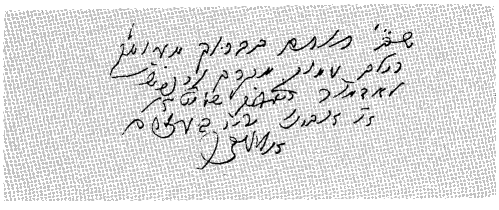

יעקל'ס אשר בעיר קראקא, אשר נוסד באורח פלא, כי רבי אייזיק הלזה חלם לו כי תחת הגשר אשר בעיר פראג יש בנמצא אוצר גדול, ויקח את מקלו ותרמילו ויסע דרך ארוכה וקשה לפראג, והתחיל להתור תחת הגשר למצוא את אוצרו, ויראהו חייל אחד וישאל אותו לסיבת מעשהו, ויספר לו את חלומו, ויצחק החייל לקול דבריו ויאמר לו, הלא גם אני חלמתי חלום אשר בעיר קראקא בביתו של יהודי אחד בשם רבי אייזיק יש בנמצא אוצר גדול, הכי אקח מועד ליסע לשם לשמע חלום דברים, ויסע רבי אייזיק לביתו, ויחפור וימצא אוצר גדול, ובנה הבית הכנסת הנקרא על שמו לשם ולתפארת, סיים הרב הנ"ל ואמר, הרי שהוכרח רבי אייזיק ליסע עד פראג להתוודע כי בביתו נמצא אוצר בל ישוער, וכמו כן גם אנו הוצרכנו ליסע עד בוקארעסט דרך ארוכה כואת כדי להתוודע כי האוצר נמצא בביתינו, ואכן לא התאחדו הקהלות בעת ההוא, עיי"ש [וע"ע בארוכה בס' ומשה היה רועה ח"ג פרק ל"ד].

4 עיי' בסוף ס' פקודת אלעזר שמופיע שם מכתב הומנה ששלח כ"ק מרן רבינו הברך משה זי"ע להאדמו"ר הנ"ל לפני נישואי א' מבנותיו בו מזמינו לקחת חבל בראש שמחתו ובתוה"ד מזכיר עצמו בפו"פ ושם החתן וכלה ושולח לו ח"י דאלאר לפ"נ (ראה תצלום).

וע"ע בסוה"ס הנ"ל שמביא העתק מברכת מזל טוב שכ' האדמו"ר הנ"ל לא' מבני מרן הברך משה בתוך ספר הרי בשמים שהעניק לו במתנה, ובו הוא מזכיר גם ברכת רפואה שלימה למרן רבינו הק' זי"ע (ראה תצלום).

5 עיי' בס' הנ"ל (תולדות אלעזר עמ' כ"ה) במשך הימים הבאים שרבינו שהה שם במחיצתו, הירבה הרה"ק מנאסאד לקרבו ולחבבו באופן מיוחד, עד

כדי כך שפקד על כל הבאים אליו לילך ולהתברך מפיו של רבינו, על אף היותו אז צעיר לימים, ולא זז מחבבו ומלהעריצו, עד שהוא בעצמו הזכיר א"ע לפניו וביקש ברכתו, רבינו סירב בתוקף, ושאל האם עד כה עונתנותו תרבני שהקטן יברך את הגדול, אבל הרב מנאסאד הירבה והפציר עד שבלית ברירה נענה רבינו והאציל לו ברכה.

כשנסע רבינו משם ונכנס לקחת ברכת פרידה, הלך הרב בעצמו ללוותו לתחנת מסילת הברזל, ואף לא נמנע מלשמשו במשך כל הדרך, המלוים נשתוממו לראות את ההכנעה הגדולה שמראה רבם כלפי הרב האורח, בנשאו בעצמו את חבילותיו, כשפנה רבינו אשר הרגיש מאד לא בנוח משימוש הזה, ושאל את הרב מנאסאד הלא ישנם כאן די והותר בחורים לעשות עבודת משא זו, ומה לו לטרוח בדבר שאין בו צורך, השיב הרב, לא לא, אני רוצה בעצמי לזכות בשימושו... חזי מאן גברא רבה דקמסהיד עלויה, ע"ש.

איך זעה דאך אז דו ביזסט א.... אז איך גיב דיר האלב שפעזן פאר א פדיון וועסטו מסכים זיין? האט ער גיזאגט אז פאר דעם איז ער שוין מסכים.

האט ער גיזאגט אז ער מוז אים נאכזאגן א ווארט פון זיין זיידן רבי איציקל מקווערער,[6] האב איך אים גיזאגט, אז רבי איציקל מקווערער איז צוגיגאנגען צו א יונגערמאן וואס די אויבערשטע בענדל איז גיווען צוגיעמאכט, האט ער גיגיבן א שלעפ דאס בענדל, און ער האט אים גיזאגט 'תתיר צרורה', און דער נאסאדער רב איז גיוואקרן פון דעם עפעס מורא'דיג נתפעל פון די מעשה, אזוי האט ער גיזאגט 'תתיר צרורה'? ער האט עס איבערגיג'חזר'ט פאר'ן עולם אפשר צעהן מאל 'תתיר צרורה'.[7]

דער זיידע האט שפעטער מהרהר גיווען וואס עפעס איז ער אזוי שטארק נתפעל גיוואקרן פון דעם ווארט? ווייל ביי די מ"ב אותיות פון 'ואהבת' שטייט 'תתיר צרורה' אויפ 'על לבבך', אלא מאי, פארשטייט מען אז דער נאסאדער רב האט מכוון גיווען אז רבי איציקל מקווערער האט דאס גיוואלט וויזן, מאך אויפ דאס הארץ...[8]

א' הנוכחים: ס'איז גיווען עפעס א מעשה מיט קוויטל גיעלט ביים רבי'ן ז"ל.

האדמו"ר מפאלטישאן: דאס איז שוין א לאנגער סיפור, כ'וויל נישט דעם רבי'ן אויפהאלטן ס'איז ערב שבת.

רבינו: איך בין גיווען ווען דער פעטער ז"ל איז אים גיגאנגען באזוכן ביי אים אינדערהיים אויפ די ניין און פערציגסטע'סטע גאס, כ'בין גיווען דערביי. ער איז גיווען ביים טאטן אויפ א באזוך, און פונעם טאטן איז ער גיגאנגען באזוכן דעם פאלטישאנער רבי'ן,[9] ר' אהרן ארי' כ"ץ איז דארט גיווען דעמאלטם.[10]

האדמו"ר מפאלטישאן: דאס איז גיווען תשכ"ה?

---

6 אביו הגה"צ רבי שלמה מסקווירא היה בנו של הרה"ק רבי דוד'ל מסקווירא בנו של הרה"ק רבי איציקל מסקווירא ז"ל.

7 עיי' בס' גדולת יהושע שמש מובא שאכן הגה"ק מנאסויד זצ"ל לא היה קושר את כתנתו למעלה משום תתיר צרורה.

8 עיי' בספה"ק דברי יחזקאל (פר' ואתחנן) בקצרה, ובס' שיחות יקרים (אות ל"ג מובא בס' דברי יחזקאל השלם בהערה שם למטה), וז"ל: ואהבת את ה"א בכל לבבך ובכל נפשך וגו'. הנה בסידורים נרשם השם מ"ב המרומז בתפלת אנא בכח על פרשת ואהבת שבקריאת שמע, ונרשם על תיבת 'בכל לבבך' תיבת 'תתיר צרורה', ועל תיבת 'בכל נפשך' נרשם תיבת 'קבל רינת', ועל 'ובכל מאודך' נרשם 'עמך שגבינו'.

ופירש הרב ז"ל דהנה פירשו חכז"ל בכל לבבך בשני יצרך ביצה"ט וביצה"ר, ועל זה אנו מתפללים רבש"ע אתה קשרת אותנו עם היצה"ר, ואין בנו כח לעמוד נגדו, אתה אשר לך הכח התיר אותנו ממאסרינו, וזה תתיר צרורה.

ועל ובכל נפשך פי' חכז"ל אפילו נוטל את נפשך, ועל זה אנו מתפללים רבש"ע אנו מוסרים נפשינו באמת בשביל כבוד שמך, ואתה קבל רינת, פי' קבל כוונתנו כאלו נעשית בפועל. ועל ובכל מאודך פי' חכז"ל בכל ממונך. ופירש הרב ז"ל על פי דרך הלצה דהנה איש עני שאין לו כי אם זהב אחד ואומרים לו תן הזהב בשביל כבוד שמו יתברך אין כאן נסיון גדול כל כך, אבל עשיר גדול שיש לו ממון הרבה מיליאנען, ואומרים לו תן הכל בשביל כבודו יתב"ש והוא עומד בנסיונו ועושה רצונו ית"ש, זה היא מצות בכל מאודך באמת.

ועל זה אנו מתפללים עמך שגבינו תן לנו ממון הרבה שנוכל לקיים ובכל מאדך באמת ודפה"ח.

9 ועעתיק מה שמובא בס' פקודת אלעזר (חלק תולדותיו עמ' פ"ב) ...הגה"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל אשר עוד התידד עמו במדינת ראמעניע כאשר שהו שניהם במקום הנופש והרחצה דארנא-וואטרע בשנות תרצ"ד-ה, שם ביקרו זה את זה כמה פעמים והשתעשעו הרבה יחדיו בדברי תורה [בפלפולי דאורייתא] ונתקיים בם ואת והב בסופה שנעשו אוהבים זה לזה באהבה רבה ואהבת עולם, כאשר נפגשו שוב שנית באה"ב לאחר הרבה שנים ולאחר שעברו על שניהם הרבה הרפתקאות נתחדשה ידידותם כמקדם, ומרן האדמו"ר מסאטמאר הי' מן הראשונים שבאו לבקר את רבינו עוד בהיותו במלון במערב העיר ניו יארק, ושם עידדו וחיזקו כפי שמספרים אנשים שהיו נוכחים שם, התלונן רבינו (רבי אלעזר הנ"ל) מאד על מה שהושיבוהו במלון נידח על הקומה השביעית הרחק ממרכז החיים היהודיים, אשר אפילו מקוה אין שם בשכנותו וצריך לטרוח הרבה עד מקום המקוה, ופנה אל אורחו מרן מסאטמאר זצ"ל ואמר לו, הרבי צריך לראות שיהיה כאן מקוה בכל פינה ופינה, ענה לו מרן זצ"ל דא עקא שבאמעריקא מי שיש לו השגות של מקוה אין לו כסף, ומי שבידו צרור הכסף אין לו השגות כאלו כלל. שאלו בחזרה רבינו וכי כסף הוא עיכוב, הלא זקני הקדוש רבי נחום מטשערנאביל זצוק"ל נתן את כל חלקו בעולם הבא עבור בניית מקוה. ענה לו הרבי מסאטמאר בבת שחוק על פניו, באמעריקא אי אפשר לקבל כלום בעד עולם הבא, כי מכירה כזו אינה שוה כאן אפילו פרוטה אחת [כמובן אז בימים ההם], אם היה אפשר למכור קצת עולם הזה אולי היה ממה לדבר, אבל עולם הבא לא קפצי עליה זביני, וסיים ואמר לו: פאלטיטשאנער רבי אל תבואו לאמעריקא בהשגות כאלו, אין לכם למי למכור חלק עולם הבא [לפי המצב שהיה אז באמעריקא בשנות קדם] (כ"ק אדמו"ר מפאלטישאן הגיע לאמעריקא בחודש מנחם אב שנת תש"ט לפ"ק).

ומן הענין לציין שבס' הנ"ל מובא שבעת שרביה"ק היה אלמן ל"ע, ונסגש אז עם הרה"ק מפאלטיטשען בעירת הנופש הנ"ל, ושלח את א' מאנשי בריתו לדבר נכבדות עם אחת מבנות הרה"ק, ומשום סיבות שונות לא יצא הדבר לפועל.

10 הגה"צ ר' אהרן ארי' כ"ץ ז"ל רב דקהל בית אהרן בפלעטבוש חתנו של כ"ק האדמו"ר מפאלטישאן ז"ל היה בימי בחרותו תלמיד מובהק אצל כ"ק מרן רביה"ק ז"ל בישיבתו הק' בעיר סאטמאר.

רבינו: ניין, ס׳איז געווען שפעטער, ס׳דארף זיין בערך תשכ״ו–כ״ז, איך יענע יארן נישט פריער, אפשר גאר ווינטער תשכ״ח.

האדמו״ר מפאלטישאן: דער רבי געדענקט עפעס וואס ער האט געזאגט.

רבינו: עפעס געדענק איך אז מ׳האט געריידט דארט איבער א געוויסע פיש וואס מענטשן האבן עס גערופן ׳משה רבינו פיש׳, דער פיש קוקט אויס ווי א האלבע פיש,[11] און ר׳ אהרן ארי׳ האט געזאגט אז מ׳זאגט עפעס אז ביי קריעת ים סוף האט זיך געשפאלטן דער ים, און ס׳איז געווען דער מין פיש, האט זיך דער פיש געשפאלטן אינמיטן, האט מען עס געגעבן א נאמען ׳משה רבינו פיש׳, איז געווארן א מדובר דארט וועגן דעם, און דער פעטער ז״ל האט עס נישט אנגענומען, ער האט געזאגט ס׳קען זיין אז די פיש האט זיך געשפאלטן, אבער מאן ייטר אז די פיש איז דארט געווען און ס׳איז לעבעדיג געווארן, דער פעטער ז״ל האט זיך מפלפל געווען, ער האט עס נישט אפגעקויפט...

האדמו״ר מפאלטישאן: דער זיידע האט זיך עפעס אנגערופן איבער דעם?

רבינו: איך געדענק נישט, ס׳איז שוין א מעשה פון באלד זעכציג יאר צוריק, אבער דאס געדענק איך אז איבער די ׳משה רבינו פיש׳ איז געווען דארט א מדובר.

11

עיין במס׳ בכורות (דף ח.) שיש דג הנקרא "בת הים", ופירש שם רש״י שצורתו חצי דג וחצי אדם, ע״כ. ובלועזית נקרא "סירנה", ועיין להגאון חיד״א ז״ל בספרו מדבר קדמות (מערכת ד׳ אות י״ג) שכתב וזו לשונו: דג יש בים שקוראים "סירינה" מחציו ולמעלה כדמות אשה בתולה, ומחציו ולמטה כתבנית דג, ומקום משכנה בסלעים ומקומות מסוכנים בים, ומדי עבור איזו ספינה תתחיל זו לשורר ולזמר בקול נעים הרבה, עד כי תפיל חבלי שינה על כל אנשי האניה, ואחר כך נכנסת לתוכה והורגת ואוכלת יושביה, כן כתוב בספר צמח צדיק (פרק י״ז). ובמוסף הערוך (ערך "סרני") הביא מה שאמרו בתורת כהנים "להביא את הסרני", וכתב שהיא מין חית ים מחציה ולמעלה אשה מחציה ולמטה דג, ושבזמנו ראוה שר וספנים בים מלכות נורווגיה כחום היום יושבת על שרטון, ובשומעה קול צלילה מיד בתוך הים, עד כאן מה שהביא לנו הגאון חיד״א ז״ל, ועי׳ עוד בשמות רבה (פרשה מ״ג אות ז׳), ובחידושי הידי משה והרש״ש (שם אות ו׳).

ועיין בס׳ תולדות יהודי מרוקו (עמ׳ כ״ז) שאצל יהודי מאראקא היה נפוץ עובדא מדור דור, שיתרו נעלם מביתו, וגילו למשה רבינו משמים שהלך לבקש את מעיינות החיים, כדי שיחי׳ לעד, נטל משה את יהושע ויצא לחפשו ליד סלע הידוע עד היום בתוך הים ליד תלמסאן שבאלג׳יר, והם אכלו חצי דג לשבוע נפשם, ושארית הדג שהושלכה למים נגעה במעיינות החיים, וחזר הדג וקם לתחיה, והוליד דורות של דגים ששמם עד היום הזה ׳דג משה רבינו׳, דג זה נראה כמי שיש לו רק עין אחת וחצי ראש, עד היום אוהבים יהודי מרוקו לאכול דג זה.

הרש״ה: דער פאלטישאנער רבי פלעגט צו קומען צום רבי׳ן ז״ל (מרן רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל) אויף א באזוך פאר שבת ווען ער איז געקומען אויף שבת קיין ווילי׳אמסבורג, און נאך שבת פלעגט דער רבי ז״ל צוריק גיין צום אים ביי זיין אכסניא אין ווילי׳אמסבורג ביי רבי לייבוש מענדלאוויטש אדער ביי ר׳ משה אבערלענדער.

רבינו: ביי רבי לייבוש מענדלאוויטש איז ער געווען קודם אויף העיוואדר סטריט, נאכדעם איז די אכסניא פון פאלטישאנער רבי׳ן געווען ביי ר׳ משה אבערלענדער אויף בעדפארד ביי היוז סטריט.

כ׳בין געווען דארט ווען דער טאטע ז״ל האט נאך געוואוינט אין ווילי׳אמסבורג.

כ׳געדענק ער האט מיך פארהערט ׳שנים אוחזין׳, ער האט גערעדט אביסל אזוי ווי אין רוסלאנד און אוקריינא, דארט זאגט מען אויף ׳מער׳ [יותר] זאגט מען ׳מיין׳.

האדמו״ר מפאלטישאן: יא, ווער האט ׳מיין מענטשן׳ זאגן זיי.

רבינו: יא, כ׳האב טאקע קודם נישט פארשטאנען וואס ער זאגט.

האדמו״ר מפאלטישאן: א שליש א רביע איז די רעדע ווועלכע איז ׳מיין׳ [מער].

רבינו: כ׳האב געמיינט אז ׳מיין׳ מיינט ער מיינם א זאך... ביז איך האב געכאפט וואס ער מיינט.

האדמו״ר מפאלטישאן: דאס ערשטע מאל וואס ער האט מיך פארהערט פרשת שלח האט ער געזאגט א מדינית האט נישט געקאָנטשעט... האב איך אויך נישט פארשטאנען וואס ער מיינט...

הרש״ה: ער האט אמאל געריידט ביי א באזוך ביים רבי׳ן ז״ל פון די מעשה אז דער בעלזער רב איז געווען זייער שארף אקעגן מזרחי,[12] ער האט אמאל נישט געוואלט אריין

12

עיי׳ בסוה״ס פקודת אלעזר (עמ׳ פ״ג) שהגה״ק מפאלטיטשען סיפר לרביה״ק פרטים מהשערוריה שנתהוותה אודות ה׳חדר כללי׳ שרצו ליסד כמה גדולי מדינת ראמענינ, במטרה שילמדו שם גם קצת לימודי חול, ועי״ז לא ילכו הילדים לרעות בשדה אחר, אף שהכונה היתה טובה מ״מ לא היו צדיקי גאליציא מרוצים מזה ובראשם הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זצ״ל שלחם נגדם בכל עוז, כאשר באו אליו שלוחים והסבירו לו שהלימודי חול יהיו על טהרת הקודש, אמר הרב מבעלזא הנה ישנם כמה מדרגות זו למטה מזו, יש קדשי קדשים, למטה מזה קדשים קלים, יש גם מושג של תרומה שנעשה על טהרת הקודש, ואפילו חולין שנעשו על טהרת הקודש, אבל ׳טומאה שנעשה על טהרת הקודש׳ זו לא שמענו עד כה.

גיין צום טיש, ווייל ער האט געהערט אז א רב וואס איז נוטה צו די מזרחי׳סטישע פארטיי זיצט דארטן.

האדמו״ר מפאלטישאן: דער זיידע ז״ל פלעגט נאכזאגן פארוואס הייסן זיי ׳מזרחי׳, ווייל ס׳שטייט דאך אז די שכינה איז במערב, און זיי גייען אקעגן די שכינה הק׳.[13]

רבינו: אבער דאס איז מיר געבליבן אזוי אין זכרון, איבער די פיש, די משה רבינו פיש, ר׳ אהרן ארי׳ האט זיך מפלפל געווען איבער די מעשה פון די פיש, און דער פעטער ז״ל האט עס נישט מקבל געווען.

הרה״ח ר׳ פנחס שפירא חי״ו: כ׳האב געוואלט ווייזן פארן רבי׳ן, כ׳בין געווען פאריגע וואך שבת אין אנטווערפן, האט מען מיר דארט מגלה געווען אז אין אוהייאו (שם מדינה באהרה״ב) האט מען געטראפן אין א לייבערי כתבים פון מיין זיידן דער וויקנא רב (הגאון רבי אלתר אליקים שרגא שפירא ז״ל), איינער האט דאס געטראפן אין א לייבערי יעצט נאך אזויפיל יארן, זיי האבן נישט געוואלט ארויס געגעבן די ארגינעלע כתבים, מ׳האט געמאכט קאפי׳ס פון כתב יד קדשו.

רבינו: ער האט געוואוינט אין טשערנאוויץ, נישט אזוי?

רפ״ש: יא ער איז געווען רב אין טשערנאוויץ און ער ליגט דארט אויך, ס׳איז דא א אוהל דארט.

ער ברענגט דא אין דעם כתב יד די מעשה מיט די שריפה, אז ס׳איז געווען א שריפה ביי רבי אברהם אבא, ביי רבי פינחס קאריצער׳ס טאטע איז געווען א גרויסע שריפה ביי אים שטוב, אלעם איז פאברענט געווארן, אלע כתבים אלע דברי תורה׳ס, רבי פנחס קאריצער איז געווען א קליין יונגל – שרייבט ער דא – ׳ובכו מאוד׳, די מאמע האט געווייגט, האט ער געפרעגט פאר די מאמע פארוואס וויינסטו? האט זי געזאגט אז ס׳איז אלעם פאברענט געווארן, אלע כתבים, די גאנצע איז פאברענט געווארן, האט ער געזאגט אויף די פאפיר וויינסטו? זאגט זי די גאנצע יחוס איז פאברענט געווארן, האט ער געזאגט, עם וועט זיך אהנהייבן פון מיר דער יחוס...[14]

רבינו: מ׳דערציילט אזוי אויך ביים מגיד.[15]

א׳ הנוכחים: וווי אזוי האט מען עס יעצט געטראפן?

רפ״ש: מ׳האט עס געטראפן אין א לייבערי, און איינער האט אונז געגעבן א קאפי דערפון.

---

13 עיי׳ בס׳ זכרונות אדמו״י בעלזא (ח״ג עמ׳ רנ״א) שפע״א הצטרף א׳ ממשפחת הרה״ק המהרי״ד לעסקן לטובת כת המזרחי, וכשהגיע לשולחנו הטהור של המהרי״ד לא רצה להכנס עד שילך לדרכו לחוץ, ובמוצש״ק נכנס בטרוניא להמהרי״ד ושאלו מהו גודל החסרון של כת זו, השיב לו הרה״ק האם אתה יודע למה הם קורים לעצמם ׳מזרחי׳, אני אגיד לך כי איתא בגמ׳ (בבא בתרא כה.) שהשכינה לעולם במערב, והם עומדים נגד השכינה הקדושה ומצערים אותה.

ועיי׳ בס׳ משה היה רועה (ח״ד עמ׳ ס״ה) שמרן רביה״ק בעל ברך משה ז״ל סיפר שפע״א הגיע לבעלזא לשב״ק איזה איש מכובד שאסף כספים לתנועת ההתיישבות בארץ ישראל והתיישב בשולחנו של המהרי״ד והמתין לבואו, והמהרי״ד לא רצה להכנס לשולחנו עד שהלה עזב את השולחן, ולא הועילו תחנוני מקורביו שהוא איש מכובד, וע״ע שם שמביא שהמהרי״ד ריחק משולחנו רב זקן א׳ ונשוא פנים שקיבל בעירו פני פעיל מפורסם לכת המזרחי, אף שקיבל פניו בלית ברירה, אעפ״כ אמר לו הרה״ק דעם רי״ש שי״ן עי״ן האסטו געגעבן שלום?, ועיי״ש באריכות.

ועיי׳ בס׳ גדולת יהושע (ח״ב) שרבינו הק׳ מסאטמאר זי״ע סיפר להגה״צ מטעמעשוואר זצ״ל שהרה״ק המהרי״ד מבעלזא אמר פעם באמצע ס״ג בשהותו בראצפערט שכל יהודי מחוייב לכוין בברכת ולמלשינים על כת הציונים, עיי״ש באריכות. וכן בס׳ שיח זקנים (ח״ה עמ׳ ר״צ) שרביה״ק מסאטמאר אמר עליו: ער איז געווען א אמת׳ער מנהיג ישראל, איך האב מיך אסאך געלערנט פון איהם הנהגה.

ויש לציין שמפורסם שכן אצל הרה״ק מהר״א מבעלזא זצ״ל הגיע פעם א׳ מראשי המדינה (ד״ר בורג) לעריכת שולחנו בעת שהותו בעיר תל אביב, והרה״ק לא רצה להכנס לערוך השולחן עד שהלה יפנה מקומו.

---

14 עיי׳ בקובץ קרית מלך – סאדיגורא (גליון י׳) שמעתיק כתבי הרה״ק רבי ברוך דרוהביטשער זצ״ל ממעזיבוז׳ שהיה נכדו של הרה״ק הרבי ר׳ ברוך ממעזיבוז זי״ע ונתגדל על ברכיו, וכתביו נמצאו בגניזו הכנסת מרדכי מסאדיגורא ז״ל, וכה לשונו:

הרה״ק רבי פנחס מקוריץ זיע״א היה בנו של הה״ק ר׳ אברהם שפירא, בן להה״ק ר׳ פינחס שפירא מעיר שקלאו דליטא, הנקרא הר׳ פנחס שקלאוער, היה אצלם מכתבי יחוס מהמגלה עמוקות, והשר מקוציי(אחד מבעלי התוס׳) עד התנא רבי יוחנן הסנדלר.

והמכתב נשרף אצל הר׳ אברהם שפירא שהיתה שריפה בעירו ר״ל, וזו הצדיקת הצטערה מאד, שמא היה שרה רחל שיינדיל, וצעקה מעומק הלב על אבידת מכתב היחוס הנ״ל, ניחם אותה ר׳ אברהם ואמר אליה, אל תבכי הרבה, ה׳ יתברך יעזור לנו שהיחוס יתחיל מאתנו, וכן הי׳, ובשנה זו נולד אצלם הרה״ק מקאריץ, עכ״ל.

15 יש כמה ספרים שמביאים עובדא זו על המגיד הק׳ ממעזריטש.

אמנם עיי׳ בס׳ שמע שלמה - קארלין (סוה״ס פרק שלשלת היוחסין אות כ״ד) שכשהמגיד מקאזניץ נתגלה חרה הדבר ליחסן א׳, והקניט את המגיד שאין לו יחוס כלל, השיב לו המגיד, אצלך נגמר היחוס, ואצלינו הוא יתחיל..., ע״ש.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: א פרייליכן שבת, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל האבן א הצלחה׳דיגן שבת מיט אלעם גוטן.

האדמו״ר מפאלטישאן: אמן, כ׳בין זייער דאנקבאר כ׳האב געהערט אז מ׳האט מתפלל געווען פאר אונז דא.

רבינו: יא, דער אויבערשטער זאל העלפן איר זאלט זאל זיין געזונט לאורך ימים.

ביקור גומלין אצל כ״ק אדמו״ר מפאלטישאן שליט״א

בבית האכסניא בשכונת חתם סופר בקרית יואל יע״א

מוצש״ק פרשת תצוה תשפ״ג לפ״ק

האדמו״ר מפאלטישאן: די השפעה פונעם רבי׳ן גייט ווייט, פרייטאג צונאכט׳ס זענען געווען דא בחורים פון די ישיבה, מ׳האט דערקענט אז זיי הערן אוים דעם רבי׳זס סוגיות און זיי לעבן אין תורה.

א׳ הנוכחים: מיין זוהן איז דא איינגעשטאנען מיט מיר, ער לערנט אין די ישיבה דא, אין סניף קדושת יואל ביי ר׳ קלמן,[16] און ער האט מיט געברענגט חברים בחורים.

האדמו״ר מפאלטישאן: און רבי שיימא׳ס אייניקלעך (הגה״צ רבי שמעי׳ שווארץ ז״ל אבד״ק וועלם יצ״ו ובארה״ב נתמנה ע״י רביה״ק ז״ל לרב דקהלתינו במאנטרעאל יצ״ו רבות בשנים), אויך זיי וואוינען דא, און כ׳בין זייער נאנט געווען מיט רבי שיימא׳ן, ווייל זיין איידעם (הרה״ג ר׳ יעקב יחזקי׳ וועבער שליט״א) איז געווען מיין מלמד, בין איך זייער נאנט געווען מיט אים.

כ׳וויל זאגן פאר״ן רבי׳ן, דער רבי האט דא זיי חשובע בחורים, זיי זענען זייער חסידישע בחורים און ווארימע בחורים, זייער דאוועגען און לערנען, כ׳האב גרויס נחת געזעהן, עכטע חשוב׳ע בחורים, אזוי ווי אידן דארפן זיך וואונדשען אז זייערע קינדער זאלן אויסזעהן, ברוך ה׳.

רבינו: ברוך ה׳, כ׳האב הנאה צו הערן.

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

וביקש רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאלפן מ׳זאל האבן גרויס הצלחה און סייעתא דשמיא, מ׳זאל זיין געזונט און קענען זיצן מיט הרחבת הדעת, דינען דעם הייליגן באשעפער על התורה ועל העבודה מיט ברכה והצלחה.

ואיחל רבינו לחיים לבעל האכסניא מוה״ר אליעזר זוסיא הארטמאן חי״ו: לחיים בעל בית, להניח ברכה אל תוך ביתך.

א׳ הנוכחים: דער רבי זאל מיר אויך געבן א ברכה, איך האב דא א שטח.

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן זאלסט עם קענען אויפבויען בקרוב.

ואיחל רבינו לחיים לכל הנאספים

ושאל רבינו: דאם איז אלעם תושבים דא?

האדמו״ר מפאלטישאן: כמעט יעדער, אז דער רבי וועט זיין דא וועלן ׳אלע׳ ווערן דא תושבים.

*

האדמו״ר מפאלטישאן: דער רבי וועט ליינען אליינם די מגילה?

רבינו: כ׳האף מיטן אויבערשטנם הילף צו ליינען די מגילה.

האדמו״ר מפאלטישאן: אין בעלזא פלעגט מען אליינם ליינען די מגילה, מ׳זאגט אזוי אז דער חוזה פון לובלין האט געזאגט אויפן שר שלום אז ער האט שיין פארציילט די מעשה.[17]

א׳ הנוכחים: דער פאלטישאנער רבי האט נישט עולה געווען מפטיר שבת זכור, ער האט געזאגט אז אין בעלזא האט מען עולה געווען שישי.

רבינו: דער זיידע ז״ל דער עצי חיים האט אויך עולה געווען שישי.[18]

---

16 תחת הנהלת הגה״צ ר׳ קלמן האלבערשטאם שליט״א מנה״ר, ורב דביהמ״ד צאנז בקרית יואל יצ״ו.

17 כן מובא בהרבה ספרים ובס׳ י״ג אורות (ח״ג) שהרה״ק רבי שלום מבעלוא זיע״א קרא את המגילה אצל הרה״ק מלובלין זיע״א ואמר עליו, ״די מעשה מגילת אסתר האבן מיר שוין אסאך מאל געהערט, נאר אזוי שיין ווי דער יונגערמאן האט דאס דערציילט האבין מיר נאך קיינמאל נישט געהערט״.

18 הנה בשבת שקורין ז׳ קרואין, בגמ׳ (הניזקין ס.) משמע שהראשון ראשון חשוב קודם, ולפי״ז יוצא שאחרון הוא אחרון בחשיבות מכולם, ועל כן נהגו בהרבה קהילות שהרב עולה לשלישי שהוא הראשון מבין הקרואים הישראלים, וכן בטור יו״ד (סי׳ ת׳) מובא שכן נהג ר״ת, ועיי׳ בשו״ת חת״ס (או״ח סי׳ ס״ו).

אמנם עפ״י האריז״ל הנ׳ עליות הם כנגד הנ׳ מידות וע״כ עליית שישי חשובה מכל, כי היא נגד היסוד, וכן מובא בזוה״ק (פר׳ שלח) שעליית שישי חשובה ביותר ומסוגלת לאריכות ימים ולהנצל מכל נזק.

האדמו"ר מפאלטישאן: און דער קדושת יו"ט?.

רבינו: דער קדושת יו"ט האט אויך עולה געווען שישי.

הרה"ג ר' שלמה יוסף יאזעפאוויטש שליט"א רב ביהמ"ד אור משה ומו"ץ שכונת חתם סופר: דער רבי ז"ל האט דאם פאר זיך איינגעפירט צו עולה זיין מפטיר אין די ד' פרשיות?

רבינו: יא. אבער דער ייטב לב האט זיך אויך אזוי געפירט.[19]

האדמו"ר מפאלטישאן: אפילו שבת פאר א יארצייט האבן זיי אויך עולה געווען שישי?

רבינו: אויך, ער האט אלעמאל עולה געווען שישי. ס'איז דא א זכר לדבר, דעם לעצטן יאר פונעם קדושת יו"ט די לעצטע וואך פרשת משפטים האט ער עולה געווען שישי, און מ'האט אים געליינט דעם פסוק (שמות כג, כ) 'הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי', ווער ס'וויסט, דאם איז געווען די לעצטע קריאה פונעם קדושת יו"ט פאר זיין הסתלקות, דאם איז שישי, יענעם שבת איז געווען שבת שקלים, און ער האט עולה געווען שישי.

הגרש"י: פארוואם האט דער רבי ז"ל משנה געווען פונעם פאטער?

רבינו: ווייל אין צאנז האט מען עולה געווען מפטיר. ס'איז דא עטליכע זאכן וואם ער האט משנה געווען.

דער פעטער ז"ל האט אמאל געזאגט א ווערטל, "ער טוהט אזוי ווי זיין טאטע האט געטוהן, זיין טאטע האט אנדערש געטוהן ווי זיין טאטע, טוהט ער אויך אזוי ווי זיין טאטע האט געטוהן..."

האדמו"ר מפאלטישאן: ס'איז דא עפעס א מימרא אז מ'האט געפרעגט דעם בעלזער רב פארוואם ער דאווענט שפעט? האט ער געזאגט, דער טאטע האט אים געזאגט אז טאמער טרעפט ער א דרך אין עבדות ה' מעג ער משנה זיין...

נישט אזוי, דאם האט ער געענטפערט אויפן פאסטן, נישט אויף דאווענען שפעט, בחייו פון זיין טאטן האט ער נישט געדאווענט שפעט, און דער פריער'דיגער רב האט אויך געדאווענט שפעט.

מ'זאגט אז רבי פיניע'לע אויסטילער האט אמאל געזעדט מיט אים א לאנגער שמועס, רבי פיניע'לע איז דאך געווען זייער א בעטעמ'טער און געשמאקער שמועס'ער, ער האט גערעדט מיטן שווער און ס'איז אים זייער געפעלן, און ס'איז שוין געווען זייער שפעט, און דער שווער דער בעלזער רב האט געזומען דעם זייגער און ער האט עס צוריק גערוקט מיט א שעה,[20] האט אים רבי פיניעלע געפרעגט, דער שווער קען דאך רוקן נאך א שעה, האט ער געזאגט ניין, עד כדי כך האט ער שוין נישט געוואלט, און די שעה צוריק איז שוין אויך געווען געגוג שפעט.

רבינו: כ'האב נישט געוואוסט אז רבי ישכר בער האט אויך געדאווענט שפעט? כ'האב געוואוסט אז ער האט געדאווענט מנחה שפעט.[21]

---

19 **עיי' בס' אליהו רבה** (סי' תרפ"ה ס"ק כ"א, בשל"ה דף ר"פ) **כתב שאף ד' פרשיות הן דרבנן יש ליזהר בהן יותר מפרשיות של כל השנה, ובס' מעשה רב השלם** (פ"ק קל"ג) **דבארבע פרשיות עולה למפטיר ופ' זכור קורא בעצמו הפרשה בתורה.**

ובס' ליקוטי מהרי"ח כ' בשם ס' שערי רחמים שכן נהג הגר"א ז"ל בכל ד' פרשיות, ומסיים ע"ז הליקוטי מהרי"ח ז"ל וכן נהג עצמו אדומו"ר הגה"ק בעל ייטב לב זצלה"ה.

אמנם מאידך גיסא מביא החיד"א ז"ל (בס' מחזיק ברכה סי' רפ"ב סק"ג) **שעליית שביעי הוא החשובה מכל העליות כיון שהוא משלים את הפרשה, וכן מובא בתוי"ט** (פ"ד מגילה מ"א), **וכן האחרונים הביאו עוד טעם בחשיבותה כיון שאין המצוה נקראת אלא ע"ש גומרה. וע"ע בס' ליקוטי מהרי"ח** (סדר שבת) **בשם האריז"ל שהשביעי חשוב ביותר אחר שישי אפי' כשאינו האחרון.**

וידוע בזה שיטתו של מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל מובא בס' לקט הקמח החדש על שו"ע או"ח, וכן ידוע שהגה"צ גאב"ד ריסקיווא ז"ל בעל אורחות המשפטים ורב דקהילתינו הק' פה ב"ב קיבל בענין זה תשובה ממרן ז"ל עוד לפני המלחמה על שאלתו האיך להתנהג בקביעות בענין זה בהיותו כהן.

20 **עיין בסו"ס דברי שלום- סטראפקוב עה"ת** (ענינים ושיחות עמ' קנ"ג) **שמסופר שפע"א השתהה הרה"ק לפני תפילת שחרית, ובאו הגבאים ואמרו שכבר מאוחר, אמר, מי אמר לכם שהזמן כבר מאוחר, ענו הגבאים הלא המורה שעות עומד כבר סמוך לשעה 12, אמר וכי אני משועבד להמורה שעות, 'רוק צוריק דעם זייגער' כי אנו למעלה מהזמן, וכן עשו. עיי"ש.**

21 **עי' בס' י"ג אורות** (ח"ב, עמ' ש') **מה שסיפר הגה"ק רבי איציקל מפשעווארסק ז"ל שפע"א היה במארינבאד, והיה שם הגה"ק מהרי"ד מבעלוא ז"ל והגה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב ז"ל, והתפלל רבי איציקל תפילת מנחה ומעריב אצל הגה"ק מסטראפקוב ז"ל, ומשם הלך להגה"ק מבעלוא, וראה שהחסידים מסתובבים, וחשב שנתארכה אצלם תפילת ערבית וזה עתה גמרוה, אולם אח"כ נודע לו שעדיין לא התפללו תפילת מנחה, כי הגה"ק מבעלוא נהג להתפלל תפילת מנחה מאוחר מאוד [בין השמשות].**

ובס' נפלאים מעשיך (ח"ב) **מביא שפע"א אמר רב א' מאונגארין להגה"ק מהרי"ד מבעלוא ז"ל טעם על מה שהאדמורי"ם מתפללין מנחה מאוחר**

האדמו"ר מפאלטישאן: כ'האב אויך נישט געוואוסט, כ'האב ערשט געהערט לעצטנס די מעשה, ער האט נישט געדאוועט זייער שפעט, אבער אויך נישט פריה.[22]

רבינו: ס'איז געווען צדיקים וואס האבן געדאוועט שפעט.[23]

האדמו"ר מפאלטישאן: דער סאטמאר רב דער רבי ז"ל האט דאך אויך געדאוועט שפעט.

רבינו: ס'האט אים זייער לאנג געדויערט די הכנות צום דאוונען.[24]

דער פעטער ז"ל האט אמאל נאכגעזאגט אויף דעם חשתי ולא התמהמהתי (תהלים קיט, ס) [שיש מי שממהר עצמו לדבר כי מקודם ביטל את הזמן בעצלות וכדומה, ועי"ז נעשה מאוחר ולכן הוא ממהר עצמו, אבל דוד המלך ע"ה הי' זריז למצוה גם בזמנה].

ער האט אויך אמאל געזאגט, אין פסוק שטייט (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ס'שטייט נישט וויפיל צייט ס'האט געדויערט די הכנות...[25]

מאוד, דאיתא שהתמיד של שחר כיפר על עוונות של הלילה, והתמיד של בין הערבים כיפר על העוונות של היום, והנה כשאין ביהמ"ק קיים התפילות הם במקום התמידין, ואם יתפללו מנחה בהקדם איך יתכפרו החטאים שחוטאים אחר מנחה עד הלילה, והרה"ק נהנה מדבריו.

אגב יש לציין שבס' ספרא רבא דישראל (עמ' קפ"ח) מרשימות הגה"צ רבי שמואל ערנפעלד ז"ל שהגה"צ בעל השבט סופר זצ"ל איחר מאוד זמן תפילת מנחה, ובמיחוד בשב"ק במנחה היתה קריאת התורה אצל החלון, ובכן קרא בס"ת מיוחד לזה למען ירוץ בו הקורא, וכן נהגו בלי ספק הגאונים רשכבה"ג החת"ס ובנו מרן הכת"ס זללה"ה. וע"ע בקובץ האוהל (שנה ו' חוברת ג-ד) שב' הגה"צ רבי מיכאל בער ווייסמאנדעל וז"ל: קבלה אמיתית בידינו כי מרן החת"ס ז"ל התפלל מנחה בשעה מאוחרת סמוך לצאת הכוכבים", ועי"ש שמאריך לבאר הענין בזה.

22 ויש לציין סיפורו של הגאון רבי אליהו שטערנבוך זצ"ל ראב"ד אנטווערפען מה שסיפר לו חותנו בעל המקור ברוך מסערעט וויניץ זצ"ל שפעם היה חותנו (בויוי"ר) המהרי"ד מבעלזא זי"ע חולה על המעיים, ולא היה יכול לברך אפילו ברכת התורה ולקרוא קריאת שמע, וכבר היה שעת אחר הצהרים, והיה לו מזה צער גדול.

אח"כ כשהוטב לו אמר המהרי"ד, איתא במשנה (ברכות ט) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה, ופירש המשנה לפי דרכו, כשם שהקריאה מעוררת את הזמן, בפרשת בא מעוררים חג הפסח ובפרשת בשלח ענין שביעי של פסח, כמו"כ הקורא מכאן ואילך, אע"פ שכבר עבר הזמן של קריאת שמע, לא הפסיד כאדם הקורא בתורה, שבקריאה מעורר את הזמן, וכמו"כ מעוררים את זמן קריאת שמע, וסיים המהרי"ד - דבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ.

ועי' בס' שיחות קודש מבעל היוגד יעקב מפאפא ז"ל (עמ' כ"ו) שסיפר מהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שאמר, תאמינו לי, שאם אני עומד להתפלל אחר שעה תשיעית, אז אני עומד בבושה כמו בושת גנב.

23 במשך הדורות היו כמה צדיקים שנתאחרו להתפלל תפלת שחרית, אם מחמת טעמים כמוסים גבוה מעל גבוה (עיין שו"ת ארץ צבי סימן ל"ו), אם מחמת שהיו אנוסים מחמת גוף נקי או אונס בטירדות הכלל וכדו'.

אמנם ידוע כמה הזהירו על כך גדולי הדורות שאסור להמון עם ללמוד מדרכיהם הקדושים לאחר את הזמן תפילה, וראשון למקראי קודש ה"ה רביה"ק בעל בני יששכר זי"ע בהגהותיו על ספר סור מרע (אות ל"ו) ובדרך פיקודיך (מצוה ט"ו), ואדרבה בספרי הצדיקים הזהירו הרבה להתפלל בזמן תפילה.

24 עי' בס' אבני שוהם (קובץ דרשות מכ"ק מרן רביו"ל בעל ברך משה שנדפס בה'

כרכים- ח"א עמ' נ"ב) מה שסיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בענין עבודתו הקדושה של כ"ק מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל בהכנותיו לתפילה, וז"ל שם: ובאמת כל קדושתו ופרישתו בא אליו ע"י שמסר נפשו שלא להכשל ח"ו בשום צד נדנוד איסור כל שהוא, וכמו שידוע שהכין א"ע לתפילה שעות ארוכות עוד בימי עלומיו, שהי' מרגיש שאינו יכול עדיין להתפלל ולשפוך שיח כראוי וכיאות להשוכן במעונים, וכמ"פ גערה בו אמו ע"ה שיצא מביהכ"ס [וידוע שפ"א נכנסה אמו אל בעלה מרן הקדושת יו"ט והתלוננה לפניו על רבינו שמאריך הרבה קודם התפילה, והוא עוד צעיר מדי להתרגל לכגון דא השיב לה הקדיו"ט: מה אוכל לעשות עמו, הלא הוא "קדוש מרחם אמו"].

וכאשר עיני ראו ולא זר (כאשר בק"ד רביו"ל הי' בא לעיר סיגעט על הילולת אביו הקדויו"ט בסוף חודש שבט כשהקרירות מתגבר) כשהי' בביהכ"ס בחוצה ע"פ השדה והי' קר מאוד, וכשחזר מביהכ"ס הי' פניו וכל גופו משתנות לגוון בלוי"א מחמת רוב השעות ששהה בחוץ בקרירות גדול מאוד, וכן בכל ענייני נהג א"ע בקדושה ובטהרה יתירה.

ועי' במהר"ם ט"ב (חלק דברים עמ' ר'), בתוך דברי ההספד לפני מיטתו של מרן רבינו ז"ל ביום כ"ו מנחם אב תשל"ט, שם הזכירו רבינו ג"כ בקצרה וז"ל: מורי ורבותי מונח לפנינו ספר תורה עם יריעות שנעשו בקדושה ובטהרה, גופו הקדוש הי' רק לבוש לאור נשמתו הגדול, הוא הי' קדוש מרחם, מי שזכה לראות עבודתו הקדושה כל ימיו, ראה שלא הי' דוגמתו, הן בענייני טהרה, הן בענייני קדושה, הן בענייני נקיות, שלא ראינו בדורות האחרונים, צריכים אנו להתודות לפני הספר תורה, ולבקש מחילה כי בעוונינו קרה לנו ככה. עיי"ש

וכן ידוע דאף על פי שהוא ז"ל נתאחר בזמן תפילה, היה אומר שהוא אנוס, והיה מקפיד על החסידים שיתפללו בזמנם, וכן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע היה עומד ומזהיר בכל עת מצוא להתפלל תפילה בזמנה, ולא ללמוד מעניני הצדיקים שהם למעלה מהשגתינו, וכן נהג רבינו הברך משה ז"ל בעצמו כל ימי חייו להתפלל תפילה בזמנה בשעה שמונה וחצי, והיה אומר שמקפיד לקרוא קריאת שמע עם התפילין קודם סוף זמן קריאת שמע המאוחר (אף שכבר קרא קרי"ש באשמורת הבוקר), והיה מרגלא בפומי' לומר על אלו שמתפללין במאוחר ורוצים לתלות עצמן באילן גדול דודו כ"ק מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל, ואמר שהבל יפצה פיהם, שהוא ראה בעיניו מסירות נפשו בהכנות לגוף נקי קודם תפילת שחרית בהיותו בסיגעט על יומא דהילולא של אביו מרן הקדושת יו"ט ז"ל ביום כ"ט שבט, כמו שהבאנו לעיל [והאיך רוצים להדמות אליו בזה].

ועיי' בהס' הנפלא א טאג בים רבי"ן שמובא כמה וכמה סיפורים ממרן זי"ע על ענין איחור תפילתו, עיי"ש באריכות יתירה.

25 עיי' בס' עובדות והנהגות לבית בריסק (ח"ג עמ' קצ"ה) שמביא בשם הגה"צ רבי נפתלי האלברשטאם זצ"ל מטשאקאווא שמספר זכרונות מהגרי"ז

א' הנוכחים: מנחה האט דער רבי ז"ל אויך געדאוועט זייער שפעט.[26]

מבריסק זצ"ל, ובתוה"ד סיפר כדלהלן: פעם סיפרתי למרן הגרי"ז זצ"ל כי כאשר היה האדמו"ר מסאטמר זצ"ל בארץ ישראל הוזמן לשמחת ברית מילה אשר גם גאב"ד העדה החרדית הגרי"צ דושינסקי זצ"ל הוזמן לשם, והנה הרב דושינסקי זצ"ל היה כידוע דייקן גדול בזמנים והגיע בזמן לברית, אולם הרבי מסאטמר זצ"ל איחר להגיע, כאשר הגיע הרבי מסאטמר זצ"ל, אמר לו הגרי"צ דושינסקי זצ"ל בצחות, והרי כתיב וישכם אברהם בבוקר ומדוע כת"ר התאחר להגיע.

ענה לו הרבי מסאטמאר זצ"ל גם הוא בבדיחותא, אכן כן כתיב וישכם אברהם בבוקר, אולם מיד לאחר מכן כתיב ויחבוש את חמורו וגו', ולא כתוב בתורה כמה זמן לקח לו לאברהם אבינו לחבוש את חמורו הפרטי, ולהגיע אל המקום.

שמע ואת מרן הגרי"ז זצ"ל, והגיב ואמר לי מתוך התלהבות, בזה"ל: כתיב וישכם אברהם בבוקר, לכאורה מה הרבותא בזה שהשכים אברהם אבינו בבוקר, והרי הקב"ה אמר לו קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וגו' והעלהו שם לעולה, וא"כ מה הרבותא שהשכים אברהם אבינו בבוקר, והמשיך ואמר לי - וכי כאשר אדם צריך לנסוע במטוס לשוויץ בבוקר הוא אינו משכים לקום?, וכי כאשר נקבע לאדם תור אצל רופא מומחה אינו משכים לקום בבוקר?, והרי כאן נאמר ציווי לאברהם אבינו מפי הבורא עולם בכבודו ובעצמו 'קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וגו' והעלהו שם לעולה', וא"כ וכי זהו חידוש שהשכים אברהם אבינו בבוקר.

אלא אמר מרן הגרי"ז זצ"ל, יתכן שהפשט הוא אף על פי שנאמר לאברהם אבינו מפי הבורא בכבודו ובעצמו קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וגו' והעלהו שם לעולה, הרי שיכולים לחשוב שאברהם אבינו לא היה יכול לישון מרוב התרגשות וציפיה לקיים ציווי השי"ת... על כן כתבה התורה הקדושה וישכם אברהם בבוקר היינו שאברהם אבינו הלך לישון, וישן ללא פחד ומורא, והשכים לקום בבוקר משנתו כדי להזדרז ולקיים את ציווי ה', עכ"ל.

כ"כ מתאמרא אצל החסידים שכן השיב רבינו להגר"מ פיינשטיין ז"ל.

26 עיי' בס' עדות ביוסף (עמ' רע"ו) שפע"א בעיר סאטמאר נכנס רביה"ק לתפילת מנחה מאוחר מאוד והיה כבר כמעט כוכבים נראים בחוץ, ואמר להגה"צ מנירבאטור זצ"ל: 'למנחה' - וועז דאווענט מען מנחה?, 'למצחא' - וועז מ'זעהט שוין באלד שטערנ'ס.

וידוע שכשרביה"ק היה בירושלים הגיע הגה"צ רבי ישראל יצחק רייזמאן זצ"ל לחסות בצילו בשב"ק למנחה וסעודת רעווין, וכששאלו לו האיך יצא ידי חובתו בקריאת התורה בלילה, והשיב כי כשרבינו שוהה בירושלים הרי זה כמו שמחת תורה, ובשמחת תורה הרי נוהגים לקרוא בתורה גם בלילה.

וע' בס' תפארת יואל שמביא שפע"א תחת אחת השיחים כשדיבר רבינו בעל ברך משה ז"ל עם דודו מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל סיפר לפניו שפגש את הגאון רבי יוסף אלי' הענקין מהנהלת אגודת הרבנים באמעריקא, והלה דיבר מגדולת רבינו בעל דברי יואל ז"ל אולם דבר אחד אינו מבין מדוע מתפלל שחרית ומנחה כ"כ מאוחר אחרי זמן התפילה, ע"ז השיב לו מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל: "על זה אשיב לך

רבינו: רבי מיכל'ע זלאטשובער פלעגט צו דאוועגען שפעט, מ'זאגט אז ער איז געווען דער ערשטער רבי וואס האט געדאוונט שפעט,[27] האט ער געזאגט, אז ער דאוועגט שפעט וויל ער שטייט אויף שפעט, איז פארוואס שטייט ער אויף שפעט, וויל ער לייגט זיך זייער שפעט, און פארוואס לייגט ער זיך אזוי שפעט, 'וויל מ'דארף וויסן וואס וועט זיין וועז מ'וועט אויפשטיין', וועז מ'לייגט זיך שלאפן דארף מען זיין גרייט אז מ'וועט אפשר נישט אויפשטיין, 'בידך אפקיד רוחי', וועגן דעם האט ער זיך צוגעגרייט לאנג צום שלאפן.[28]

טעם הדבר, בתפילת שחרית הניני אונס גמור כי אין אני מוכן לתפילה (כידוע שרבינו הקפיד מאוד על גוף נקי בתפילה במסיג"ם), ועל תפילת מנחה שאני מתפלל מאוחר תוכל למסור בשמי להרב הנ"ל שמוטב שיתפלל אדם שבעים שנותיו תפילת מנחה בשעה שמותר להתפלל רק בדיעבד מאשר להתפלל מנחה בזמן ולכן יתפלל מעריב גם לפני זמן רבינו תם ויבוא על ידי זה לידי חילול שבת דאורייתא במוצש"ק".

27 עיין בספר אדמור"י בעלזא (ח"ד עמוד קא) מביא שהרה"ק ר' אהרן מבעלזא אמר פעם, כי ראשון הצדיקים מתלמידי הבעש"ט שאיחר זמן תפילה היה הרבי ר' מיכל מזלאטשוב, "קבלה בידי מאבי ז"ל ששמע מאביו ז"ל עד הרבי מלובלין שאמר שאילו היה רבי מיכל'י מתפלל תפילה בזמנה היה מקרב את הגאולה ומשיח היה בא".

והרה"ק ר"א היה מוסיף לפרש מסורת זו, ואמר הרבי ר' מיכל'י היה איש חלש ולא היה יכול להתפלל תפילה בזמנה, אם היה השם יתברך עוזר לו שיהיה בריא שיוכל להתפלל בזמן, היה מביא בתפילתו את המשיח, והיה כופל ומשלש דברים אלו ופירושם, ע"ש.

ועיי' בס' זכרון טוב - נעשכיז (ח"א ענייני תפלה עמוד כט אות ב) ביאור בשם הרה"ק רבי יצחק מנעשכיז זי"ע על איחר תפילתו של המגיד הק' מזלאטשוב שהוא כשבט דן המאסף לכל המחנות, ע"ש.

ובס' גדולים מעשי צדיקים (עמוד מד) כתב: הרב הקדוש מאפטא אמר, אני אומר לכם טעמו של הקדוש ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב שהיה מתאחר כ"כ בתפלתו הק', כאשר מתחיל היום ובני ישראל מתפללים להשם יתברך, זעירין אינון שיזכו שתפלתם יעלו לפני כסא כבודו יתברך, זה מחמת שתפלתו אינו כראוי, וזה מחמת שמעשיו הקודמים עומדים למסך ומבדיל בינו ובין הקודש, והקב"ה חושב לבל ידח ממנו נדח אשר ח"ו לא ידחו תפלות ישראל, וזה תקנתם תפלת צדיק הדור נעשה לבוש לכל תפלות ישראל המתעכבים בחוץ ומתלבשים בתפלתו של צדיק הדור, ויש להם עליה לעלות, והמגיד הקדוש מוהרי"מ זצוק"ל הוא היה צדיק הדור, והמתין עד שיגמרו קהלות ישראל תפלתם, ואז התפלל הוא ונתלבשו כל תפלות ישראל בתפלתו הקדושה, והמתפלל אחר תפלת צדיק הדור, תפילתו אין לה תקנה.

28 עי' בס' י"ג אורות (ח"א, עמ' מ"ה) כי הרה"ק מצאנז ציוה להקהל להתפלל שחרית מוקדם, ואמר שיודע משני צדיקים שהתפללו מאוחר, הלא המה הרה"ק מנעשכיז, ובעל נועם מגדים. הרה"ק מנעשכיז איחר, כי מרוב בושה שנשמתו תעלה בלילה ליתן דין וחשבון לפני הבוב"ע לא

איינער איז געקומען צום דברי חיים, און דער דברי חיים האט אים געזאגט ער זאל קומען צו אים פארן דאווענען, האט ער געפרעגט ווען ער זאל קומען, האט דער דברי חיים געזאגט 'פאר זייגער אכט', דער דברי חיים האט דאך געדאוונט שפעט,[29] [והו' הדבר לפלא בעיניו על שאומר זמן זה].

בקיצור, האט דער דברי חיים געזאגט אז דעמאלטם הייבט ער אן צו דאווענען 'איך דאוון איך זאל קענען דאוועגען'.[30]

דער ייטב לב האט אויך געדאוונט שפעט. אבער דער קדושת יו"ט האט געדאוועגט צייטליך, ניין אזייגער, דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט אויך געדאוועגט ניין אזייגער. ער האט געזאגט 'זייגער ניין' אזוי האט ער געזאגט.

א' הנוכחים: דער רבי דער ברך משה איז אויך געווען א פונקטליכער.

רבינו: יא דער טאטע ז"ל האט געדאוועגט זייער צייטליך, ס'האט אים געהרט ווען ער האט געזעהן וויי מ'דאוועגט שפעט.[31]

האדמו"ר מפאלטישאן: דער אמת איז אז ס'שטייט פונעם בעל שם הק', די טאכטער אדל שרייבט אזוי, אז ער האט געדאוועגט שחרית יעדן טאג אים זיבן דריסיג, אזוי שרייבט זי אין א בריוו. און אנדערע זאגן אז ער האט געדאוועגט ותיקין.

רבינו: דער קאמארנער ברענגט אזוי, אז דער בעל שם הק' האט געדאוועגט ותיקין.[32]

האדמו"ר מפאלטישאן: ס'איז געווען דא רבי עמרם טויבער, דער רבי האט אים מן הסתם געקענט?

רבינו: כ'האב געהערט פון אים.[33]

האדמו"ר מפאלטישאן: ער איז געקומען צום זיידן, און ער האט געזעהן אז דער זיידע ז"ל דאוועגט מנחה אזוי שפעט נאך די שקיעה, פארדעם ווען ער האט געוואוינט אין טשילע האט ער נישט געווואוסט פון דעם, אבער ווען ער האט געוואוינט אין ארץ ישראל איז ער געווארן א גאנצער גאון אין זמנים, די שקיעה מיט די ותיקין, געדענק איך נאך ווי דער זיידע האט אים געזאגט, ער האט ארוים געגומען א שולחן ערוך און האט געוויזן פארן זיידן וועגן ותיקין, זאגט ער אים, 'ר' עמרם, עם שטייט נישט דא אז מ'דארף דאוועגען ותיקין, עם שטייט אז א ותיק דאוועגט ותיקין, קודם דארף איך ווערן א ותיק, און ווען איך וועל זיין א ותיק, וועל איך דאוועגען ותיקין', כ'בין נאך נישט קיין ותיק..., מיט דעם וואס מ'דאוועגט ותיקין וועלט מען נאכנישט קיין ותיק...

ונפרד רבינו ממנו בברכת א גוטע וואך

---

29 הלך לישון כלל, ולפנות בוקר נפלה עליו תרדמה ועל ידי זה איחר תפילתו.

והנועם מגדים איחר להתפלל משום שאמר שמתבייש שחוטא כמוהו יתפלל לפני הקב"ה, אך כשנתאחר הזמן, לא היה לו ברירה אחרת ונאלץ להתפלל. ואמר הרה"ק מצאנז שמי שיש לו אחת משתי סיבות האלו רשאי לאחר תפילתו. ופע"א אמר דמי שבקי בכבלי וירושלמי יודע דגבר חלש רשאי לאחר בתפילה, אבל לאו כל אדם יכול לומר גבר חלש אנא.

30 עי' בס' נפלאים מעשיך (ה"א) בשם הגה"צ מפאיע הי"ד שפע"א דיבר הרה"ק משינאווא זי"ע מענין זמן תפילה, והכה על קדקדם של אלו המאחרים להתפלל אחר הזמן, וא' מן הנוכחים שם בעת השיחה הרהיב עוז בנפשו לשאול את הרה"ק שאביו הק' מצאנז זי"ע הרי מתפלל הרבה פעמים אחר זמן תפילה [ואז היה עדיין אביו הק' בחיים חיותו]. נענה הרה"ק: 'דער טאטע איז שוין לאנג פטור מתפילה' דהיינו שהרה"ק מרוב חולשתו וחוליו היה פטור עפ"י הלכה מלהתפלל, ועל כן היה אנוס גמור בזה שהתפלל אחר הזמן תפילה.

עי' בספר אמרי פנחס (שער ב' לקוטי ש"ס) על מאמרם ז"ל (ברכות ל"ב:) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם וכו', ולכאו' הוי ליה לומר בהיפך שוהין כדי שיכוונו בתפלתם ומתפללין, אלא דזה גופא היו מתפללין שיוכלו לכוין אחר כך בעת תפילתם.

31 עי' בס' י"ג אורות (ה"א) שפע"א אמר הרה"ק מצאנז להגאון רבי יואל אונגאר הדיין בטורנא שיבוא אליו למחרת קודם התפילה, והגיע למחרתו בשעה שמונה, וכשהרה"ק עשה לו תנועה של תמיה דהיינו למה הוא כאן, אז ענה רבי יואל שהרבי ציוה לו להגיע לפני התפילה, גער בו הרה"ק, גאלגאן וכי עכשיו קודם התפילה, אני כבר מתפלל, ושלחו על פניו. ועי"ש ביאור ארוך מהרה"צ המהר"י מפשעווארסק זצ"ל.

32 כן מבואר בהיכל הברכה (פ' בראשית ופ' לך) שהבעש"ט הק' היה מתפלל כותיקין עם הנץ החמה. ועי' בס' אמרי פנחס (שער סדר היום אות נ"ג) שמובא בשם רבי שמעריל ויארחיווקער ז"ל בשם הבעש"ט שטוב מאד להתפלל קודם זריחת השמש, כי בכל לילה עולים הנשמות ושם דנין אותן, והדינים אינם יורדים למטה עד זריחת השמש. ושמעתי בשם הרב רבי נחום מטשערנאביל ז"ל שאמר מצאתי רמז לזה בתורה (בראשית יט פג) "השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה", ואז היתה הפיכת סדום, שאז השמש בוקע כל הרקיעים והדינין יורדין, לכן בשמתפללין קודם זריחת השמש יכולים לבטל הדינים כיון שעדיין לא ירדו, ע"ש.

33 הגה"ח רבי עמרם צבי ז"ל היה תלמידו וש"ב של הגאון בעל הקרן לדוד זצ"ל והיה דבוק להרה"ק מבעלוא ולרבינו הק' זי"ע, ובסוף ימיו התגורר בלאנדאן, ותולדותיו נדפסו באריכות בסוף ספר קרן לדוד עה"ת (מהדורא חדשה י"ל בשנת תשפ"ז).

ישמח משה"ה במתנת חלקו

מריחוק מקום וקירוב לב, נשגר ברכות לרוב, בברכת מזל טוב, קדם מעלת כבוד
ידידינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד חשיכה כאורה, מסור בלב ונפש
למען קהילתינו המעטירה, ויוס"ף הוא המשביר בעמדו לימינינו תדירא

הרבני הנגיד הנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מוה"ד משה יוסף וועדטהיימער הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

לרגל אירוסי בתו החשובה שתחי'
למז"ט ובשעטו"מ

יה"ר שיזכה לראות ולדוות ממנה ומכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה,
במידה מרובה וגדושה, מתוך בריות גופא ונהורא נפישא,
אושר ועושר והרחבת הדעת, רב ברכות ושובע שמחות,
תמיד בכל עת, וכל טוב סלה.

החותמים למען שמו ברגשי תודה והערכה

הנהלת הקהילה

פה **בני ברק** יצ"ו

כולל עצי חיים

צדקת

רבי מאיר בעל הנס

משמרם של רומח"ק ושקל"כ בית

סיגט • סאטמאר

אלקא דמאיר עננו

ההזקת א"ש ענייי ארץ ישראל על טהרת הקודש

הַכֹּל יוֹדוּ"ךָ

מתוך רגשי הודאה והכרת הטוב, נשגר בזה מריחוק מקום וקירוב לב, ברכת מזל טוב וברכות לרוב,
קדם מעלת כבוד האי גברא יקירא, ארי שבחבורה, רב פעלים לתעודה ולתורה, עומד לימינינו תדירא,
מוזיל זהב מכיסו למען כוללינו ברוח נדיבה ומסורה, יהוד"א אתה יודוך אחיך בהלל ותפארה, הלא הוא

ה"ה הרבני הנגיד המפואר בנש"ק

הרה"ח

מוה"ר יודא וויים הי"ו

מחשובי תומכי כוללינו הק'

לרגל שמחת נישואי בנו בשעטומ"צ

החתן החשוב המופלג בתוי"ש כמר **יחזקאל שרגא** הי"ו
ממציוני ישיבה גדולה ד'סאטמאר קרית יואל יע"א

עב"ג הכלה המהוללה תחי' בת ידידינו הרה"ח
מוה"ר **זלמן לייב פריעדמאן** הי"ו
מפארי אנ"ש בעיר מאנטרעאל יצ"ו

יה"ר שיזכה לראות ולרווות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה, במידה מרובה וגדושה,
מתוך בריות גופא ונהורא נפישא,אושר ועושר והרחבת הדעת, רב ברכות ושובע שמחות,

החותמים למען שמו ברגשי תודה והערכה

הנהלת הכולל | עסקני הכולל | רבנן ותלמידיהון